

คึกษาวิเคราะห์เรื่องปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก

พระศรีวิชัย ตักกวโร (นั้งทอ)

๕๕๗
วิทยาลัยนพนชนเบนฉวณทงขงการศกษาตามหลักศตรศาสนาศตรมหาบัณฑิต

๕๖
สาขาวิชาพุทธศาสนาศกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๖

ISBN 974-399-729-6

ศึกษาวิเคราะห์เรื่องปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก

พระศรีรัช ติกกวโร (นุ่งทอง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๔๕

ISBN 974-399-729-6

B 6193

ศึกษาวิเคราะห์เรื่องปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก

พระศิริชัย ติกกวโร (นุ่งทอง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๔๕

ISBN 974-399-729-6

MIRACLES IN SUTTANTAPITAKA : AN ANALYTICAL STUDY

PHRA SIRICHAJ TIKAVARO (BONGTHONG)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS

DEPARTMENT OF BUDDHIST STUDIES

GRADUATE SCHOOL

MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

B.E. 2549 (2006)

ISBN 932-399-729-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาวิเคราะห์เรื่องปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก
ชื่อนักศึกษา : พระศิริชัย ดิग्ควโร (นุ่งทอง)
สาขาวิชา : พุทธศาสนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา : พระสุทธิสารโสภณ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : รศ. พิเศษ ดร.จรัส พยัคฆราชศักดิ์

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยอนุมัติ ให้นับวิทยานิพนธ์นี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(พระสุทธิสารโสภณ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รศ. พิเศษ ดร.จรัส พยัคฆราชศักดิ์)

.....กรรมการ
(ดร.สุกิจ ชัยมุสิก)

.....กรรมการ
(ดร.สุวิญ รัตต์ชัย)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Title : Miracles in Suttantapitaka : An Analytical Study
Student's Name : Phra Sirichai Tikawaro (Bongthong)
Department : Buddhist Studies
Advisor : Ven. Phrasutisansophon
Co-Advisor : Assoc.Prof. Emeritus. Dr. Charas Payaggharajasakdhi

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in
Partial Fulfillment of the Requirements for the Master's Degree.

P. Sampipattanaviriyajarn
.....Dean of Graduate School
(Phragrupaladsampipattanaviriyajarn)

Thesis Committee

P. Sampipattanaviriyajarn
.....Chairman
(Phragrupaladsampipattanaviriyajarn)

P. Sutthisarasophon
.....Advisor
(Ven. Phrasutthisarasophon)

Charas P. Rajasakdhi
.....Co-Advisor
(Assoc. Prof. Emeritus Dr. Charas Phayaggrasjasakdhi)

S. Chaimusik
.....Member
(Dr. Sukit Chaimusik)

D. Suvin
.....Member
(Dr. Suvin Ruksat)

Copyright of the Graduate School, Mahamakut Buddhist University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	: ศึกษาวิเคราะห์เรื่องปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก
ชื่อนักศึกษา	: พระศิริชัย ทิคุกวโร (บึงทอง)
สาขาวิชา	: พุทธศาสนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	: พระอุทธรธิดารโฆณ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	: รศ. พิเศษ ดร.จรัส พยัคฆราชศักดิ์
ปีการศึกษา	: ๒๕๕๘

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาและวิเคราะห์เรื่องปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎกเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ประเภท ลักษณะ เหตุผล และประโยชน์ของการแสดงปาฏิหาริย์ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากพระสุตตันตปิฎก อรรถกถา และ คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา อื่น ๆ

จากการศึกษาพบว่า ปาฏิหาริย์ หมายถึง สิ่งที่น่าอัศจรรย์ทำให้เกิดผลอัศจรรย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก แบ่งเป็น ๓ ประเภทคือ

๑. อิทธิปาฏิหาริย์ แสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์
๒. อาเทศนาปาฏิหาริย์ ทายใจได้เป็นอัศจรรย์
๓. อนุสาสนีปาฏิหาริย์ คำสอนเป็นอัศจรรย์

ในการแสดงปาฏิหาริย์นั้น ไม่เพียงเฉพาะพระพุทธเจ้าเท่านั้นที่แสดงได้ แต่พระสาวกทั้งหลายก็สามารถแสดงได้ด้วย และได้รับการยกย่องในความสามารถนี้จากพระพุทธเจ้า

ปาฏิหาริย์ ที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ คือ ปาฏิหาริย์ประเภทสุดท้ายอันได้แก่ คำสอนเป็นอัศจรรย์ที่สามารถหยั่งลงในจิตของผู้ฟังจนทำให้เข้าถึงธรรมได้อันเป็นผลแห่งปาฏิหาริย์นั้น เพื่อจะได้มีการเผยแผ่ฤทธิ์แห่งพระธรรมอันเป็นสิ่งประเสริฐที่องค์พระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าและเหล่าสาวกของพระองค์แสดงไว้

Thesis Title : **Miracles in Suttantapitaka : An Analytical Study**
Student' s Name : **Phra Sirichai Tikavaro (Bongthong)**
The Department : **Buddhist Studies**
Advisor : **Ven. Phrasutisansophon**
Co-Advisor : **Assoc. Prof. Emeritus Dr. Charas Phayaggharasjasakdi**
Academic Year : **B.E. 2548 (2005)**

ABSTRACT

The main purpose of this thesis is to study miracles in Suttantapitaka in terms of meaning, significance, types, characteristics, cause and effect and advantage of miracle as well as its results. It is collected data from Tipitaka, Commentaries Buddhist canonical texts and other documents in three scopes : meanings, forms, and power and its results.

It is found out from the study that miracles in Suttantapitaka cover three areas: marvel of psychic power, marvel of mind-reading, and marvel of teaching. In the forms and procedures of miracles, not only the Buddha was capable to attain this power, but his disciples such as Moggallana, Pindolabhadavaja, and Sagata also could do that. These prominent disciples were praised by the Buddha in obtaining extra ordinary marvel.

The study also indicates that the way the Buddha taught his disciples is a kind of miracles and the most important one because the Buddha considered a way of teaching to suit a particular group of audience in order to penetrate his Dharma to their minds successfully.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วย การได้รับความอนุเคราะห์จากผู้มีอุปการะคุณหลายท่าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระคุณพระสุทธิสาร โสภณ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดที่เมตตาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และพระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ได้ให้ความเมตตาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณพระครูกิตติสาร โกวิท เจ้าคณะอำเภอเมืองร้อยเอ็ด เจ้าอาวาสวัดบ้านเปลือยใหญ่ที่เมตตาให้ผู้วิจัยได้จำพรรษาและจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์ พระสมร กุลโล (พรมศรี) ที่ได้กรุณาเอื้อเฟื้อสถานที่ และข้อมูลที่สำคัญในการจัดทำวิทยานิพนธ์จนประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

ขออนุโมทนาเจริญพรรองศาสตราจารย์ พิเศษ ดร.จรัส พยัคฆราชศักดิ์ อาจารย์ ที่ปรึกษา ร่วมที่ได้กรุณาให้คำแนะนำปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องต่าง ๆ ขออนุโมทนาขอบคุณ ดร.เสนห์ เฉชะวงศ์ และอาจารย์เที่ยง นัน โท ที่กรุณาช่วยแปลบทคัดย่อภาษาไทย เป็นภาษาอังกฤษให้ ขออนุโมทนาขอบคุณ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก ประธานสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา และดร.สุวิญ รักษัตย์ ประธานสาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ที่กรุณาช่วยปรับปรุงแก้ไข ทั้งส่วนเนื้อหาและรูปแบบจนทำให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คุณ โยมครรชิต มติยภักดิ์ ที่ให้ความร่วมมือในการค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้อย่างยิ่ง

ขออุทิศส่วนกุศลทั้งหมดที่เกิดจากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้แด่คุณ โยมบิดาและ โยมมารดา ผู้ให้กำเนิดชีวิตมา พระอุปัชฌาย์อาจารย์ ผู้ให้การบรรพชาอุปสมบท ให้แสงสว่างทางปัญญาสำหรับ เป็นอุบายในการดำเนินชีวิตที่คิดถึงผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน

พระศิริชัย ดิถกวโร (นุ่งทอง)

๘ เมษายน ๒๕๕๘

ถาวรบัญญัตาย่อ

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ใช้คำภีร์พระไตรปิฎก ฉบับของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยพร้อมทั้งอรรถกถาต่างๆ อันเป็นคำภีร์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาเถรวาทในการค้นคว้า ซึ่งในการอ้างอิงในที่นี้ ได้ใส่ชื่อย่อของคำภีร์ตามที่กล่าวมาดังมีคำย่อและคำเต็ม ดังนี้

คำย่อ	คำเต็ม
พระวินัยปิฎก	
วิ.มหา.	วินยปิฎก มหาวิภังค
วิ.ม.	วินยปิฎก มหาวกค
วิ.จ.	วินยปิฎก จุฬวรรค
พระสุตตันตปิฎก	
ที.สี.	สุตตตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขุททก
ที.ม.	สุตตตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวกค
ที.ปา.	สุตตตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวกค
ม.ม.	สุตตตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก
ม.ม.	สุตตตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก
ม.อุ.	สุตตตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก
ส.ส.	สุตตตปิฎก สงยุตตนิกาย สกาววกค
ส.นิ.	สุตตตปิฎก สงยุตตนิกาย นิทานวกค
ส.สพา.	สุตตตปิฎก สงยุตตนิกาย สพวยตตตต
อง.ทก.	สุตตตปิฎก องกุตตตตตตตตตต
อง.ตักก.	สุตตตปิฎก องกุตตตตตตตตตต
อง.จตุกก.	สุตตตปิฎก องกุตตตตตตตตตต
อง.ปณจก.	สุตตตปิฎก องกุตตตตตตตตตต
อง.สคตค	สุตตตปิฎก องกุตตตตตตตตตต
อง.อฏจก.	สุตตตปิฎก องกุตตตตตตตตตต
อง.ทสก.	สุตตตปิฎก องกุตตตตตตตตตต

บ.ธ.	สุตตนต์ปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมปท
บ.อิตติ.	สุตตนต์ปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตก
บ.วิ.	สุตตนต์ปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวตถุ
บ.เถร.	สุตตนต์ปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา
บ.ชา.	สุตตนต์ปิฎก ขุททกนิกาย ชาตก
บ.ม.	สุตตนต์ปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ
บ.ปฎิ.	สุตตนต์ปิฎก ขุททกนิกาย ปฎิสมฺภิตามคฺค
บ.อป.	สุตตนต์ปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน
บ.พุทธ.	สุตตนต์ปิฎก ขุททกนิกาย พุทธว้ส

อรรถกถาปกรณ์วิเสส

สงคห. อภิธมฺมตถสงคห

ปกรณ์วิเสส

วิสุทฺธิ. วิสุทฺธิมคฺคปกรณ์

ฎีกาปกรณ์วิเสส

วิสุทฺธิ.มหาฎีกา ปรมตฺถมถฺยชฺสา วิสุทฺธิมคฺคมหาฎีกา

วิสุทฺธิ.จุฬฎีกา วิสุทฺธิมคฺคจุฬฎีกา

ในการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับ มหามกุฏราชวิทยาลัย โดยใช้การอ้างอิง ๒ แบบ คือ

๑. จากพระไตรปิฎก แบบ ๓ ตอน โดยอ้างอิงคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.สี. ๕/
๓๓๕/๒๗๓. หมายถึง ทีฆนิกาย สัตตขันธ์วรรค สุตตนต์ปิฎก เล่ม ๕ / ข้อ ๓๓๕/ หน้า ๒๗๓.

๒. จากปกรณ์วิเสส แบบ ๒ ตอน โดยอ้างอิงคัมภีร์ เล่ม/หน้า ตามลำดับ เช่น วิสุทฺธิ. ๑/
๒๖๗. หมายถึง วิสุทฺธิมคฺคปกรณ์ เล่ม ๑/หน้า ๒๖๗.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญคำย่อ	ง
สารบัญ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๒
๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย	๒
๑.๕ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓
๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๑๒
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๒
บทที่ ๒ ศึกษาปฎิหาริย์ในพระพุทธศาสนา	๑๓
๒.๑ ความหมายปฎิหาริย์ในพระพุทธศาสนา	๑๓
๒.๒ ประเภทของปฎิหาริย์ในพระพุทธศาสนา	๑๕
๒.๒.๑ ประเภทปฎิหาริย์ระดับโลกิยธรรม	๒๐
๒.๒.๒ ประเภทปฎิหาริย์ระดับโณฏครธรรม	๒๑
๒.๓ ความสำคัญของปฎิหาริย์ในพระพุทธศาสนา	๒๔
๒.๓.๑ ความสำคัญในด้านการทำให้เกิดความสนใจ	๒๔
๒.๓.๒ ความสำคัญในด้านที่ทำให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส	๒๖
๒.๓.๓ ความสำคัญด้านจิตใจ	๒๘
๒.๔ ลักษณะของปฎิหาริย์ในพระพุทธศาสนา	๒๕

๒.๔.๑	ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า	๓๐
๒.๔.๒	ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ของพระสาวกของพระพุทธเจ้า	๓๑
๒.๕	ประโยชน์ของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา	๔๑
๒.๕.๑	การทรงแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าปราบทมิฬอุททยานาค	๔๒
๒.๕.๒	ปาฏิหาริย์ทางกระแฉจิต	๔๕

บทที่ ๓ ศึกษาปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ๔๘

๓.๑	การแสดงปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎก	๔๘
๓.๑.๑	ปาฏิหาริย์ในยมกปาฏิหาริย์	๔๘
๓.๑.๒	ปาฏิหาริย์ในอภิญา ๖	๕๐
๓.๑.๓	ปาฏิหาริย์ในอิทธิวิธี	๕๑
๓.๑.๔	ปาฏิหาริย์ในทิพโสต	๕๒
๓.๑.๕	ปาฏิหาริย์ในเจโตปริยญาณ	๕๓
๓.๑.๖	ปาฏิหาริย์ในบุพเพนิวาสานุสติ	๕๓
๓.๑.๗	ปาฏิหาริย์ในทิพจักขุ	๕๔
๓.๑.๘	ปาฏิหาริย์ในอาสวักขยญาณ	๕๕
๓.๒	ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในวิชา ๘	๕๖
๓.๒.๑	ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในวิปัสสนาญาณ	๕๗
๓.๒.๒	ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในมโนมยิทธิ	๕๗
๓.๒.๓	ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในอิทธิวิธี	๕๘
๓.๒.๔	ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในทิพโสต	๕๘
๓.๒.๕	ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในเจโตปริยญาณ	๕๘
๓.๒.๖	ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในบุพเพนิวาสานุสติ	๖๐
๓.๒.๗	ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในจุตูปปาตญาณ	๖๑
๓.๒.๘	ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในอาสวักขยญาณ	๖๒
๓.๓	ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎก	๖๓
๓.๓.๑	ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎก เพื่อสร้างศรัทธา	๖๓

๓.๔ โทษของการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎก	๖๕
๓.๔.๑ โทษของการของการแสดงปาฏิหาริย์ในอวิชา ๘	๖๕
๓.๔.๒ โทษของความไม่เข้าใจในอวิชา ๘ ของชฎิล	๖๖
๓.๔.๓ ฉาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามแสดงปาฏิหาริย์	๗๐

บทที่ ๔ วิเคราะห์ปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก	๗๒
๔.๑ วิเคราะห์ถึงผลดีของการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎก	๗๒
๔.๑.๑ วิเคราะห์ถึงผลดีของการแสดงปาฏิหาริย์ระดับอิทธิปาฏิหาริย์	๗๓
๔.๑.๒ วิเคราะห์ถึงผลดีของการแสดงปาฏิหาริย์ระดับอาเทศนาปาฏิหาริย์	๗๔
๔.๑.๓ วิเคราะห์ถึงผลดีของการแสดงปาฏิหาริย์ระดับอนุศาสน์ปาฏิหาริย์	๗๖
๔.๒ วิเคราะห์ถึงผลเสียของการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎก	๗๘
๔.๒.๑ วิเคราะห์ถึงผลเสียการแสดงปาฏิหาริย์ในระดับอิทธิปาฏิหาริย์	๗๘
๔.๒.๒ วิเคราะห์ ถึงผลเสียการแสดงปาฏิหาริย์ในระดับอาเทศนาปาฏิหาริย์	๘๐
๔.๒.๓ วิเคราะห์ ถึงผลเสียการแสดงปาฏิหาริย์ในระดับอนุศาสน์ปาฏิหาริย์	๘๑
๔.๓ วิเคราะห์ปาฏิหาริย์ในด้านอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปาฏิหาริย์ ๓	๘๒
๔.๓.๑ วิเคราะห์ความหมายของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา	๘๒
๔.๓.๒ วิเคราะห์ความหมายปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก	๘๓
๔.๓.๓ วิเคราะห์เหตุผลที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์	๘๖
๔.๓.๔ วิเคราะห์ประเภทของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา	๘๖
๔.๓.๕ วิเคราะห์ประเภทปาฏิหาริย์ระดับโลกุตระธรรม	๘๘
๔.๓.๖ วิเคราะห์ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า	๘๘
๔.๓.๗ วิเคราะห์ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ของเหล่าสาวก	๘๘
๔.๓.๘ วิเคราะห์ประโยชน์ปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา	๘๐

บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๘๓
๕.๑ บทสรุป	๘๓
๕.๑.๑ ปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎก	๘๕
๕.๑.๒ ปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก	๘๕

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕๕

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕๕

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

๕๖

บรรณานุกรม

๕๗

ประวัติผู้วิจัย

๑๐๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื้อหาในพระพุทธศาสนาแม้จะตัดความเชื่อในเรื่องฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์ออกหมด ก็ไม่ทำให้พระพุทธศาสนากระทบกระเทือนอะไรแม้แต่น้อย เพราะพระพุทธศาสนามีได้มีรากฐานอยู่บนเรื่องฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์ หากอยู่ที่เหตุผลและคุณงามความดีที่พิจารณาเห็นได้จริงๆ ผู้ศึกษาวิจัยเข้าใจถึงสาระสำคัญของปาฏิหาริย์ได้อย่างชัดเจนจึงมีแนวคิดที่ว่า เรามีได้นับถือพระพุทธศาสนาเพราะเห็นแก่เรื่องฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์เหล่านั้น เรามีได้นับถือพระพุทธเจ้าเพราะพระองค์เหาะเหินเดินอากาศได้ มิได้นับถือเพราะพระองค์ประสูติขึ้นมาได้เดินได้ ๗ ก้าว แม้พระองค์จะไม่มีฤทธิ์ ไม่มีสิ่งอัศจรรย์ ก็ไม่ทำให้เราคลาย ความเคารพนับถือไปแต่ประการใด ทั้งนี้ เพราะเท่าที่เรอบรมกันมาให้รู้พระคุณของพระองค์นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องมหัศจรรย์และเรื่องฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีคำอธิบายเรื่องฤทธิ์เดชไว้เหมือนกัน แต่เป็นไปในทางให้เหตุผลซึ่งสอดคล้องกับวิทยาศาสตร์โดยตรง คือไม่ได้กล่าวถึงเรื่องฤทธิ์เดชเพื่อจะชักชวนให้หลงเชื่อ หากว่าเป็นผลพลอยได้จากการทำจิตใจให้สงบและมีให้กักกันวางแหวนไว้เพราะระดับบุญบารมีของใคร โดยเฉพาะโดยวางหลักสูตรปฏิบัติทางจิตไว้เป็นกลาง ๆ มีการปฏิบัติเพื่อให้ฤทธิ์เดชชนิดนั้นชนิดนี้ภายหลังที่จิตใจสงบเป็นสมาธิขั้นสูงแล้ว ซึ่งใคร ๆ ก็มีสิทธิ์จะทดลองฝึกหัดได้ แต่ไม่ถือเป็นทางพ้นทุกข์ ทั้งการทำจิตใจให้สงบก็ไม่ใช่เพื่อให้มีฤทธิ์เดช

ในปัญหาที่ว่าฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์เป็นของมีจริงหรือไม่ซึ่งเรามักจะได้ฟังคำถามนี้เสมอนั้น โดยมากมักจะพูดกันเมื่อได้ฟังข่าวลือถึงผู้วิเศษแสดงความขลังหรือศักดิ์สิทธิ์ในที่นั้นๆ ถ้าจะตอบเป็นกลาง ๆ ไม่เกี่ยวกับรายใครรายหนึ่ง ก็ต้องตอบว่า ฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์ที่เลื่องลือกันต่าง ๆ นั้นก็อาจเป็นไปได้ ทั้งของจริงและเป็นการเล่นกลให้คนอื่นหลงเชื่อสุดแต่ตัวบุคคลนั้นๆ แต่ถ้าจะเทียบด้วยเรื่องของจริงของปลอมเช่น ธนบัตร หรือเรื่องทองคำ อย่างในกรณีที่เรื่องฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์ที่ว่าจะเป็นเรื่องจริงหรือเป็นการเล่นกลให้คนอื่นหลงเชื่อแต่ถ้าเรื่องฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์เป็นของจริงทุกอย่าง นั้นนักวิทยาศาสตร์ส่วนหนึ่งนั้นก็มิมีจิตใจก็เช่นเดียวกันกับเรา ก็จะต้องใช้ความทรงจำในการคิดพิจารณาด้านความ

ต่อเนื่องของเนื้อหา แล้วผู้ศึกษาวิเคราะห์จะต้องใช้วิจารณญาณในการศึกษาความจริงเกี่ยวกับปาฏิหาริย์ ในเรื่องที่ปรากฏขึ้นในครั้งนั้น ๆ ว่าเป็นพระเหตุใดจึงทำให้เกิดสิ่งนั้น ๆ ขึ้นมา

ด้วยเหตุดังกล่าวการศึกษาวิจัยเรื่องปาฏิหาริย์ ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎกนี้เพื่อที่จะแสดง คุณงามความดีที่ทำให้เกิด ปาฏิหาริย์ ขึ้นในพระพุทธศาสนา ซึ่งบางครั้งปาฏิหาริย์นั้นๆ ไม่สามารถที่จะ หากอธิบายได้ในด้านของความเป็นจริงตามปกติธรรมดา

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความหมาย ความสำคัญ และประเภทของปาฏิหาริย์

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าและพระสาวกใน พระสุตตันตปิฎก

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์เหตุผล และประโยชน์ของการแสดง ปาฏิหาริย์ ที่ปรากฏใน พระสุตตันตปิฎก

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้จะศึกษาเฉพาะเรื่อง ปาฏิหาริย์ ที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และ ปกรณวิเสศต่างๆ ซึ่ง ผู้วิจัย มุ่งศึกษาจากพระไตรปิฎกในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นหลัก ซึ่งมี ขอบเขตของเนื้อหาสาระของปาฏิหาริย์ ดังนี้

๑.๓.๑ ที่มาของปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก

๑.๓.๒ ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าและเหล่าพระสาวก

๑.๓.๓ เหตุผลและประโยชน์ของการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าและเหล่าพระสาวกที่ ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก

๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสาร โดยใช้วิธีการดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ เรื่องปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎกครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาในเชิงคุณภาพโดยอาศัย หลักการสังเกตจากเนื้อหาสาระสำคัญจากพระไตรปิฎกในพระพุทธศาสนาเถรวาทและนำมาวิเคราะห์ เพื่อหาสาเหตุของการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าและเหล่าพระสาวก โดยการแยกเนื้อหาออกเป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑.๔.๑ รวบรวมความหมาย ความสำคัญและประโยชน์ของปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก

๑.๔.๒ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าและเหล่าพระสาวกที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก

๑.๔.๓ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมจากเอกสารดังกล่าวแล้วจึงทำการวิเคราะห์โดยการแยกประเด็นสำคัญออกมาวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุของการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าพร้อมเหล่าสาวก

๑.๔.๔ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา ขอคำแนะนำ เพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์หรือขาดตกบกพร่องในบางส่วน เพื่อให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งขอเสนอในการสอบวิทยานิพนธ์ต่อไป

๑.๕ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธวิธีในการสอนว่า “พระพุทธเจ้าครั้งเสด็จไปถึงตำบลยงอุรุเวลาแล้ว ได้เสด็จไปยังอาศรมของท่านอุรุเวลกัสสป ซึ่งเป็นหัวหน้าชฎิลผู้บูชาไฟจำนวน ๕๐๐ คน แล้วได้ทรงขอพักอาศัย ณ ที่นั้น ในระหว่างนั้นได้ทรงโปรดอุรุเวลกัสสปผู้ถือคนว่าเป็นพระอรหันต์ และเข้าใจว่าพระพุทธองค์ไม่ได้เป็นพระอรหันต์ โดยทรงแสดงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ เป็นอันมาก จนในที่สุด อุรุเวลกัสสปชฎิลกลายทิฐิภูมิมานะ ยอมตนเป็นสาวก ละทิ้งการบูชาไฟของตน ขอบรรพชาอุปสมบท พร้อมด้วยชฎิลผู้น้องชื่อ นทีกัสสปะ พร้อมด้วยบริวาร ๓๐๐ คนและ คยาก็สสปะ พร้อมด้วยบริวาร ๒๐๐ คน ก็ได้ทูลขอบรรพชาอุปสมบทด้วยหลังจากนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงนำภิกษุสงฆ์คณะใหม่ทั้งพันรูป เสด็จไปยังตำบลกยาสีสะ และ ณ ตำบลนี้พระองค์ได้ทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตรแก่พระภิกษุปรมาณชฎิลทั้ง ๑ พันรูป และด้วยพระสูตรนี้ พระภิกษุเหล่านั้นก็ได้บรรลุอรหัตตผล ในเรื่องนี้ มีความที่ควรทราบเป็นพิเศษ ๒ อย่าง คือ การบูชาไฟอันเป็นลัทธิที่นับถืออยู่เดิมของชฎิล อย่างหนึ่ง และใจความในอาทิตตปริยายสูตร ที่ทำให้ชฎิลผู้นับถือลัทธิเดิมของตนมาสมัครเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ได้บรรลุอรหัตตผลอย่างหนึ่ง”*

* พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), *พุทธวิธีในการสอน*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พุทธธรรม, ๒๕๔๒), พิมพ์ครั้งที่ ๖, ๕๕ หน้า.

พุทธทาส ภิกขุ กล่าวไว้ความว่า “เมื่อไรเราได้รับประโยชน์จากพระพุทธเจ้า อย่าให้คำสอนของพระองค์ท่านเป็นหมันเสียเลย ควรจะชักจูงพุทธบริษัท ให้มีความเข้มแข็งควบคุมตัวเองให้มากขึ้นไปอีก”^๒

พระราชวรมณี(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวไว้ในหนังสือรวมปาฐกถาธรรมชุดพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ว่า “จิตคืออะไร? จิตคือสิ่งที่คิดถึงเรื่องราวๆ ดังคำนิยามที่ว่า อารมมณฺเณ จินฺเตตฺติ จิตฺตํ จิตคือธรรมชาติที่คิดถึงอารมณ์ อารมณฺเณ คือ สิ่งที่จิตคิด๖ ประการ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณฺเณ (จินตภาพ) เมื่อจิตคิดถึงสิ่งใดก็ตามจะประกาศเปิดเผยสิ่งนั้นให้ปรากฏในโลก ถ้าสิ่งนี้ไม่มีจิต สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ก็ไม่ถูกรับรู้สิ่งเหล่านี้ก็เหมือนไม่มี”^๓

พระประภัสสรรมณี (เลื่อน สุกวโร) กล่าวไว้ว่า “พระคุณสมบัติของพระพุทธเจ้านั้นมีมากหรือประมาณ แต่เมื่อกล่าวไว้โดยสรุปแล้วมี ๓ ประการ ได้แก่ พระปัญญา คือ ครัสรู้เอง พระบริสุทธิ คือ หมกกิเลส หมกครีฑ หมกโกรธ หมกหลง พระมหากรุณา คือทรงจاریกไปโปรดผู้อื่นด้วยทรงสั่งสอนเขาเป็นต้น โดยพระกรุณาจิตและมีได้ทรงหวังการตอบแทนใดๆ”^๔

พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ ได้เขียนบทความลงในหนังสือ ในบทความที่ชื่อว่า สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสว่า พระทรงสนะเกี่ยวกับคำปรารภพระธรรมวินัย ดังนี้ ในพุทธประวัติ เล่ม ๓ มีข้อความที่แสดงการที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทศนาแก่ สุกัททปริพาชก ผู้มาขออุปสมบทในวันที่ปรินิพพาน โดยทรงแสดงธรรมเทศนาว่า “ดูก่อน สุกัททะ มรรคา คือ ข้อปฏิบัติมีองค์อวัยวะ ๘ ดูก่อนสุกัททะ ก็หากภิกษุทั้งหลายเหล่านี้จะพึงอยู่คืออยู่ชอบแล้วไซ้ร้ โลกก็ไม่พึงสูญเปล่าจากพระอรหันต์ทั้งหลาย”^๕

^๒ พุทธทาสภิกขุ, นิตยสารรายเดือน, **ศุภนิมิตร์**, ปีที่ ๔๒ ฉบับที่ ๕๐๓, (พฤศจิกายน ๒๕๔๐), ๖๕ หน้า.

^๓ พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **รวมปาฐกถาธรรม ชุดพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๑), ๒๐๗ หน้า.

^๔ พระประภัสสรรมณี (เลื่อน เลื่อนสุกวโร), **หนังสือ ๑ ใน ๘๐๔๐๐**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), ๒๕๔ หน้า.

^๕ พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์, “ปัญญาจักขุ”, ใน **บัจฉิตศานัน** : ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒๔ (เมษายน - พฤษภาคม ๒๕๔๖), ๒๕๐ หน้า.

พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ กล่าวไว้ในหนังสือพุทธานุภาพ กับจิตตานุภาพว่า “ต้องเป็นที่เข้าใจว่าอานุภาพของพระพุทธเจ้านั้นก็คือพระธรรมไคร่ปฏิบัติตามพระธรรมของพระองค์ก็ได้รับความสุข ถ้าไม่ปฏิบัติตามพระธรรมของพระองค์แล้ว แม้จะนับถือกราบไหว้พระองค์เพียงไรก็หาประโยชน์มิได้ แม้พระพุทธเจ้าเองก็ได้รับสั่งว่า “การระลึกถึงพระองค์อย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องระลึกถึงพระธรรมด้วย”^๖

เสถียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต ถ้าตีความในแง่ ธรรมาธิฐาน(หรือภาษาธรรม)ว่า “พอถึงช่วงเวลาที่กล่าวถึงนี้ คนทุกชั้นวรรณะทั้งชั้นสูง ชั้นกลาง ชั้นต่ำ เลื่อมใส หันมาบวชในพระพุทธศาสนา มากขึ้น เป็นลำดับการณเช่นนี้เท่ากับว่า พระพุทธองค์ทรงเปิดโลกกับสัตว์โลกทุกระดับมารวมกันและมองเห็นกันนั่นเอง”^๗

รศ.ดร.จรัส พัทธราชศักดิ์และผศ.ดร.กวี อิศริวรรณ ได้กล่าวไว้ในหนังสือพระพุทธศาสนาว่า “หลังจากทรงแสวงหาแนวทางดับทุกข์เป็นเวลา ๖ ปี พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสรู้ เป็นพระพุทธเจ้า เมื่อตรัสรู้แล้วก็มีได้ทรงเสวยสุขแค่ลำพัง ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อชาวโลก เสด็จไปสั่งสอนให้ประชาชนชาวโลกได้รู้เห็นตามพระองค์ โดยมีได้ทรงเห็นแก่ความเหนื่อยยาก จนกระทั่งพระพุทธศาสนามีผู้นับถือจำนวนมาก และประดิษฐานมั่นคงมาจนถึงทุกวันนี้”^๘

จำลอง ทองดี ธงชัย สุมมจักร และ สุรพงษ์ จันฉิม ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ๒๐๐๐๓๓๐๒ พระพุทธศาสนา ๒ ว่า “พระพุทธเจ้าได้ทรงบำเพ็ญพุทธจริยาตลอดพระชนชีพของพระองค์ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์แก่พระประยูรญาติและบ้านเมืองของพระองค์เท่านั้น หากทรงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชาวโลกด้วย เพราะฉะนั้นการอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้า จึงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และเพื่อความสุขแก่สรรพสัตว์อย่างแท้จริง”

^๖ พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ, **พุทธานุภาพ กับจิตตานุภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, ๒๕๔๑), ๑๑๕ หน้า.

^๗ เสถียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต, **บางแง่มุมมองเกี่ยวกับพระพุทธองค์**, (กรุงเทพมหานคร : หจก.หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๔๑), ๑๒๗ หน้า.

^๘ จรัส พัทธราชศักดิ์ และ กวี อิศริวรรณ, **พระพุทธศาสนา** (กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช จำกัด ๒๕๔๖), ๑๘๓ หน้า.

^๙ จำลอง ทองดี, ธงชัย สุมมจักรและ สุรพงษ์ จันฉิม, **๒๐๐๐๓๓๐๒พระพุทธศาสนา ๒**, (กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๓๘), ๑๔๒ หน้า.

ดร.วิทย์ วิศทเวทย์ และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้เขียนไว้ในหนังสือ พระพุทธศาสนา ส ๑๑๑๓. มีใจความว่า อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา คือการสร้างความสุขแก่ชาวโลก ดังพระพุทธดำรัสตรัสสั่งพระสาวก ๖๐ รูปที่ไปประกาศพระศาสนาครั้งแรกว่า พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลความสุขแก่ชาวโลก^{๑๑}

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวไว้ในหนังสือคุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนาในหน้า ๑๘ - ๒๐ ว่า “ในชั้นแรก ก่อนจะพิจารณากันถึงเรื่องฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์ ขอให้ตรวจสอบคุณลักษณะในพระพุทธศาสนาก่อนว่า พระพุทธศาสนานั้นถ้าคิดเรื่องฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์ออกให้หมด จะมีสาระอะไรที่ควรแก่การนับถือหรือไม่ จากการตรวจสอบหลักธรรมทางพุทธศาสนา เราจะได้คำตอบว่า คราบใดที่เรายังนับถือพระพุทธศาสนา เพราะพอใจในฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์ คราบน้ำนั้น เราก็ยังไม่เชื่อว่าเขาใจและรู้จักศาสนาอย่างแท้จริง

ประการแรก พระพุทธเจ้าทรงเป็นเพียงมนุษย์ธรรมดา ไม่ใช่เทวดาลึกลับอะไรที่ไหน จะได้ศักดิ์ต้องอาศัยความพากเพียรพยายาม

ประการที่สอง แม้จะมีตำราหรือกัมภีร์ใด ๆ ความสัมพันธ์กับความอัศจรรย์ต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า เช่น ประสูติแล้วเสด็จดำเนินได้ ๗ ก้าว มีดอกบัวรองรับพระบาท พร้อมทั้งเปล่งวจาออกมาแสดงถึงความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ต่อไปในภายภาคหน้า

ประการที่สาม เรื่องฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงยกย่องว่าดีเลิศ ทรงแยกปาฏิหาริย์ออกเป็น ๓ อย่าง คือแสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์ (อิทธิปาฏิหาริย์) ทายใจได้เป็นอัศจรรย์ (อาเทศนาปาฏิหาริย์) และสั่งสอนเป็นอัศจรรย์ (อนุศาสน์ปาฏิหาริย์)

ประการที่สี่ พระพุทธศาสนามีคำอธิบายเรื่องฤทธิ์เดชไว้เหมือนกันแต่เป็นไปในทางให้เหตุผลกลาง ๆ อันเป็นวิทยาศาสตร์โดยตรง ว่าเรื่องฤทธิ์ คือไม่ได้กล่าวถึงเรื่องฤทธิ์เดชเพื่อตะล่อนให้เชื่อ หากแต่เป็นผลพลอยได้จากการทำจิตใจให้สงบ^{๑๒}

^{๑๑} วิทย์ วิศทเวทย์ และเสฐียรพงษ์ วรรณปก, พระพุทธศาสนา ส ๑๑๑๓, (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์ อทจ. จำกัด ๒๕๓๓), ๑๑๕ หน้า.

^{๑๒} สุชีพ ปุญญานุภาพ, คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มติชน ๒๕๔๑). รวม ๒๒๕ หน้า.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธศาสนา : ธรรมะและวิจารณ์ในหน้าที่ ๒๕๔ ว่า “ไม่ว่าจะเรียกปาฏิหาริย์ หรืออิทธิ (ฤทธิ์) ความหมายก็คล้าย ๆ กัน คือหมายถึงสิ่งที่เป็นความสามารถพิเศษที่คนธรรมดาทั่วไปทำไม่ได้ พุคถึงฤทธิ์ ๒ ระดับ คือ

๑) ฤทธิ์ที่ไม่ใช่อริยะ หมายถึงการสำแดงฤทธิ์แปลก ๆ พิศดารต่าง ๆ ตามที่เข้าใจกันทั่วไป เช่น เหาะเหินเดินอากาศ คนเดียวแปลงเป็นหลายคนได้ ล่องหนหายตัวได้ เป็นต้น

๒) ฤทธิ์ที่เป็นอริยะ หมายถึงฤทธิ์ที่ไม่มีกิเลส ไม่ทำให้เกิดทุกข์ คนที่ได้ฤทธิ์ชนิดนี้เป็นคนไม่มีกิเลส ไม่มีทุกข์ และไม่เป็นที่ทุกข์โทษแก่ใคร ๆ ทั้งสิ้น”^๒

หลวง วิจิตรวาทการ ได้ให้ความหมายไว้ในหนังสือพุทธานุภาพกับจิตตานุภาพในหน้า ๑๕ ว่า “ปาฏิหาริย์นั้นแปลว่า สิ่งซึ่งเป็นอัศจรรย์ มีนัยที่ท่านจำแนกไว้เป็น ๓ ประการ คือ

๑) อิทธิปาฏิหาริย์ แสดงเดชเป็นอัศจรรย์

๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์ ดักใจคนเป็นอัศจรรย์

๓) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ คำสอนเป็นอัศจรรย์และในข้อ ๒ และ ๓ นั้นไม่มีปัญหา เราเชื่อในความสามารถของพระพุทธเจ้าทรงดักใจและสั่งสอนคนได้อย่างอัศจรรย์มาตลอดกาลของพระองค์แต่ข้อที่พูดยากอย่างยิ่งนั้นก็คือ อิทธิปาฏิหาริย์ เพราะความเชื่อของมนุษย์ในสมัยนี้มีน้อยลงไปทุกวันเกือบจะหาเป็นการหลอกลวงกันทีเดียว แต่ถ้าใครเชื่อในอิทธิปาฏิหาริย์แล้วคง ก็อาจถูกมองว่าเชื่อมง่ายไม่ทันสมัยไปด้วย เพราะฉะนั้นในบทนี้จึงจะพรรณนาถึงอิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นปัญหาและเข้าใจยากนี่อย่างเดียว ส่วนอีกสองประการนั้นเราเข้าใจดีแล้ว”^๓

บรรจบ บรรณรุจิ ได้กล่าวไว้ในวรรณกรรมบัวหลวงปี ๒๕๑๗ เรื่องอสีติมหาสาวก ในหน้าที่ ๘ ว่า “การได้บรรลุอภิญญา หมายถึง การได้บรรลุความรู้ชั้นสูงเรียกว่า อภิญญา มี ๖ คือ

๑) อิทธิวิธี ความรู้ที่ทำให้สามารถแสดงฤทธิ์ได้

๒) ทิพโสตญาณ ความรู้ทำให้เกิดหูทิพย์

๓) เจโตปริยญาณ ความรู้ทำให้รู้ใจผู้อื่นได้

๔) ปุพเพนิวาสานุสติญาณ ความรู้ทำให้ระลึกชาติได้

^๒ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, **พุทธศาสนา : ธรรมะและวิจารณ์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๓), ๓๑๖ หน้า.

^๓ หลวง วิจิตร วาทการ, **พุทธานุภาพกับจิตตานุภาพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๑), ๑๑๕ หน้า.

๕) ทิพพจักขุญาณ ความรู้ทำให้เกิดตาทิพย์

๖) อาสวักขยญาณ ความรู้ทำอาสวะให้สิ้นไป^{๔๔}

พร รัตนสุวรรณ กล่าวไว้ในบทสรุปของหนังสืออภิญญา เล่ม ๑ ในการพิมพ์ครั้งที่ ๓ เมื่อปี ๒๕๓๔ ในหน้า ๕๔๑ มีเนื้อความว่า “ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ นั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ แต่ก็ได้ไม่ได้เชื่อทั้งหมด ทุกตัวอักษรในคัมภีร์ โดยเฉพาะตัวเลข เช่นในกรณีที่มีภิกษุกล่าวว่า โจร ๕๐๐ บริวาร ๕๐๐ หรือในกรณีทีกล่าวว่า เท่านั้นโยชน์เท่านั้นโยชน์ ซึ่งเป็นตัวเลขที่สูงมาก ตัวเลขเหล่านี้ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าจะเป็นจริงตามตัวหนังสือ เข้าใจว่าจะเป็นความเคยชินมากกว่า ในเรื่องการบรรลุมรรคผลง่าย ๆ และเรื่องที่น่าพิลึกเกิน ไป เรื่องเหล่านี้ข้าพเจ้าไม่เชื่อ แต่ก็เชื่อว่า เรื่องจริงๆ นั้นต้องมีแน่ ที่ข้าพเจ้าเชื่อก็เพราะข้าพเจ้ารู้ว่า กฎธรรมชาติหรือกฎของวัตถุที่เข้าใจกันว่า มันเกิดขึ้นมาเอง มันมีมาอยู่อย่างนั้นมานานแล้ว และจะต้องเป็นอย่างนั้นตลอดกาล ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรทำนองนี้นั้น ไม่มี เพราะกฎทุกอย่างแม้จะเป็นกฎธรรมชาติ ก็เปลี่ยนแปลงได้ เพราะกฎเกณฑ์ของวัตถุไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม ทุกอย่างขึ้นอยู่กับจิตหรือวิญญาณ และยกคำคร่ำครวญของพระพุทธเจ้ามาอ้างว่า มโนปุพฺพคมา ฆมมา มโนเสฏฐา มโนมยา ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นใหญ่มีใจเป็นประธาน สำเร็จได้ด้วยใจ^{๔๕}

๑.๕.๒ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาบุญคอม อคฺคบุญฺโญ (ผาตา) ได้วิจัยไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องแนวความคิดเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ในหน้าที่ ๕๔ว่า “ปาฏิหาริย์ คือสิ่งอัศจรรย์อันเหลือวิสัยของมนุษย์ธรรมดา ซึ่งคนธรรมดาเห็นเป็นของแปลกประหลาด มหัศจรรย์ แต่เป็นธรรมดาของผู้ทำได้ มี ๓ ประการ คือ

๑) อิทธิปาฏิหาริย์ แสดงฤทธิ์เดชเป็นอัศจรรย์

๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์ ดึงใจคนเป็นอัศจรรย์

^{๔๔} บรรจบ บรรณรุจิ, **อภิญญา**, (นนทบุรี : กองทุนศึกษาพุทธสถาน, ๒๕๓๗), ๓๐๑ หน้า.

^{๔๕} พร รัตนสุวรรณ, **อภิญญา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๖), จำนวนหน้า ๕๔๕ หน้า.

๓) อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ คำสอนเป็นอัศจรรย์^{๖๖}

พระมหาทวี มหาปณฺโญ (ละลง) ได้เขียนในวิทยานิพนธ์ในปี พุทธศักราช ๒๕๔๕ เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธวิธีการสอนในธัมมปทัฏฐกถา เรื่องการใช้อิทธิปาฏิหาริย์ ว่า “การสอนแบบ อิทธิปาฏิหาริย์ คือการใช้ความสามารถพิเศษ พระพุทธองค์ทรงใช้ในบางโอกาสบางครั้ง ดังที่ทรงใช้ใน เรื่องพระเจ้ากัปปินะ ดังนี้ พระพุทธเจ้าทรงใช้ฤทธิ์ช่วยในการสอนพระเจ้ากัปปินะ พระเทวี พร้อมด้วย ราชบริวารจำนวนหนึ่ง เมื่อเสด็จข้ามน้ำข้ามทะเลเพื่อเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ได้สดับอนุพุทฺธิกถาจาก พระพุทธองค์จนได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน แล้วทูลขอบวชในพระพุทธศาสนา ความทราบถึงพระเทวี ก็เสด็จออกพร้อมด้วยบริวารจำนวนหนึ่ง เพื่อตามหาพระสวามี ไปถึงสำนักของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงทราบว่าพระมหะเสด็จมาถึง พระองค์ทรงเล็งเห็นว่าถ้าพระเทวีพร้อมด้วยบริวารเห็น สามีของคนที่นั่งห่มผ้ากาสาหวัดร จะทำให้จิตใจกระสับกระส่าย แผลและไม่สามารถบรรลุผลได้ จึงทรงบันดาลบันดาลให้ทั้งสองฝ่ายไม่เห็นกันด้วยพระฤทธิ์ ครั้นสอนอนุพุทฺธิกถา เมื่อจบอนุพุทฺธิกถา พระเทวีได้บรรลุโสดาปัตติผล จึงทรงคลายพระฤทธิ์ให้ทั้งสองฝ่ายเห็นกัน”^{๖๗}

พระมหาบุญเตียง เทรพโล (บุตรตะเคียน) ได้อธิบายไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง มโนทัศน์เรื่องคบะ ในพระพุทธศาสนา ในปี พุทธศักราช ๒๕๔๔ ในหน้าที่ ๑๐๐ ดังมีใจความสำคัญ ดังต่อไปนี้

การถึงหรือการพิจารณาพระนิพพานหรืออรหัตผล ได้แก่ การทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ การหลุดพ้น จากกิเลสด้วยการกำจัดอวิชชาได้ ทำให้สำเร็จอรหัตผล ดังนั้น เป้าหมายของการบำเพ็ญตบะ หรือการ ปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา มิได้มีเป้าหมายเพื่ออิทธิปาฏิหาริย์ อำนาจราชศักดิ์ ทรัพย์สมบัติ หรือ สวรรค์สมบัติ แต่มีเป้าหมาย เช่น การบำเพ็ญตบะด้วยการสำรวมอินทรีย์ เพื่อเผือกเลสมือภิกขุและ

^{๖๖} พระมหาบุญตอม อคฺคปณฺโญ (ผากา). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องแนวความคิดเกี่ยวกับ พระพุทธเจ้า ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖, ๑๕๐ หน้า.

^{๖๗} พระมหาทวี มหาปณฺโญ (ละลง). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธวิธีการสอนในธัมมปทัฏฐกถา”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕, ๑๐๓ หน้า.

โทมนัสเป็นต้น เพื่อการบำเพ็ญตบะด้วยความเพียรเพื่อกำจัดความเกียจคร้าน การปฏิบัติตามมรรคเพื่อ บรรลุผลวิเศษขั้นสูงยิ่ง ๆ ขึ้น^๘

พระกัจจัน ฐานุตฺตโร (สิงห์สุพรรณ) ได้เขียนไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่องความสำคัญของสัมมาสังกัปปะในพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ในหน้าที่ ๘๔ ที่แสดงให้เห็นถึงปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก “ประโยชน์ในชาติหน้าเมื่อบุคคลได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักสัมมาสังกัปปะอย่างถูกต้องสมบูรณ์แล้ว นอกจากจะได้รับประโยชน์ในปัจจุบันตามที่กล่าวแล้วข้างต้น หลังจากตายแล้วย่อมได้รับประโยชน์ในเบื้องหน้า สัมปรายิกัตถะ กล่าวคือสุคติโลกสวรรค์ ในทางตรงข้ามถ้าหากไม่ได้ปฏิบัติตนตามหลักสัมมาสังกัปปะแล้ว หลังจากสิ้นชีวิต ย่อมมีอบายภูมิเป็นที่หวัง เพราะฉะนั้นเพื่อให้ได้รับประโยชน์ในชาติหน้าอย่างเต็มที่ บุคคลทั้งหลายพึงปฏิบัติตามหลักคุณธรรมดังต่อไปนี้

๑. สัทธาสัมปทา ได้แก่ มีศรัทธาที่ถูกต้อง กล่าวคือ เชื่อกรรม เชื่อผลของกรรมว่ามีจริง เชื่อต่อสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายได้รับผลดีหรือผลชั่ว เป็นเพราะการกระทำความดีหรือการกระทำชั่วของคน เชื่อความคร่ำครุ้ของพระพุทธเจ้าที่ทรงสอนว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๒. สีลสัมปทา ได้แก่ มีศีลบริสุทธ์ คือรักษากาย วาจา และใจให้บริสุทธ์ มีความประพฤติในทางที่สุจริต

๓. จาคสัมปทา ได้แก่ ทำการบริจาคอย่างสมบูรณ์ทั้งให้วัตถุสิ่งของเป็นทาน ให้การแนะนำสั่งสอน เสียสละเวลา กำลังกาย กำลังความคิดกำลังปัญญาเพื่อผู้อ่าน มีการเอื้อเฟื้อเพื่อแม่ มีใจโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น ไม่เป็นคนใจแคบหรือเห็นแก่ตัว

๔. ปัญญาสัมปทา ได้แก่ มีปัญญาเพียบพร้อมรู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์และไม่ใช่ประโยชน์ รู้จักเว้นบาปบำเพ็ญบุญ เว้นสิ่งไม่มีประโยชน์กระทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์^๙

พระมหาฉัทธิตพิพัฒน์ ตรีปญฺโญ (รินทาง) ได้เขียนให้แง่คิดที่น่าฟังไว้ในวิทยานิพนธ์ มหามกุฏราชวิทยาลัยในปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ ในเรื่องการศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยาต่ออัญญเคียรติย์ในสมัย

^๘ พระมหาบุญเลี้ยง เคชพล (บุตรตะเคียน) “มโนทัศน์เรื่องตบะในพระพุทธศาสนา” วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔, ๑๒๐หน้า.

^๙ พระกัจจัน ฐานุตฺตโร (สิงห์สุพรรณ), “ความสำคัญของสัมมาสังกัปปะในพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท” วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๖, ๕๕ หน้า.

พุทธกาล ที่ได้อธิบายในเรื่องพุทธาภินิหารีย์ กับอัญญเดียรติย์ปาฏิหาริย์ความแตกต่างระหว่างคำสอน พุทธศาสนากับอัญญเดียรติย์อื่นในสมัยพุทธกาลพอจะสรุปได้ ๓ ประเด็นคือ

- ๑) กลุ่มความเชื่อของคำสอนที่ยึดถือในกรรมเก่า (บุพเพกตเหตุ)
- ๒) คำเชื่อของคำสอนที่มุ่งเน้นที่การสร้างสรรคข์ของพระเจ้า (อิสรนิมารเหตุ)
- ๓) กลุ่มที่เพ่งพิจารณาไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย (อเหตุอปัจจัย)^{๒๐}

พระสมร กุสโล(พรมศรี) ได้เขียนวิทยานิพนธ์เรื่องการดำรงชีวิตตามหลักปัจจัยสี่ใน พุทธศาสนา ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตเพื่อให้มุ่งสู่จุดหมายสูงสุดคือ พระนิพพานที่พระพุทธเจ้าได้ ส่งเสริมบุคคลให้ดำเนินชีวิตไปให้ถึงให้ได้ พระองค์ไม่ส่งเสริมให้สาวกของพระองค์ติดอยู่แค่ความสุข ระดับโลกีย์วิสัยเท่านั้นแต่ให้มุ่งถึงนิพพานเป็นที่สุด^{๒๑}

จากการศึกษาเอกสารและผลงานต่าง ๆ ในพระไตรปิฎกพร้อมทั้งผู้รู้ทั้งหลาย เพื่อนำมาเป็น ข้อเสนอแนะในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ เพื่อให้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์เรื่องปาฏิหาริย์ที่ ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก ให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะผลงานของท่านผู้เชี่ยวชาญทางด้าน พุทธศาสนาทั้งหลายได้กล่าวไว้ว่าเป็นการชี้ให้เห็นถึงหลักของการแสดงปาฏิหาริย์ เพื่อให้เกิด ประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคมพร้อมทั้งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความพ้นจากทุกข์พระพุทธเจ้า ไม่ได้แสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้ยึดติดและปาฏิหาริย์ก็ถือว่าเป็นเรื่องของกิเลสถาม ถ้าผู้แสดงไปยึดติดใน เรื่องของปาฏิหาริย์ ดังนั้น พระพุทธองค์จึงไม่ทรงส่งเสริมในการแสดงปาฏิหาริย์ เพราะปาฏิหาริย์ไม่ใช่ หนทางแห่งความพ้นทุกข์ในทางพุทธศาสนา ดังกล่าว

^{๒๐} พระมหาสิทธิพิพัฒน์ สิริปัญญา (รินทาง), “การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยาต่ออัญญเดียรติย์ ในสมัยพุทธกาล” วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย), ๒๕๔๘, ๑๐๔ หน้า.

^{๒๑} พระสมร กุสโล(พรมศรี), “ปรัชญาการดำรงชีวิตตามหลักปัจจัยสี่ในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘, ๑๐๘ หน้า.

๑.๖ คำนียามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ปาฏิหาริย์ หมายถึง สิ่งที่น่าอัศจรรย์หรือความอัศจรรย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่เหลือเชื่อสำหรับมนุษย์ธรรมดาจะทำได้

๑.๖.๒ อิทธิปาฏิหาริย์ หมายถึง การสำเร็จด้วยการปฏิบัติที่ให้สำเร็จงานที่เหนือความคาดหมายที่มนุษย์ธรรมดาจะทำได้ เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดจากสิ่งที่ไม่จริง

๑.๖.๓ อาเทศนาปาฏิหาริย์ หมายถึง การแสดงฤทธิ์เดชในการทลายใจบุคคลอื่นได้อย่างแม่นยำหรือทลายอย่างอื่นก็ได้เช่นกัน เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดจากสิ่งที่ไม่จริง

๑.๖.๔ อนุสาสนีปาฏิหาริย์ หมายถึง การแสดงปาฏิหาริย์ที่เกิดจากความจริง เช่น หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้าบุคคลใดประพฤติปฏิบัติได้ก็จะมีผลตามมาจริงและเป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง

๑.๖.๕ อิทธิ หมายถึง ความสำเร็จ

๑.๖.๖ ปาฏิ หมายถึง การปฏิบัติ

๑.๖.๗ หาริยะ หมายถึง อุปสรรคหรือสิ่งที่เป็นปฏิกฤษในการปฏิบัติงาน

๑.๖.๘ ปาฏิหาริย์ หมายถึง การกระทำให้อุปสรรคหายไปอย่างน่าอัศจรรย์ใจ

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา

๑.๗.๒ ทำให้ทราบปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก

๑.๗.๓ ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์ปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก

๑.๗.๔ นำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลในการศึกษาด้านพุทธศาสน์ต่อไป

บทที่ ๒

ศึกษาปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา

ในการศึกษาปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจะศึกษา ความหมาย ประเภท ความสำคัญ ของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา ดังนี้

๒.๑ ความหมายปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา

คำว่า “ปาฏิหาริย์” ตามความหมายพจนานุกรมนั้นมีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี ๒ คำ คือ คำว่า “ปาฏิ” และ คำว่า “หาริยะ” ซึ่งในแต่ละคำศัพท์จะมีความหมายที่แตกต่างกัน ดังนี้

ปาฏิ หมายถึง การปฏิบัติ และคำว่า “ปาฏิ” มีรูปศัพท์เดิมมาจากคำว่า ปฏิบัติ

หาริยะ หมายถึง ปฏิบัติหรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

ดังนั้น เมื่อนำคำว่า ปาฏิ + หาริยะ จึงหมายถึง การปฏิบัติเพื่อให้อุปสรรคที่ขวางกั้นหมดสิ้นไปหรือการขจัดปัดเป่าให้อุปสรรคหายไป*

ปาฏิหาริย์ หมายถึง การกระทำที่กำจัดหรือทำให้ผู้เป็นปฏิปักษ์ให้สิ้นไปและการทำกิเลสให้สิ้นไป ซึ่งเป็นการกระทำที่มีความอัศจรรย์เกิดขึ้นและมีผลตามเป็นอัศจรรย์และปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนามี ๓ ประการ ดังนี้

๒.๑.๑ อิทธิปาฏิหาริย์ หมายถึง ฤทธิ์ที่สามารถแสดงให้เป็นอัศจรรย์ได้ด้วยการใช้ฤทธิ์ที่เกิดจากการใช้พลังอิทธิที่เจิดจรัสจิตใจ

๒.๑.๒ อาเทศนาปาฏิหาริย์ หมายถึง การท่ายใจ เป็นผู้รอบรู้กระบวนการของจิตมนุษย์หรือสัตว์สามารถกำหนดจิตใจของคนอื่น ได้อย่างน่าอัศจรรย์ใจ

๒.๑.๓ อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ หมายถึง ปาฏิหาริย์ที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนอย่างถูกต้อง^๒

* พระธรรมไตรโลกาจารย์, พจนานุกรม บาลี-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒๘.

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพฯ : บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕๖.

และในพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถานยังให้ความหมายปาฏิหาริย์ที่มีความหมายใกล้เคียงกันกับความหมายในทางพระพุทธศาสนา คือ อิทธีปาฏิหาริย์ เป็นการแสดงฤทธิ์ที่พ้นจากวิสัยของสามัญมนุษย์ได้อย่างอัศจรรย์ อาทิเทศนาปาฏิหาริย์ เป็นการดักใจคนได้เป็นอย่างดีน่าอัศจรรย์และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ เป็นการสั่งสอนเพื่อให้เกิดความอัศจรรย์ใจ”

ดังนั้น ปาฏิหาริย์ จึงหมายถึง การแสดงฤทธิ์ในลักษณะต่าง ๆ ตามความต้องการ เช่น นิรมิตกายคนเดียวเป็นหลายคน ทำหลายคนให้เป็นคนเดียวล่องหน ดำดิน เดินบนน้ำ หรือการสอนให้เห็นความจริงตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าและยังมีความหมายในพระไตรปิฎก คือ

ในทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ปาฏิหาริย์ หมายถึง คุณเครื่องทำให้เกิดความสำเร็จ ๓ ประการ

๑) อิทธีปาฏิหาริย์ หมายถึง การแสดงอิทธิฤทธิ์ทางจิตใจที่สามารถกระทำสิ่งใดก็ได้ตามความมุ่งหมายของจิต เช่น กำบังหายตัว เหาะขึ้นไปในบนอากาศ ซึ่งมีการแสดงอิทธิฤทธิ์ ๒ ลักษณะ คือ “อามิสฤทธิ เป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์เพื่อให้เกิดความสำเร็จในทางวัตถุและธรรมฤทธิ เป็นการแสดงฤทธิ์ในทางธรรม ซึ่งเป็นเหตุแห่งความเจริญทางด้านธรรม”^๔

๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์ มีความอัศจรรย์ในการทลายจิตใจของบุคคลอื่นได้อย่างแม่นยำ มีความรอบรู้กระบวนการของจิตใจจนสามารถกำหนดลักษณะอาการเล็กๆ รวมถึงความคิดอุปนิสัยและจิตใจของผู้อื่นได้อย่างแม่นยำ

๓) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดจากความจริง ซึ่งเป็นการลงมือพบให้พบกับความสำเร็จ เช่น การปฏิบัติธรรมแล้วสามารถเข้าถึงซึ่งความสำเร็จในหลักคำสอน สิ่งเหล่านี้จึงเป็นการแสดงปาฏิหาริย์เช่นกัน^๕

ปาฏิหาริย์ทั้ง ๓ ประการนี้พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญอนุสาสนี เพราะว่าเป็นหลักของการประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองและสำเร็จด้วยตนเอง

ในทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ปาฏิหาริย์ หมายถึง อภิญญา คือ การแสดงฤทธิ์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นมี ๖ ประการ คือ ดังนี้

๑) อิทธีวิชา หมายถึง อิทธีวิธีหรือวิธีการสำหรับผู้ที่มีความรู้ทำให้เกิดการแสดงอิทธิฤทธิ์ในลักษณะต่าง ๆ ได้ตามความต้องการที่จิตใจปรารถนา ผู้ที่จะแสดงอิทธิฤทธิ์ได้นั้น

^๓ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๕๔.

^๔ อัง.ทุก. ๒๐/๔๐๓/๑๑๗.

^๕ ที.สี. ๕/๓๓๕/๒๗๒.

จะต้องเป็นบุคคลที่บริสุทธิ์ทางกาย วาจาและจิตใจ เป็นผู้รักษาสัจจะ จึงจะแสดงอิทธิฤทธิ์ได้ตามต้องการ ซึ่งเป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์ระดับ โลกียะหรือระดับชาวโลกทั่วไป

๒) ทิพโสด หมายถึง การแสดงอิทธิฤทธิ์ทางหู เป็นบุคคลที่หูทิพย์สามารถที่จะรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ในระยะไกลได้หรือการพูดคุยกันทางกระแสจิตของพระอรหันต์ ซึ่งเป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์ระดับ โลกุตระธรรม

๓) เจโตปริยญาณ หมายถึง ญาณหรือเป็นผู้มีความรู้ที่สามารถกำหนดจิตใจของบุคคลอื่นได้อย่างแม่นยำ เหมือนพระพุทธรองค์ที่ราบวารจิตของสัตว์โลกทั้งหลายที่มีวารจิตต่างกัน ออกไปในลักษณะแตกต่าง ตามแต่กรรมจะเป็นเครื่องกำหนด

๔) ปุพพนิวาสนุสสติ หมายถึง การแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ที่เกี่ยวกับการระลึกชาติได้ของบุคคลที่สามารถทำกิเลสให้สิ้นไป เช่น พระพุทธเจ้าและเหล่าสาวกของพระองค์ที่ตัดขาดจากกิเลสแล้วจึงจะสามารถแสดงอิทธิปาฏิหาริย์นี้ได้

๕) ทิพจักขุ หมายถึง อิทธิปาฏิหาริย์ทางสายตา เป็นบุคคลที่สามารถมองอะไรต่าง ๆ ที่อยู่ไกลได้อย่างชัดเจนเห็นภาพดังกล่าวนั้นอยู่ใกล้ ๆ

๖) อาสวักขยญาณ หมายถึง เป็นผู้ที่มีความรู้ที่สามารถทำให้อาสวะทั้งหมดสิ้นไป ซึ่งเป็นการเข้าถึงซึ่งความสุขอันสูงสุดในพระพุทธศาสนาตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า^๖

อภิญาทั้ง ๖ ประการที่ได้นำเสนอในเบื้องต้นนี้ ข้อแรกเป็นอิทธิฤทธิ์หรืออิทธิปาฏิหาริย์ในระดับ โลกียะหรือระดับทั่วไปที่จะสามารถแสดงได้ แต่พระองค์ไม่ทรงให้สาวกของพระองค์แสดง เพราะอาจทำให้เกิดการยึดติดได้ในการแสดงอิทธิฤทธิ์ในระดับนี้ ส่วนอิทธิฤทธิ์ที่เริ่มจากข้อสองเป็นต้นไปนั้นเป็นระดับ โลกุตระธรรมพระพุทธองค์ไม่ได้ทรงห้ามหรือส่งเสริมในการแสดงอิทธิฤทธิ์

ในสังคตนิคาย สฬายคณวรรค วิชชา ๘ หมายถึง การทำความรู้ให้เกิดอิทธิฤทธิ์หรือการแสดงอิทธิฤทธิ์ให้เกิดความสำเร็จด้วยความรู้ ดังนี้

๑) วิปัสสนาญาณ หมายถึง การพิจารณาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในกองสังขาร คือ นามรูปให้เห็นจริงตามกฎของไตรลักษณ์ “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา”^๗ เมื่อพิจารณาเห็นจริงตามกฎของไตรลักษณ์แล้วก็จะทำให้จิตใจสงบและสามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ตามความประสงค์

^๖ ที.ปา. ๑๑/๔๓๑/๓๐๗.

^๗ ส.สพ. ๑๘/๑/๑.

๒) มโนมยิทธิ หมายถึง ฤทธิ์ที่สำเร็จทางจิตใจ สามารถนิรมิตกายออกจากกายได้ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การเอาจิตจ้องอยู่กับสิ่งนั้นเรื่องนั้นเพื่อให้เกิดสมาธิแล้วสิ่งนั้นเรื่องนั้นก็สำเร็จไปเอง

- ๓) อิทธิวิธี หมายถึง วิธีแสดงอิทธิฤทธิ์ให้สำเร็จเหมือนอภิญา ๖
- ๔) ทิพโสด หมายถึง เป็นผู้มืทธิพิศ
- ๕) เจโตปริยญาณ หมายถึง ผู้ที่สามารถกำหนดใจผู้อื่นได้อย่างแม่นยำ
- ๖) ปุพพนิวาสานุสสติ หมายถึง เป็นผู้มืทธิฤทธิ์ในการระลึกชาติใด
- ๗) ทิพจักขุ หมายถึง เป็นผู้มืทธิฤทธิ์ในทางตาพิศ
- ๘) อาสวักขยญาณ หมายถึง เป็นสำเร็จในการทำให้อาสวะสิ้นไป^๔

วิชาทั้ง ๘ ประการนี้เป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์ได้ด้วยการอาศัยวิชาแสดงจึงจะประสบความสำเร็จในระดับต่าง ๆ เพราะการจะสำเร็จอิทธิปาฏิหาริย์ตามหลักพุทธศาสนานั้น ส่วนหนึ่งจะต้องอาศัยวิชาความรู้เป็นองค์ประกอบอีกส่วนหนึ่งจึงจะสำเร็จในการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์

ในมัชฌิมนิกาย มัชฌิมปิณณาสก อากาทรทงสั่งสอนของพระพุทธเจ้ายังเป็นความหมายของการแสดงอิทธิฤทธิ์รวมถึงทศพลญาณก็รวมถึงการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์และอาการที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน หมายถึง พระพุทธเจ้าทรงสั่งมนุษย์ให้เข้าใจสามารถนำไปปฏิบัติตามได้ และมีผลตามมา เมื่อองค์ประกอบทั้ง ๓ ประการครบเมื่อใดจะถือว่าเป็นการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์สำเร็จ ซึ่งพระอาการที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑) อภิญาขัมมเทสนา หมายถึง พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมด้วยความรู้ที่พระองค์มีจริง ทรงรู้เห็นในหลักธรรมคำสอนเป็นอย่างดีกว่าผู้อื่นและทรงสั่งสอนผู้อื่นให้รู้ตามสามารถนำไปปฏิบัติและได้ผลตามมาจากการปฏิบัติ

๒) สนิทานขัมมเทสนา หมายถึง การทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุมีผล ทรงสั่งสอนชี้แจงให้เห็นเหตุเกิดขึ้นอย่างไร ผลเกิดขึ้นอย่างไร ไม่ทรงสั่งสอนในทางที่เลื่อนลอย ซึ่งเป็นอิทธิปาฏิหาริย์ที่เกิดจากการปฏิบัติ

๓) สัปปาฏิหาริย์ขัมมเทสนา หมายถึง การทรงแสดงธรรมเพื่อให้เห็นจริงได้ผลเป็นอัศจรรย์ ทรงสั่งสอนให้มองเห็นอย่างชัดเจน เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไปและสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างอัศจรรย์ใจ^๕

^๔ ที.ที. ๘/๑๓๑/๑๑๒.

^๕ ม.ม. ๑๓/๓๓๐/๓๒๒.

พระอาการที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนนั้น เป็นการที่พระองค์ทรงแสดงธรรมเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความสำเร็จ จึงได้ชื่อว่า เป็นผู้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์สำเร็จ ส่วนทศพลญาณ หรือตถาคตทศญาณ เป็นญาณอันเป็นกำลังของพระพุทธเจ้าที่ทำให้พระองค์สามารถบันลือสีหนาทได้และสามารถประกาศพระพุทธศาสนาได้อย่างมั่นคง

ในขุททกนิกาย มหานิทเทส ทศพลญาณ หรือตถาคตทศญาณเป็นกำลังแห่งความสำเร็จในการตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนี้

๑) ฐานาฐานญาณ หมายถึง กำลังแห่งพระปรีชาสามารถที่พระองค์ทรงหยั่งรู้ฐานะและฐานะรู้กฎของธรรมชาติที่มีขอบเขตของธรรมชาติมนุษย์เพื่อให้มีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล มีความเกี่ยวข้องกับสมรรถวิสัยของบุคคลที่มีผลกรรมที่จะได้รับที่มีทั้งดีและไม่ดี

๒) กรรมวิปากญาณ หมายถึง กำลังแห่งพระปรีชาสามารถที่หยั่งรู้ผลของกรรม และสามารถแยกออกได้ระหว่างกรรมดีและกรรมไม่ดี สิ่งที่เกิดกรรมนั้นยังสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยที่แวดล้อมไปด้วยกระบวนการที่สลับซับซ้อนได้อย่างชัดเจนในเรื่องของกรรม

๓) สัพพัตถคามินีปฏิปทาญาณ หมายถึง พระปรีชาสามารถในการหยั่งรู้ถึงข้อปฏิบัติที่จะสามารถนำพาชีวิตมุ่งสู่คติทั้งปวง มี สுகติ ทุกคติหรือการพ้นจากคติ พร้อมทั้งการหยั่งรู้ข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์ที่ประกอบด้วย “ทฤษฎีธรรมมีกตะประโยชน์หรือประโยชน์ในปัจจุบัน สัมปรายถักถัดตะประโยชน์หรือประโยชน์ในเบื้องหน้าและปรมัตตะประโยชน์หรือประโยชน์อันสูงสุดคือ พระนิพพาน”^{๑๑} พระองค์ทรงทราบในโลกและธรรมทั้งปวง

๔) นานาธาตุญาณ หมายถึง พระปรีชาหยั่งสภาวะของโลกอันประกอบด้วยแร่ธาตุต่าง ๆ ทรงรู้จักสภาวะธรรมชาติที่ประกอบด้วยสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตก็ประกอบด้วยธาตุต่าง ๆ แต่ละธาตุก็จะทำหน้าที่ของธาตุไปตามกระบวนการและหน้าที่ เช่น ธาตุดิน มีหน้าที่เป็นโครงที่เป็นส่วนแข็ง ๆ ของร่างกายมนุษย์ มี กระดูก เป็นต้น

๕) นานาธินุคคิกญาณ หมายถึง พระปรีชาสามารถในการหยั่งรู้ เป็นการรู้อัธยาศัย ความโน้มเอียง ความเชื่อถือในแนวคิดของสัตว์โลกที่เป็นไปในลักษณะต่างๆ

๖) อินทริยปโรปริยัตตญาณ หมายถึง พระปรีชาหยั่งรู้ในอินทริย์ของสัตว์โลกทั้งหลายว่า มี มากน้อยเพียงไร

๗) ญาณาทิสังกิเลสาทิญาณ หมายถึง พระปรีชาสามารถในการหยั่งรู้ถึงความเศร้าหมอง ความส่องแผ้วในการออกจากภพแห่งวิโมกข์ สมานธิและสมาบัติทั้งหลาย

^{๑๑} พ.ม. ๒๕/๒๕๒/๒๐๕.

๘) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ หมายถึง พระปรีชาสามารถในการหยั่งรู้อันทำให้ระลึกภาพ ระลึกชาติได้ ซึ่งเป็นชาติหรือภพที่มีอยู่ในหนหลังได้

๙) จุตูปปาตญาณ หมายถึง พระปรีชาในการหยั่งรู้ในการจุติของสัตว์โลกที่เป็นไปด้วยกรรมของตนที่ก่อเอาไว้

๑๐) อาสวกักขณญาณ หมายถึง พระปรีชาสามารถที่หยั่งรู้ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายของผู้ที่สิ้นกิเลสแล้ว**

ปาฏิหาริย์ ตามความหมายในพระสูตรนั้น เป็นความหมายที่เป็นไปในลักษณะของการทรงสั่งสอนเพื่อให้เกิดความอัศจรรย์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นการสอนเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อให้เกิดผลตามตามอย่างน่าอัศจรรย์ เช่น พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ปฏิบัติตามแล้ว ย่อมทำให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ตามมาหรือเป็นเพียงผลพลอยได้ตามมาเท่านั้น หรือที่เรียกว่า ปาฏิหาริย์ตามความหมายในพระสูตร จึงหมายถึง ผลที่เกิดจากการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแล้วจึงทำให้เกิดปาฏิหาริย์เกิดขึ้นตามความหมาย ดังกล่าว

นอกจากปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรต้นฉบับแล้ว ยังมีปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก หมายถึง การประพาศปฏิบัติตามหลักข้อห้ามแล้วก็จะสามารถทำให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ขึ้นได้ เช่น ในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ เป็นการรักษาพระวินัยทำให้เกิดญาณ ๓ ประการ ซึ่งเป็นญาณหยั่งรู้ในทางพระวินัยและสามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ ดังนี้

๑) สัจจญาณ หมายถึง พระปรีชาสามารถในการหยั่งรู้ในอริยสัจ ๔ ในแต่ละอย่าง เช่น “ทุกข์ สมุทัย นิโรธและมรรค” ซึ่งเป็นหนทางแห่งความสำเร็จในการปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากทุกข์

๒) กิจจญาณ หมายถึง กิจที่ทรงหยั่งรู้อันเป็นกิจในอริยสัจ ๔ เพื่อที่จะให้เข้าใจในแต่ละข้อของอริยสัจ ๔ เป็นต้น

๓) กตญาณ หมายถึง หมายถึง กิจที่ทรงหยั่งรู้ถึงกิจที่ทรงปฏิบัติแล้วในอริยสัจ ๔ ในแต่ละข้อที่จะสำเร็จแล้ว**

นอกจากนี้ยังมีความหมายในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ตามหลักอริยสัจ ๔ ซึ่งหมายถึง อิทธิฤทธิ์ในการปฏิบัติตามหลักอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธและมรรค” ซึ่งเป็นอิทธิฤทธิ์ที่เป็นผลพลอยได้จากกิจในอริยสัจ ๔ ดังนี้

๑) ปริยญา หมายถึง การกำหนดกิจในทุกข์ รู้เห็นในหลักของความเกิดทุกข์ หรือสาเหตุของการเกิดทุกข์

** อจ.ทสก. ๒๔/๒๑/๓๕.

** วิมहा. ๔/๑๕/๒๐.

๒) ปหานะ หมายถึง การหยั่งในกิจของสมุทัยตามหลักของการกำจัดทุกข์ให้หมดสิ้นไปในที่สุดและสามารถทำให้มีผลพลอยได้คืออิทธิปาฏิหาริย์

๓) สัจฉิกิริยา หมายถึงการทำให้แจ้งที่เป็นนิโรธตามหลักของทุกข์นิโรธ ซึ่งเป็นการเข้าถึงขั้นบรรลุตที่หมายตามต้องการ คือ พระนิพพาน ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดในการประพฤติปฏิบัติเพื่อการขจัดทุกข์ให้สิ้นไปโดยสิ้นเชิง

๔) ภาวนา หมายถึง การให้แจ้งถึงกิจในอริยมรรคตามหลักของการปฏิบัติในอริยสัจ ๔^{๑๑}

พระวินัยปิฎก หมายถึง การประมวลสิกขาบทสำหรับพระภิกษุสงฆ์และ ภิกษุณีสงฆ์ที่สามารถปฏิบัติตามหรือไม่ล่วงละเมิดแล้วก็สามารถทำให้จิตมีสมาธิ มีความสงบทางกายและจิตใจ และสามารถทำแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ได้ แต่อิทธิปาฏิหาริย์เป็นเพียงส่วนประกอบของการปฏิบัติตามหลักในทางพระพุทธศาสนา เท่านั้น ดังกล่าว

ปาฏิหาริย์ ตามความหมายทางพระวินัยปิฎกนั้น เป็นความหมายที่เกี่ยวกับข้อห้ามการคิดยึดในการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เพราะอิทธิปาฏิหาริย์ไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ แต่เป็นเพียงผลพลอยได้จากการไม่ล่วงละเมิดบทบัญญัติพระวินัยปิฎกที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้เพื่อให้เกิดความสงบสุขแห่งสงฆ์และความเจริญมั่นคงในพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

ดังนั้น ความหมายปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา จึงหมายถึง การแสดงเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามความต้องการ ๓ ประการ คือ การแสดงเพื่อให้สำเร็จตามความต้องการด้วยการอาศัยพลังที่เกิดจากจิตใจที่ไปบังคับหรือการคลบ้นคาลให้สิ่งนี้เปลี่ยนไปเป็นสิ่งนี้ตามความปรารถนาของจิต เช่น การแสดงปาฏิหาริย์ด้วยการใช้พลังของจิตใจไปบังคับให้ก้อนหินกลายเป็นทองคำ เป็นการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ส่วนอาเทศนาปาฏิหาริย์ เป็นการแสดงปาฏิหาริย์ที่สามารถทลายจิตใจบุคคลอื่นได้อย่างแม่นยำและอนุศาสนิย์ปาฏิหาริย์ เป็นการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดตามหลักความเป็นจริง เช่น บุคคลใดสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างถูกต้อง บุคคลนั้นสามารถที่จะเป็นอริยบุคคล เป็นพระอรหันต์หรือการเข้าถึงพระนิพพานได้อย่างอัศจรรย์ใจ

๒.๒ ประเภทของปาฏิหาริย์พระพุทธศาสนา

ประเภทของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนานั้น เป็นการแบ่งเป็นออกเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างกันระหว่างอิทธิปาฏิหาริย์ระดับ โลกีย์ธรรมและ โลกุตตรธรรม อิทธิปาฏิหาริย์ทั้ง ๒

^{๑๑} วิ.มหา. ๔/๑๕/๒๐.

ประการดังกล่าวนี้ มีความสำเร็จตามความประสงค์ทั้งสองประการแต่มีความแตกต่างกันตรงจุดมุ่งหมายและบุคคลผู้แสดงปาฏิหาริย์พร้อมทั้งผู้ได้พบเห็นการแสดงปาฏิหาริย์เป็นหลักสำคัญ คือ ประเภทปาฏิหาริย์ระดับ โลภียัทธิธรรมและประเภทปาฏิหาริย์ระดับโลกุตตรธรรม ดังนี้

๒.๒.๑ ประเภทปาฏิหาริย์ระดับโลกียธรรม

ปาฏิหาริย์ระดับ โลภียัทธิธรรมนั้น เป็นประเภทการแสดงปาฏิหาริย์สำหรับผู้ที่ยังไม่สิ้นไปแห่งกิเลส(ผู้ยังมีกิเลส)

๑) อิทธิปาฏิหาริย์ เป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์ทางจิตใจที่สามารถกระทำสิ่งใดก็ได้ ตามความมุ่งหมายของจิต เช่น กำบังหายตัว เหาะขึ้นไปในบนอากาศ ซึ่งมีการแสดงอิทธิฤทธิ์ ๒ ลักษณะ คือ “อามิสฤทธิ เป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์เพื่อให้มีความสำเร็จในทางวัตถุและธรรมฤทธิ เป็นในการแสดงฤทธิ์ในทางธรรม ซึ่งเป็นเหตุแห่งความเจริญทางด้านธรรม”^{๔๔} ซึ่งเป็นการแสดง เพื่อให้ถึงความสำเร็จเพียงชั่วคราวเท่านั้น ไม่มีความมั่นคง

๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์ มีความอัศจรรย์ในการทลายจิตใจของบุคคลอื่นได้อย่างแม่นยำ มีความรอบรู้กระบวนการของจิตใจจนสามารถกำหนดลักษณะอาการเล็กๆ รวมถึงความคิด อุนิสัยและจิตใจของผู้อื่นได้อย่างแม่นยำ^{๔๕}

๓) อิทธิวิชา หมายถึง อิทธิวิธีหรือวิธีการสำหรับผู้ที่มีความรู้ทำให้เกิดการแสดง อิทธิฤทธิ์ในลักษณะต่าง ๆ ได้ตามความต้องการที่จิตใจปรารถนา ผู้ที่จะแสดงอิทธิฤทธิ์ใดนั้น จะต้องเป็นบุคคลที่บริสุทธิ์ทางกาย วาจาและจิตใจ เป็นผู้รักษาสัจจะ จึงจะแสดงอิทธิฤทธิ์ได้ตามต้องการ ซึ่งเป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์ระดับ โลภียะหรือระดับชาวโลกทั่วไป^{๔๖}

๔) วิปัสสนาญาณ หมายถึง การพิจารณาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในกองสังขาร คือ นามรูปให้เห็นจริงตามกฎของไตรลักษณ์ “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา”^{๔๗} เมื่อพิจารณาเห็นจริงตามกฎของไตรลักษณ์แล้วก็จะทำให้จิตใจสงบและสามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ตามความประสงค์

๕) มโนมยิทธิ หมายถึง ฤทธิ์ที่สำเร็จทางจิตใจ สามารถนิรมิตกายออกจากกายได้

^{๔๔} อจ.ทฎ. ๒๐/๔๐๓/๑๑๗.

^{๔๕} ที.สี. ๕/๓๓๕/๒๗๓.

^{๔๖} ที.ปา. ๑๑/๔๓๑/๓๐๗.

^{๔๗} ส.สพ. ๑๘/๑/๑.

หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การเอาใจจดจ่ออยู่กับสิ่งนั้นเรื่องนั้นเพื่อให้เกิดสมาธิแล้วสิ่งนั้นเรื่องนั้นก็สำเร็จไปเอง^{๑๔}

ประเภทของปาฏิหาริย์ในพระพุทธในระดบโลกียธรรมนี้ เป็นปาฏิหาริย์ที่บุคคลสามัญชนทั่วไปก็สามารถแสดงปาฏิหาริย์ประเภทนี้ได้ โดยเฉพาะผู้ที่มีรักษากายให้บริสุทธิ์ วาจาบริสุทธิ์และรักษาจิตใจให้บริสุทธิ์แล้วก็จะสามารถแสดงปาฏิหาริย์ระดับนี้ได้ แต่ทว่าพระพุทธเจ้าทรงห้ามสาวกระดับอริยสาวกแสดงปาฏิหาริย์ในระดับนี้ เพราะอาจทำให้สาวกของพระองค์ยึดติดในการแสดงปาฏิหาริย์ ดังกล่าว

๒.๒.๒ ประเภทปาฏิหาริย์ระดับโลกุตตรธรรม

ปาฏิหาริย์ระดับโลกุตตรธรรมนั้น เป็นการทรงแสดงเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์เป็นผู้เข้าใจในหลักของความจริง คือ อริยสัจ ๔ ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงธรรมให้สำเร็จตามความจริงที่เรียกว่า “ปาฏิหาริย์” ดังนี้

๑) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดจากความจริง ซึ่งเป็นหลักการแสดงธรรมให้พบกับความสำเร็จเช่น พระพุทธเจ้าทรงเทศนาสั่งสอนพุทธบริษัทของพระองค์เสร็จก็สามารถทำให้ผู้รับฟังพระธรรมสำเร็จในขั้นได้หรือการปฏิบัติตามหลักธรรมแล้วก็สามารถเข้าถึงซึ่งความสำเร็จในขั้นต่าง ๆ ตามลำดับของอริยบุคคล คือ โสดาบัน โสคปัตติผลดังกล่าวสิ่งเหล่านี้จึงเป็นการแสดงปาฏิหาริย์เช่นกัน

๒) ทิพฺพโสค หมายถึง การแสดงอิทธิฤทธิ์ทางหู เป็นบุคคลที่หูทิพย์สามารถที่จะรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ในระยะไกลได้หรือการพูดคุยกันทางกระแสจิตของพระอรหันต์ ซึ่งเป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์ระดับโลกุตตรธรรม

๓) เจโตปริยญาณ หมายถึง ญาณหรือเป็นผู้มีความรู้ที่สามารถกำหนดจิตใจของบุคคลอื่นได้อย่างแม่นยำ เหมือนพระพุทธองค์ทราบวารจิตของสัตว์โลกทั้งหลายที่มีวารจิตต่างกันไปในลักษณะต่างกันตามหลักของกรรมเป็นเครื่องกำหนด

๔) ปุพฺพนิวาसानุสสติ หมายถึง การแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ที่เกี่ยวกับการระลึกชาติได้ของบุคคลที่สามารถทำกิเลสให้สิ้นไป เช่น พระพุทธเจ้าและเหล่าสาวกของพระองค์ที่ตัดขาดจากกิเลสแล้วจึงจะสามารถแสดงอิทธิปาฏิหาริย์นี้ได้

๕) ทิพฺพจักขุ หมายถึง อิทธิปาฏิหาริย์ทางสายตา เป็นบุคคลที่สามารถมองอะไรต่าง ๆ ที่อยู่ไกลได้อย่างชัดเจนเห็นภาพดังกล่าวนั้นอยู่ใกล้ ๆ

^{๑๔} ถ.สพ. ๑๘/๑/๑.

๖) อาสวักขณญาณ หมายถึง เป็นผู้ที่มีความรู้ที่สามารถทำให้อาสวะทั้งหมดสิ้นไป ซึ่งเป็นการเข้าถึงซึ่งความสุขอันสูงสุดในพระพุทธศาสนาตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า^{๙๖}

นอกจากนี้ยังมีประเภทของปาฏิหาริย์ที่เกิดจากพระพุทธเจ้าและพระธรรมที่ทั้งสองประการรวมเข้ากันเป็นหนึ่งจึงทำให้เกิดปาฏิหาริย์ตามมา ดังนี้

๗) พุทธานุภาพ ในตอนนี้จะมีการกล่าวถึงพุทธานุภาพที่จะแผ่พุทธศาสนิกชนผู้นับถือพระองค์^{๙๗}

การแสดงปาฏิหาริย์ประเภทนี้นั้นจะต้องอาศัยเรื่องของการเข้ามาน สมบัติ เมื่อสามารถที่จะทำให้จิตนิ่งสงบจนได้ฌานขั้นต่าง ๆ ก็สามารถที่จะทำให้ได้ความวิเศษในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การได้ฌานขั้นทุติยภูมิจะสามารถทำให้ได้วิชาแปล อันเป็นผลมาจากจิตใจที่สงบนิ่งจนปราศจากกิเลสทั้งหมด จึงทำให้จิตพระพุทธองค์มีพลังพิเศษเพิ่มขึ้น ดังมีเรื่องบันทึกไว้ว่า สมัยนั้น ฝนใหญ่นอกฤดูกาลตกลง เกิดห้วงน้ำใหญ่ สถานที่ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ก็ถูกน้ำท่วมพระผู้มีพระภาคทรงพระดำริว่า

เราพึงขบน้ำให้ออกไปโดยรอบ แล้วจงกรมบนพื้นดินที่มีฝุ่นฟุ้งขึ้นตรงกลางทรงขบน้ำให้ออกไปโดยรอบ เสด็จจงกรมบนพื้นดินที่มีฝุ่นฟุ้งขึ้นตรงกลาง ลำดับนั้นชฎิลอุรวะลก็สสประกล่าวว่า พระมหาสมณะอย่าได้ถูกน้ำพัดไปเลยพร้อมด้วยชฎิลเป็นอันมาก ลงเรือไปยังสถานที่ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ได้เห็นพระผู้มีพระภาคทรงขบน้ำให้ออกไปโดยรอบ เสด็จจงกรมบนพื้นที่มีฝุ่นฟุ้งขึ้นตรงกลางจึงทูลถามว่า “ข้าแต่พระมหาสมณะ พระองค์ยังประทับอยู่ที่นี้หรือพระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่าถูกละกัสนปะเรายังอยู่ที่นี้แล้วเสด็จเหาะขึ้นไปปรากฏอยู่บนเรือ ขณะนั้นชฎิลอุรวะลก็สสประคิดว่า “พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากจริง ถึงบันดาลไม่ให้น้ำไหลไปได้ แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราเน”^{๙๘}

๘) ธรรมมานุภาพ เป็นการกล่าวให้เราได้รับรู้ถึงอานิสงส์ของการปฏิบัติธรรม ให้ได้เห็นเป็นรูปธรรม คือทำผู้ที่ได้ศึกษาได้เห็นผลอันได้จากการปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติตามธรรมนองคลองธรรมนั้นเป็นอย่างไร ที่สามารถจะเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตให้เป็นแบบอริยะซึ่งเป็นเพราะตามคำของพระพุทธองค์ ดังนี้

^{๙๖} ที.ปา. ๑๑/๔๓๑/๓๐๗.

^{๙๗} ที.สี. ๘/๓๓๕/๒๗๓.

^{๙๘} วิ.ม. ๔/๑๒/๖๐.

นรชนเมื่อคำนึงเหตุนี้ว่า เราได้จ่าย โภคทรัพย์เลี้ยงตนแล้ว ได้จ่าย โภคทรัพย์เลี้ยงคนที่ควรเลี้ยงแล้ว ได้ผ่านพันธภัยที่เกิดขึ้นแล้ว ได้ให้ทักษิณามีผลอันเลิศแล้ว ได้ทำพิธีกรรม ๕ ประการแล้ว และได้บำรุงท่านผู้มีศีลสารวมอินทรีย์ ประพฤติพรหมจรรย์แล้ว และได้บำรุงท่านผู้มีศีลสารวมอินทรีย์ ประพฤติพรหมจรรย์แล้ว บัณฑิตผู้อยู่ครองเรือน พึงปรารณาโภคทรัพย์เพื่อประโยชน์ใด ประโยชน์นั้นเราก็จับได้แล้ว เราได้ทำสิ่งที่ไม่ต้องเดือดร้อนแล้ว ชื่อเป็นผู้ดำรงอยู่ในธรรมของพระอรียเจ้า^{๒๒}

และสามารถสะท้อนให้เห็นถึงผลที่ได้รับผลนั้น ด้วยการปฏิบัติตามคุณธรรมในข้อนั้น ๆ อย่างเช่นที่เคยมีบันทึกไว้แล้วในอาทิตตปริยายสูตรว่า ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ตำบลอุรุเวาเสนานิคมตามพระอชยาศัยได้เสด็จจาริกไปยังตำบลกยาสีสะ พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ราว ๑,๐๐๐ รูปและพระภิกษุเหล่านั้นล้วนเคยเป็นชฎิลมาก่อนทั้งนั้น พระองค์ประทับอยู่ ณ ตำบลกยาสีสะใกล้แม่น้ำกยาพร้อมด้วยภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกับพระภิกษุทั้งหลายว่า

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน ก็อะไรเล่าชื่อว่าสิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน จักขุเป็นของร้อน รูปทั้งหลายเป็นของร้อน จักขุวิญญาณเป็นของร้อน จักขุสัมผัสเป็นของร้อนแม้ความเสวยอารมณ์ที่เป็นสุขหรือทุกข์ หรือมิใช่สุขมิใช่ทุกข์ ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัยที่เป็นของร้อน ร้อนเพราะอะไร เรากล่าวว่า ร้อนเพราะไฟ คือ รากะ เพราะไฟคือโทสะ เพราะไฟคือโมหะ ร้อนเพราะความเกิด เพราะความแก่ เพราะความตาย เพราะความโศก เพราะความคร่ำครวญ เพราะทุกข์ เพราะโทมนัส เพราะความคับแค้นใจ^{๒๓}

พระเจ้าจักรพรรดิสุทิสสนะมีอาณาเขตปกครองจรด ๔ คาบสมุทร ทรงปกครองบ้านเมืองอย่างมั่นคงอุดมสมบูรณ์ กำแพงเมืองทำด้วยทองคำ เงิน แก้วรัตนชาติ ๗ อย่างและมีฤทธิ์ ๔ อย่างแล้วประทับบนบัลลังก์ ทรงสังคจากกาม สังคจากอกุศล ทรงเข้าถึงฌานที่ ๑,๒,๓,๔ ไปตามลำดับดังที่มีคำกล่าวสอนถึงการได้รับคุณประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ทรงสั่งสอนว่า

สุขา สุขุสสุ สามคฺคี มคฺคานณฺจนุคฺคห สมฺมกฺโรโต ฐมฺมฏฺฐู โยคกฺขมา น ฐฺสตี สุขฺมํ สมคฺคํ กตฺวาน กปฺปี สคฺคุมฺหิ โมทติ

^{๒๒} อจ.ปญจก. ๓๖/๒๒/๔๓.

^{๒๓} ส.สพ. ๑๘/๒๘/๒๗.

ความพร้อมเพรียงของหมู่สงฆ์ ทำให้เกิดสุข การสนับสนุนผู้พร้อมเพรียงกัน เป็นเหตุแห่งความสุข บุคคลผู้ยินดีในความพร้อมเพรียง ตั้งมั่นอยู่ในธรรม ย่อมไม่เสื่อมจากธรรม อันเกษมจากโยคะ นรชนผู้สมานหมู่คณะให้พร้อมเพรียงกันแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์ตลอดกัป^{๒๔}

ประเภทปาฏิหาริย์ระดับโลกุตตรธรรมนั้น เป็นการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดความสิ้นไปแห่งอาสวะหรือความเป็นไปแห่งการสิ้นไปของกิเลสตัณหาทั้งปวงได้อย่างเป็นอัศจรรย์ใจ เช่น อากาทรทงสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่เป็นการแสดงปาฏิหาริย์อย่างอัศจรรย์ใจที่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเมื่อนำไปประพฤติปฏิบัติแล้วเกิดผลตามมาอย่างน่าอัศจรรย์ใจ

ดังนั้น ปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนาจึงแบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ ประเภทปาฏิหาริย์ระดับโลกียวิสัยธรรม ที่บุคคลทั่วไปหรือชาวโลกผู้ที่รักษากาย วาจาและจิตใจ ให้มีความบริสุทธิ์ ก็สามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ แต่ในระดับนี้อาจทำให้เกิดความยึดติดในปาฏิหาริย์ พระพุทธเจ้าทรงห้ามสาวกของพระองค์แสดงปาฏิหาริย์ประเภทนี้ ส่วนประเภทปาฏิหาริย์ระดับโลกุตตรธรรมนั้น เป็นการแสดงปาฏิหาริย์ของผู้สิ้นแล้วซึ่งกิเลส เป็นการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสแก่บุคคลที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใสได้ด้วย การแสดงธรรมเพื่อให้เกิดปาฏิหาริย์ เช่น พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเสร็จพระองค์ทรงสามารถรู้วาระจิตของแต่ละบุคคลว่าอยู่ระดับใด ซึ่งเป็นการแสดงพระธรรมเทศนาเพื่อให้เกิดความเลื่อมใส ดังกล่าว แต่ผู้แสดงปาฏิหาริย์ไม่ยึดติดในส่วนนี้ เพราะไม่ใช่หนทางที่พ้นทุกข์ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

๒.๓ ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา

ความสำคัญของปาฏิหาริย์นั้น มีความสำคัญในด้านการทำให้เกิดความสนใจ ที่ทำให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส ของบุคคลทั้งหลาย ซึ่งเป็นความสำคัญในเบื้องต้น ซึ่งเป็นจุดใจเพื่อให้เข้ามาประพฤติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม ดังนี้

๒.๓.๑ ความสำคัญในด้านการทำให้เกิดความสนใจ

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้เห็นถึงจุดเด่นเป็นที่น่าสนใจของแต่ละบุคคลในการที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติให้เห็นผลตามมาซึ่งเป็นเทศนาให้เกิดถึงความอัศจรรย์ใจ มีความคิดที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ในเบื้องต้น ท่ามกลางและสูงสุด คือ “อิทธิบาท

^{๒๔} วิ.ญ. ๑๓/๑๒/๓๒

๔ มี ฉันทะ วิริยะ จิตตะและวิมังสา”^{๒๕} เพราะการมีหลักของอิทธิบาททั้ง ๔ ประการนี้จะต้องประสบความสำเร็จในการทำปาฏิหาริย์ ดังนี้

๑) ฉันทะ เป็นความพอใจ มนุษย์ถ้ามีความพอใจที่จะทำสิ่งใดแล้วก็หมายถึงสิ่งนั้นจะต้องสำเร็จตามความมุ่งหมายและเป็นการปฏิบัติด้วยใจรัก “จึงทำให้เกิดปริญา ๓ ประการ คือ การกำหนดรู้ในการผลิตรกรรม การทำความรู้จักในการกระทำความเข้าใจอย่างครบถ้วนในการนำไปลงมือปฏิบัติ”^{๒๖} เมื่อมีความพอใจแล้วจะสามารถทำให้มีความพอใจในการกำหนดรู้ การทำความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติด้วยความเข้าใจและจะประสบความสำเร็จในปาฏิหาริย์

๒) วิริยะ เป็นความเพียร ซึ่งเป็นความมุ่งมั่นที่จะประกอบการณ์นั้นให้สำเร็จด้วยความตั้งใจ ความเพียรหรือความพยายามนั้นจะต้องอาศัยความตั้งใจหรือตามคติทางพระพุทธศาสนาที่ว่า อธิฐานธรรมหรืออธิฐานธรรมเพื่อให้เกิดความมุ่งในการทำปาฏิหาริย์ คือ “ปัญญา สัจจะ จาคะและอุปสมะ”^{๒๗} ดังนี้

๑) ปัญญา การมีความเพียรนั้นสิ่งที่ไม่ได้คือปัญญา ซึ่งเป็นการพิจารณาให้เห็นถึงความเป็นจริงในการใช้ความเพียรให้เกิดประโยชน์และเป็นการใช้ความเพียรให้เกิดประโยชน์

๒) สัจจะ เป็นความตั้งใจจริงในการทำงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ มนุษย์ถ้ามีความตั้งใจหรือการตั้งสัจจะแล้ว สิ่งที่ต้องลงทุนลงแรงไม่เสียเปล่า เพราะมีการตั้งสัจจะเพื่อให้เกิดความมุ่งมั่น

๓) จาคะ เป็นการเสียสละหรือการสละเวลาในการเอาใจใส่ในปาฏิหาริย์ของคนในที่ทำอยู่ ซึ่งเป็นการทุ่มเททั้งแรงกายและสติปัญญาเพื่อกิจการงานนี้โดยเฉพาะก็จะทำให้ปาฏิหาริย์เกิดได้

๔) อุปสมะ ความสงบหรือความมั่นใจในการที่จะได้รับผลจากการทำปาฏิหาริย์ในการให้ได้พยายามใช้ปัญญาในการทำปาฏิหาริย์ มีความตั้งใจทั้งแรงกายและแรงใจอย่างเต็มที่เพื่อให้ความเพียรพยายามสำเร็จลงด้วยดี

^{๒๕} ที.ปา. ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

^{๒๖} พ.ม. ๒๕/๖๒/๖๐.

^{๒๗} ที.ปา. ๑๑/๒๕๔/๒๕๑.

๓) จิตตะ เป็นการตั้งใจหรือความเอาใจใส่ในการนั้น ๆ ด้วยความคิดที่จะประกอบการณ์ให้สำเร็จด้วยดี ซึ่งเป็นการทุ่มเทเวลาให้กับงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้เกิดภราวาสธรรมเพื่อการครองเรือนของภคฤหัสถ์ คือ “สัจจะ ทมะ ขันติและจาคะ”^{๒๔} ดังนี้

๑) สัจจะ มีความมั่นคงในการปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถที่มีอยู่

๒) ทมะ เป็นการข่มใจหรือการข่มจิตใจไม่ให้ฟุ้งซ่านเมื่อเจออุปสรรคต่าง ๆ

๓) ขันติ เป็นผู้มีความอดทนทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้งานสำเร็จด้วยดี

๔) จาคะ เป็นการสลัดความขุ่นมัวออกจากจิตใจหรือการสละกิเลสที่ทำให้จิตใจที่จะใฝ่ในอบายมุข ซึ่งเป็นสาเหตุของการทำให้ทั้งในหน้าที่การงาน ดังกล่าว

๕) วิมังสา เป็นผู้มีความไตร่ตรองหรือการพิจารณาเพื่อให้เห็นถึงผลดี ผลเสีย ของการทำปาฏิหาริย์ที่ได้ปฏิบัติมาแล้วว่า มีขาดตกหรือมีข้อบกพร่องอยู่ที่ใดบ้าง ถ้ามีข้อดีก็บันทึกเพื่อนำไปปฏิบัติในครั้งต่อไป หรือมีข้อเสียก็ควรวางข้อแก้ไขให้เรียบร้อย เพื่อให้มีความสมบูรณ์ ซึ่งเป็นหลักปาฏิหาริย์ในพุทธศาสนา

ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในด้านการทำให้เกิดความสนใจนั้น เพราะว่ามีมนุษย์มีความเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ดังนั้นปาฏิหาริย์จึงเป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่ทำให้มนุษย์เกิดความสนใจในหลักธรรมข้ออื่น ๆ ต่อไปที่ปฏิบัติแล้วที่ทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ได้ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาคือ มีความศรัทธาในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ถึงจุดหมาย คือ พระนิพพาน ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังจะได้นำเสนอในหัวข้อต่อไป

๒.๓.๒ ความสำคัญในด้านที่ทำให้เกิดความเลื่อมใส

การแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดความศรัทธาได้นั้น เป็นการทรงแสดงพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าเพื่อให้เกิดความอัศจรรย์ใจที่พระองค์แสดงพระธรรมเทศนาจบลงและทรงสามารถรู้วาระจิตของผู้ฟังพระธรรมเทศนาว่าอยู่ในระดับใดของภูมิจิตภูมิธรรมเหล่านี้พระองค์ก็ทรงทราบทั้งหมด ดังในการแสดงปาฏิหาริย์ที่ทรงเสด็จไปปรหมโลกได้ด้วยกายเนื้อแล้วพระองค์ยังสามารถเสด็จจงกรมอยู่ในอากาศได้อีกด้วย ดังนี้

พระศาสดา มีพระหฤทัยปรารถนาจะทำพระปาฏิหาริย์ด้วยพระองค์ เพื่อทรมานเสียซึ่งเดียดรื้อทั้งหลายให้พ่ายแพ้ฤทธาภาพ จึงเนรมิตพระรัตนจงกรมใน

^{๒๔} ต.ศ. ๑๕/๓๑๑/๓๖๑.

อากาศยาวตลอดหมื่นจักรวาล เอาเขาพระสิเนรุราช ทั้งหมื่นโลกธาตุมาเป็นเสาทองรองรับเพดาน แล้วพระบรมครูก็เข้าสู่จุดดधानสมบัติ อันเป็นที่ตั้งแห่งอภิญากระทำอิทธิปาฏิหาริย์เหาะขึ้นไปบนอากาศ เสด็จพระพุทธลีลาไปมา ณ พื้นแห่งรัตนจักรม ด้วยปฐมวิกลิมปิกกรรม แล้วนฤมิตแสดงอาการไสยาสน์^{๒๘}

ปาฏิหาริย์ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงให้เห็นปรากฏในโลกเพื่อความศรัทธาในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ที่ได้มีกล่าวไว้ในคำราทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นการแสดงให้เห็นได้ว่าพระพุทธเจ้ามีสมบัติประจำพระองค์อย่างไร ทรงมี ปาฏิหาริย์ประการใด และทรงสามารถต่อผู้ต้านทานสรรพอันตรายตลอดถึงมฤตยูได้อย่างไร พระผู้มีพระภาคเจ้ายังได้เคยแสดงปาฏิหาริย์ที่เรียกว่าอวิภาวปาฏิหาริย์ ย่อมทำที่มีดให้สว่างบ้าง ทำสิ่งที่มองไม่เห็นให้มองเห็นได้ทำที่มีดให้สว่างโดยที่ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงอธิบายให้ชาวเมืองสาเกตมองเห็นชาวเมืองสาวัตถี และชาวเมืองสาเกต นอกจากนี้ “พระผู้มีพระภาคเจ้ายังทรงแยกแผ่นดินให้คนทั้งหลายเห็นลงไปจนกระทั่งถึงอเวจีมหานรก และทรงแหวกอากาศให้คนทั้งหลายเห็นไปจนถึงพรหมโลก”^{๒๙} และหากจะกล่าวกันในเรื่องปาฏิหาริย์ที่ พระพุทธองค์เสด็จไปดาวดึงส์ เรื่องปรากฏดังนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าครั้งทรงกระทำยมกปาฏิหาริย์ พระองค์เมื่อจะเสด็จไปยังภพดาวดึงส์นั้น ครั้งแรกพระองค์ได้ทรงเหยียบพื้นปฐพีด้วยพระบาทข้างซ้าย แล้ววางพระบาทซ้ายลงบนเขาคันธร ทรงเริ่มแสดงอิทธิธรรมกถาตั้งแต่ต้น แก่เทวดาในแดนจักรวาลที่มาประชุมกัน โดยพระพุทธเจ้าจะทรงเนรมิตกายขึ้นมาอีกองค์หนึ่งทำหน้าที่แสดงธรรมแทนไปเรื่อย ๆ โดยไม่หยุด ส่วนดวงจริงจะเสด็จไปชำระพระโอษฐ์ด้วยการทรงเคี้ยวไม้ชำระฟันก่อนแล้วเสด็จไปทรงรับบิณฑบาตในหมู่มชนชาวอุตตรกุรุ แล้วเสด็จกลับมาสวยที่ริมสระอโนดาต และปาฏิหาริย์ที่พระองค์ทรงกระทำได้ คือ “ดิโรภาวปาฏิหาริย์ ทำที่สว่างให้มีด ทำที่ไม่กำบังให้เป็นที่กำบัง ตัวอย่างปาฏิหาริย์ข้อนี้ ยกตัวอย่างเรื่องพระยสกุณบุตร ที่ว่าฝ่ายพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงคลายอิทธิภิกษิงขาร ที่ปิดบังมิให้เศรษฐีเห็นยสกุณบุตรทั้ง ๆ ที่ยสกุณบุตรก็นั่งอยู่ใกล้กับเศรษฐีนั่นเอง”^{๓๐} และเรื่องปาฏิหาริย์เนรมิตของมาจากอากาศ เมื่อพระองค์ทรงพระนามว่ากัสสปะพระองค์ทรงเหยียดพระหัตถ์ขวาออกไป พร้อมกับตรัสว่า “ท่านทั้งหลายจงเป็นภิกษุมานเถิด ท่านทั้งหลายจงพระพฤติพรหมจรรย์ เพื่อจะทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด พอลิ้นพระคำรัส กุณบุตรเหล่านั้นก็ปรากฏว่ามีเครื่องอัฐบริวารครบหมดทุกคนและใน

^{๒๘} พร รัตนสุวรรณ, อภิญา เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักคั่นคว่ำทางวิญญาณ, ๒๕๓๖), หน้า ๕๔๕.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๓.

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๔.

เมื่อได้นั่งห่มสบงจีวร พร้อมทั้งมีเครื่องบริวารอย่างอื่น ก็ปรากฏว่าเป็นเสมือนพระเถระที่มีพรรษาตั้ง ๑๐๐ ทั้งหมด

๒.๓.๓ ความสำคัญด้านจิตใจ

ความสำคัญด้านจิตใจนั้นมีผลในการอาศัยเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นของจิตใจเป็นสำคัญ เพราะมนุษย์ทุกคนนั้นต้องการหาที่พึ่งทางใจด้วยกันทุกคน มนุษย์ถ้าขาดที่พึ่งทางจิตใจแล้วก็เปรียบเสมือนบุคคลไม่มีหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ปาฏิหาริย์ในทางพระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกันที่แสดงให้เห็นผลทันตาเห็นอย่างน่าอัศจรรย์ใจ เช่น พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเสร็จ พระองค์สามารถบอกได้ว่าบุคคลใดมีวาระจิตถึงระดับใดพระองค์ก็ทรงทราบและทรงบอกให้บุคคลนั้นทราบ ซึ่งเป็นการสร้างความอัศจรรย์ใจให้แก่บุคคลทั่วไป เช่น พระพุทธเจ้าทรงทราบถึงหลักการสอนบุคคล ๔ ประเภท คือ เป็นบุคคลที่มีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถที่ประกอบด้วย“อุคฆฏิตัญญู วิปจิตัญญู เนยยะและปทปรมะ”^{๒๒} ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกันดังนี้

๑) อุคฆฏิตัญญู เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถดีมาก พอได้ยินได้ฟังหัวข้อเรื่องเท่านั้นก็สามารถที่จะเข้าใจได้ตลอดทั้งเรื่อง สามารถที่จะเข้าใจหลักในการดำเนินชีวิตในสังคมได้ง่าย เช่น การเข้าใจในเรื่อง “สุขาปฏิบัติทา ขิปปาภิญญา”^{๒๓} เป็นผู้ปฏิบัติงานเข้าใจง่ายสามารถนำไปปฏิบัติหน้าที่การงานเพื่อให้เข้าถึงหลักการดำเนินชีวิตให้มีความสุขได้หรือสามารถประกอบอาชีพให้ประสบความสำเร็จได้ง่าย

๒) วิปจิตัญญู เป็นบุคคลที่ได้ฟังหัวข้อเรื่องพร้อมอธิบายสักครั้งก็เข้าใจในหัวข้อเรื่อง การประกอบอาชีพก็เช่นเดียวกันพอได้ฟังหัวข้อเรื่องพร้อมคำอธิบายก็สามารถนำหัวข้อเรื่องดังกล่าวนั้น ไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองเช่น “สุข ปฏิปทา ทนฺธาภิญญา”^{๒๔} เป็นผู้มีความสามารถเข้าถึงความสำเร็จได้เร็ว

๓) เนยยะ เป็นบุคคลที่ได้ฟังหัวข้อเรื่องแล้วพร้อมคำอธิบายสัก ๓ ถึง ๔ ครั้งก็พอที่จะสามารถเข้าใจได้และสามารถนำไปปฏิบัติได้ “ทุกขา ปฏิปทา ขิปปาภิญญา”^{๒๕} เป็นการปฏิบัติหน้าที่การงานที่เข้าถึงความสำเร็จได้ช้า

^{๒๒} อจ.จตุกก. ๒๑/๑๓๓/๑๘๓.

^{๒๓} อจ.จตุกก. ๒๑/๑๖๑/๒๐๐.

^{๒๔} อจ.จตุกก. ๒๑/๑๖๑/๒๐๑.

^{๒๕} อจ.จตุกก. ๒๑/๑๖๑/๒๐๒.

๔) ปทปรมะ เป็นบุคคลที่เข้าใจ ได้อยากจะบอกหัวข้อเรื่องหรืออธิบายอย่างไรก็ไม่ สามารถเข้าใจได้ จึงไม่สามารถประกอบการหรือปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จได้อีก เช่น “ทุกขา ปฏิปทา ทนธาภิญญา”^{๑๖} ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่มีความลำบากจึงสำเร็จได้อีก

เมื่อเป็นเช่นนี้ ปาฏิหาริย์จึงจำเป็นจะต้องเป็นสิ่งที่ฟังของบุคคลบางจำพวก เพราะบุคคล เหล่านั้นมีปัญหาไม่เท่าเทียมผู้อื่นเพียงแต่ให้บุคคลเหล่านั้นยึดเป็นที่ฟังทางจิตใจ เพราะบุคคลที่จะ แสดงปาฏิหาริย์ได้อย่างน้อยก็เป็นบุคคลที่รักษากาย วาจาและจิตใจให้มีความบริสุทธิ์ เว้นจากการ ล่วงละเมิดศีลหรือบุคคลบางจำพวกอาจใช้ปาฏิหาริย์ในการรักษาโรค เช่น แนวคิดทางพุทธปรัชญา เกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ป่วยในทางไสยเวทย์^{๑๗} ซึ่งเป็นความเชื่อในระดับโลกิยธรรม เป็นบุคคลที่มี ความเชื่อมั่นในเรื่องของปาฏิหาริย์เป็นหลักสำคัญทางจิตใจ

การแสดงปาฏิหาริย์จึงมีความสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะ มนุษย์มีความเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์มาก่อนที่จะเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนา เพราะมนุษย์มีความเชื่อว่า โลกเกิดจากการสร้างของพระเจ้า พระพรหมหรือพระนารายณ์เหล่านี้ เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ การ แสดงปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญในด้านความสนใจให้เกิดแก่นมนุษย์ให้มาปฏิบัติ ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจนกระทั่งสามารถแสดงปาฏิหาริย์และพระองค์ก็ทรงเทศนา สั่งสอนหลักธรรมที่ความล้ำเลิศกว่าการแสดงปาฏิหาริย์ให้แก่พุทธบริษัทปฏิบัติตามเพื่อไม่ให้ยึด ติดในปาฏิหาริย์ เพราะปาฏิหาริย์บุคคลธรรมดาก็สามารถที่จะแสดงได้และปาฏิหาริย์เหล่านี้เป็น เพียงพื้นฐานของหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา ไม่ใช่สาระสำคัญของ พระพุทธศาสนาเป็นเพียงเปลือกนอกเท่านั้น แต่หลักธรรมที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา คือ ความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงโดยนำพาชีวิตมุ่งสู่จุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

๒.๔ ลักษณะของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา

ลักษณะของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนานั้นสามารถแบ่งลักษณะออกได้เป็นประเด็น สำคัญ ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะที่ควรแสดงปาฏิหาริย์และลักษณะของการที่ไม่ควรแสดงปาฏิหาริย์ เพราะว่าการแสดงปาฏิหาริย์ดังกล่าวนี้สามารถให้ทั้งโทษและคุณประ โยชน์พร้อมกัน เช่น การคิด

^{๑๖} อ.จตุตถก. ๒๑/๑๖๑/๒๐๔.

^{๑๗} ทองเปลือง อภัยวงศ์, “การบำบัดรักษาผู้ป่วยในทางไสยเวทย์กับแนวคิดทางพุทธ ปรัชญา”, **สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย), ๒๕๔๘, หน้า ๑๕.

ชีวิตในเรื่องของปาฏิหาริย์ ซึ่งไม่ใช่จุดหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา เพราะปาฏิหาริย์เป็นเพียงผลพลอยได้แต่ไม่ใช่สิ่งที่ต้องการที่แท้จริงตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แต่สิ่งที่ต้องการตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า คือ ความหลุดพ้นจากความทุกข์หรือพระนิพพาน เมื่อเป็นเช่นนี้ ลักษณะของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนาจึงมี ๒ ลักษณะ คือ การแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าและการแสดงปาฏิหาริย์ของพระสาวกของพระพุทธเจ้า ดังนี้

๒.๔.๑ ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า

ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้านั้นเป็นการแสดงปาฏิหาริย์ของผู้สิ้นกิเลสแล้ว พระองค์ไม่ได้หวังประโยชน์ในทาง ลาภ ยศ สรรเสริญแต่ประการใด พระองค์ทรงแสดงเพื่อให้เห็นว่าการปฏิบัติปฏิบัติชอบตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ก็จะสามารถเห็นผลได้ตามความต้องการ เช่น การแสดงปาฏิหาริย์ได้ ซึ่งเป็นเพียงผลพลอยได้จากการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนเท่านั้น แต่ยังมีสิ่งที่เหนือกว่าปาฏิหาริย์อีก คือ พระนิพพาน ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงปาฏิหาริย์เพียงเพื่อให้เห็นถึงการสร้างศรัทธาตามลักษณะของการแสดงปาฏิหาริย์ ดังนี้

๑) ปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า วันที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ได้เสด็จไปลอยภาคที่นางสุชาดาใส่ข้าวปายาสถวายทำให้พระผู้มีพระภาคทรงมีพระฉวีวรรณเสมอด้วยสีลิมทองสิงคิทรองสงบแล้ว ทรงพื้นวิเศษได้เสด็จเข้าไปยังราชคฤห์พร้อมด้วยภิกษุที่เคยเป็นชฎิลผู้สงบแล้ว พื้นวิเศษพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรงมีทศพลญาณทรงทราบธรรมเสมอด้วยการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธองค์นั้นสิ่งแรกที่เรากำลังทำความเข้าใจเอาไว้ก่อนว่าพระพุทธเจ้ามิได้ทรงปรารถนาจะเอาโลกไว้ในกำพระหัตถ์ของพระองค์ทรงเผยแผ่พระศาสนาเพื่อความสุขของสัตว์โลกไม่ใช่เพื่อแสวงหาอำนาจของพระเจ้าจักรพรรดิ “การทำฤทธิ์เดชให้คนเห็น เป็นเหตุนำมาซึ่งความกลัวความขอมแพ้ แต่มิได้ทำให้เกิดความนิยมนับถืออะไรมา ความสุขของสัตว์โลกจะมีได้ ด้วยการปฏิบัติตามธรรมของพระองค์ไม่ใช่การกลัวฤทธิ์เดชของพระองค์”^{๑๑} แต่ในเรื่องการแสดงปาฏิหาริย์นั้น พระองค์ทรงแสดงได้ดียิ่งกว่าผู้ใด ไม่มีใครทำได้ดีเท่ากับพระองค์ ดังเช่นวันหนึ่งซึ่งเป็นวันนักขัตตฤกษ์ ในกรุงราชคฤห์ กุมาริกาประมาณ ๕๐๐ คน มาถวายขนมวงเดือนลงในบาตรของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหมดเพียงบาตรเดียว และอีกประการที่สามารถชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจน คือ พระศาสนาเมื่อทรงทำปาฏิหาริย์ทรงรำพึงว่าพระพุทธเจ้าในอดีตทั้งหลายทำปาฏิหาริย์นี้แล้วจำ

^{๑๑} พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ, พุทธานุภาพกับจิตตานุภาพ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลาจำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๕.

พรรษาที่โหนดนอทรงเห็นว่า จำพรรษาในภพดาวดิงส์ แล้วทรงแสดงอภิธรรมปิฎกแก่พระพุทธรมาดา” ฉะนั้นเมื่อทรงทำปาฏิหาริย์นี้เสร็จแล้ว ก็ทรงยกพระบาทขวาเหยียบเหนือยอดเขาขุคันทร ทรงยกพระบาทอีกข้างหนึ่งเหยียบเขาสีเนรุ ระยะที่ย่างพระบาท ๓ ก้าว ได้มีแล้วในเนื้อที่ ๖๘ แสน โยชน์ ช่องพระบาท ๒ ช่อง ได้ต่างออกเช่นเดียวกันกับการย่างตามปกติใดๆ ไม่ควรกำหนดว่า “พระศาสดาทรงเหยียดพระบาท แล้วจึงทรงเหยียดพระบาทออกไปกว้างนับเป็นร้อย ๆ หรือเป็นพัน ๆ โยชน์ เมื่อพระศาสดาทรงจำพรรษาที่แท่นบัณฑุกัมพลศิลาทรงวางผ้าสังฆาฏิของพระองค์ไปคลุมพื้นศิลา “พระศาสดาทรงโยนจีวรมาให้คลุมไว้ก่อนประทับนั่งเฉพาะในบริเวณที่จีวรคลุมไว้”^{๓๕} ครั้นแล้วจึงทำให้พระแท่นบัณฑุกัมพลศิลานั้นเล็กลง เท่ากับบริเวณที่จีวรคลุมอยู่ และเสด็จไปยังภพดาวดิงส์

ลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นการแสดงปาฏิหาริย์ของผู้ซึ่งสิ้นแล้วแห่งกิเลสทั้งปวง ไม่ยึดติดในความผู้มีฤทธิ์เดชมาก เพราะพระพุทธเจ้าเป็นผู้มีฤทธิ์มาก แต่พระองค์ก็ไม่ได้ทรงสั่งสอนให้สาวกไปยึดมั่นถือมั่นในปาฏิหาริย์ พระองค์ทรงสั่งสอนให้มีความมุ่งมั่นที่จะนำพาชีวิตมุ่งสู่จุดหมายอันสูงสุด ดังนั้นการแสดงปาฏิหาริย์ของพระสาวกจึงมีลักษณะในการถูกห้ามการแสดงปาฏิหาริย์ ดังนี้

๒.๔.๒ ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ของพระสาวกของพระพุทธเจ้า

ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ของพระสาวกนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงสรรเสริญ เพราะว่าอาจทำให้ไปยึดติดในการแสดงปาฏิหาริย์ว่าเป็นของสุดยอด เพราะเป็นสาเหตุของการเกิดโลกธรรม ๘ คือ “ลาภ การได้ลาภ๑ อลาภ การเสื่อมลาภ๑ ยศ การได้ยศ๑ อยศ การเสื่อมยศ๑ ปลั่งสา สรรเสริญ๑ นินทา ตีเตียน๑ สุข มีความสุข๑ ทุกข์ ความทุกข์”^{๓๖} โลกธรรมทั้ง ๘ ประการดังกล่าวนี้ไม่ใช่หนทางแห่งความพ้นทุกข์ พระพุทธเจ้าจึงไม่ทรงสรรเสริญในการแสดงปาฏิหาริย์ของสาวกพระองค์ แต่ที่พระสาวกของพระพุทธเจ้าแสดงปาฏิหาริย์นั้นก็เพียงการแสดงเพื่อให้ทราบถึงความเป็นเอกัคคตาของแต่ละบุคคลหรือเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของแต่ละบุคคลเท่านั้น เช่น

๒.๔.๒.๑ ปาฏิหาริย์ของพระมหาโมคคัลลานะ ท่านได้รับความยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในทางมอิทธิฤทธิ์ เป็นอัครสาวกเบื้องขวา เปรียบพระมหาโมคคัลลานะไว้เหมือนพีเลียงที่ดูแลให้ทารกเจริญเติบโตและคำสั่งสอนของท่านที่ให้ไว้ในโลกนั้นก็มิอยู่หลายอย่าง ในระยะแรกท่านแสดงฤทธิ์ปราบบุคคลผู้เป็นมิถิลาทิฐิจำนวนมากให้คลาย

^{๓๕} พร รัตนสุวรรณ. อภิญา เล่ม ๒, อ้างแล้ว, หน้า ๓๗๘.

^{๓๖} อญ. อญฎก. ๒๓/๕๖/๑๕๕.

ความเห็นผิดแล้วหันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างเช่นที่เมืองราชคฤห์ ท่านได้แสดงฤทธิ์
ปราบเสรษฐิมัตถริยโกสิยะด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ บังหวนควันไฟ เคนจกรมในอากาศ จนเขา
เกิดความกลัวและยอมเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าท้ายที่สุดก็ประกาศตนนับถือพระรัตนตรัย ท่านได้ปราบ
มารผู้มีความเห็นผิดด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่นกัน จนมารยอมแพ้ นอกจากนั้นท่านยังได้ปราบนาคราช
นั้นโทปนันทะ เพื่อความคงอยู่ของพระพุทธศาสนาอีกด้วยทวารกเจริญเดิบโตและคำสั่งสอนของ
ท่านที่ให้ไว้ในโลกนั้นก็มิได้อยู่หลายระยะด้วยกัน อาทิเช่น

๑) แสดงฤทธิ์ปราบบุคคลผู้เป็นมิถิชาติภูจิจำนวนมากให้คลายความเห็นผิด
แล้วหันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างเช่นที่เมืองราชคฤห์ ท่านได้แสดงฤทธิ์ปราบเสรษฐิมัตถ
ริยโกสิยะด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ บังหวนควันไฟ เคนจกรมในอากาศ จนเขาเกิดความกลัวและ
ยอมเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าท้ายที่สุดก็ประกาศตนนับถือพระรัตนตรัย ท่านได้ปราบมารผู้มีความเห็น
ผิดด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่นกัน จนมารยอมแพ้ นอกจากนั้นท่านยังได้ปราบนาคราชนั้นโทปนันทะ
อีกเรื่องหนึ่งที่จะแสดงถึงฤทธิ์โดยการที่ พระมหาโมคคัลลานะได้ขึ้นไปเฝ้าทูลถามพระพุทธเจ้าว่า
จะเสด็จลงมาจากเทวโลก ณ เมืองไหน (เป็นปาฏิหาริย์ที่พระมหาโมคคัลลานะสามารถเหาะไปทูล
ถามพระพุทธเจ้าบนเทวโลกได้) และในระยะต่อมาท่านได้แสดงในตอนที่นิพพาน ท่านได้จำ
พรรษาอยู่ที่ถ้ำกาฬศิลา แคว้นมคธ เดียรถีย์(นักบวชนอกพระพุทธศาสนา) คณะหนึ่งได้จ้างโจรลัก
หนึ่งให้ไปฆ่าท่าน เหตุเป็นคังนั้น เพราะเดียรถีย์ได้ประชุมปรึกษารื้อกัน แล้วค้างลงความเห็น
ว่า ทุกวันนี้ที่พวกคนเลื่อมจากลาภสักการะมีผู้นับถือน้อยลง เป็นเพราะผู้คนพากันหันไปเลื่อมใส
พระสมณโคดมเป็นส่วนใหญ่ สาวกของพระสมณโคดมองค์สำคัญที่เป็นตัวการให้คนหันมา
เลื่อมใสศรัทธาของตนนั้น คือพระโมคคัลลานะเนื่องจากสาวกรูปนี้มีฤทธิ์ไปรกรสวรรค์แล้ว
กลับมาเทศนาสั่งสอนจนคนคนเกิดศรัทธาเลื่อมใส หากหมดสาวกรูปนี้แล้วพระสมณะโคดมก็หมด
ความหมายพวกเดียรถีย์ก็เรียรายเงินจากผู้ที่นับถือพวกตนอยู่ไปว่าจ้างโจรให้ไปฆ่าพระเถระ เวลา
นั้นเป็นระยะเวลาช่วงเข้าพรรษา พวกโจรพากันไปยังถ้ำกาฬศิลาซึ่งท่านจำพรรษาอยู่ ภายนอกถ้ำมี
กุฎิหลังเล็ก ๆ ท่านพักอยู่ในกุฎิหลังนั้นและเมื่อได้ทราบว่ามีโจนมาล้อมกุฎิหมายจะฆ่าท่าน พระ
เถระก็เข้ามาขอธัญฐานจิตหายตัวพระมหาโมคคัลลานะจะได้รับความยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า
เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในทางมอิทธิฤทธิ์ เป็นอัครสาวกเบื้องซ้าย เปรียบพระมหาโมคคัลลานะ
ไว้เหมือนพี่เลี้ยงที่ดูแลให้ทวารกเจริญเดิบโตและคำสั่งสอนของท่านที่ให้ไว้ในโลกนั้นก็มิได้อยู่หลาย
อย่าง ในระยะแรกท่านแสดงฤทธิ์ปราบบุคคลผู้เป็นมิถิชาติภูจิจำนวนมากให้คลายความเห็นผิดแล้ว
หันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างเช่นที่เมืองราชคฤห์ ท่านได้แสดงฤทธิ์ปราบเสรษฐิมัตถริย
โกสิยะด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ บังหวนควันไฟ เคนจกรมในอากาศ จนเขาเกิดความกลัวและยอม
เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าท้ายที่สุดก็ประกาศตนนับถือพระรัตนตรัย ท่านได้ปราบมารผู้มีความเห็นผิด

ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ทรงสั่งสอนอย่างไม่มียอดคิด อันเนื่องมาจาก พระมหาโมคคัลลานะ รูปนี้มีฤทธิ์ไปนรกสวรรค์แล้วกลับมาเทศนาสั่งสอนจนคนคนเกิดศรัทธาเลื่อมใส หากหมคสาวกรูปนี้แล้วพระสมณะโคดมก็หมดความหมาย พวกเดียวยกก็เรียรายเงินจากผู้ที่นับถือพวกตนอยู่ไปว่าจ้างโจรให้ไปฆ่าพระเถระ เวลานั้นเป็นระยะเวลาช่วงเช้าพรรษา พวกโจรพากันไปยังถ้ำกาฬศิลาซึ่งท่านจำพรรษาอยู่ ภายนอกถ้ำมีภูเขาลังเล็ก ๆ ท่านพักอยู่ในภูเขาลังนั้นและเมื่อได้ทราบว่ามีโจนมาล้อมภูเขามาจะฆ่าท่าน พระเถระก็เข้าฌานอธิษฐานจิตหายตัวไปโดยปริศนา ทำให้พวกเดียวยกรู้สึกเคียดแค้นหนักขึ้น จึงเร่งให้พวกโจรจัดการกับพระเถระให้ได้ วันหนึ่ง ท่านมาหวนพิจารณาถึงการที่พวกโจรพยายามฆ่าท่านว่าคงจะเนื่องมาจากกรรมเก่าที่ตามมาให้ผล พระมหาโมคคัลลานะ มีฤทธิ์มากสามารถแสดงฤทธิ์ได้ใกล้เคียงกับพระพุทธเจ้า ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงยกย่องท่านไว้ในตำแหน่งเอกทัคคะด้านมีฤทธิ์มาก กว่าพระภิกษุทั้งหลาย ที่พระองค์ทรงสรรเสริญอย่างนั้นไม่ได้หมายความว่าพระองค์จะส่งเสริมให้พระ โมคคัลลานะ ใช้อิทธิปาฏิหาริย์ ถึงอย่างไรก็ตาม พระโมคคัลลานะจะมีฤทธิ์มากอย่างไรก็ตาม ก็ยังไม่พ้นจากกรรมที่พระ โมคคัลลานะเคยสร้างไว้แต่ปรังก่อน จึงถูกโจรฆ่าตาย เพราะเคยสร้างกรรมด้วยการว่าจ้างโจรมาฆ่ามารดาบิดาตาบอดของตนเองจนถึงแก่ความตาย ดังนั้น ถึงจะมีฤทธิ์มากอย่างไรก็ไม่อาจทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ได้ พระองค์จึงไม่ทรงสรรเสริญ ดังกล่าว ดังพระพุทธดำรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย บรรดาสาวกของพระตถาคตที่มีฤทธิ์มาก โมคคัลลานะนี้เป็นเลิศกว่าใครทั้งสิ้น”^{๔๔}

๒) ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้หายจากการง่วงนอน ซึ่งมีปรากฏในโมคคัลลานสูตร ที่ว่าด้วยอุบายแก้ง่วงนอนของพระ โมคคัลลานะ ครั้งหนึ่งพระบรมศาสดาทรงประทับอยู่ ณ แคว้นภักกะ ทรงเห็นพระ โมคคัลลานะนั่ง โง่งง่วงอยู่ที่แคว้นมคธด้วยทิพยจักขุจึงเสด็จมาปรากฏต่อหน้า แล้วตรัสบอกอุบายแก้ง่วง ๗ ประการ คือ

- ๑) อย่างนสิการถึงสัญญาที่ทำใ้ห้ง่วงอีก
- ๒) ฟังพิจารณาถึงธรรมที่ได้สดับมา ได้เล่าเรียนมา
- ๓) ฟังสาธยายธรรมที่ได้สดับมา ได้เล่าเรียนมา
- ๔) ฟังยอนช่องหูทั้งสองข้าง พร้อมใช้มือนวดตัว
- ๕) ฟังลุกขึ้นยืนใช้น้ำลูบตา เหลียวดูทิศทั้งสี่ แหงนดูดาว
- ๖) ฟังมนัสสิการถึงอาโลกสัญญา

๗) ฟังอธิษฐานเดินจงกรมพระมหาโมคคัลลานะปฏิบัติตามแล้ว สามารถทำวิปัสสนาเจริญขึ้นตามลำดับ คนบรรลุอรหัตผลในที่สุด^{๔๕}

^{๔๔} อัง.ทสก. ๒๐/๑๗/๒๓๔.

๒.๔.๒.๒ ปาฏิหาริย์ของพระปิณ โทลภาทวาชะ หลังจากท่านได้บรรลุอรหัตผลแล้วได้แสดงปาฏิหาริย์ไว้หลายระยะดังปรากฏหลักฐานใน ๒ ระยะ คือ

๑) ในระยะแรกท่านได้รับคำประลองฤทธิ์ เรื่องนี้เกิดขึ้นที่เมืองราชคฤห์ เศรษฐีคนหนึ่งมีความประสงค์จะทราบว่า มีพระอรหันต์อยู่ในโลกหรือไม่ เศรษฐีเมืองราชคฤห์จึงนำบาตรไม้จันทร์ไปแขวนไว้ในที่สูงแล้วทำว่าหากพระอรหันต์อยู่ในโลกจริงให้เหาะขึ้นไปเอาบาตรไม้จันทร์นั้นลงมา เศรษฐีเมืองราชคฤห์ กำหนดเวลาไว้ ๗ วัน พระมหาโมคคัลลานะเห็นว่า ๖ วัน แล้วยังไม่มีการเหาะขึ้นไปนำบาตรลงมาตามคำทำ ท่านเกรงว่าจะมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาด้วยโดยคนทั่วไปจะเข้าใจผิดได้ว่า ไม่มีพระอรหันต์อยู่ในโลกจริงท่านจึงบอกพระปิณ โทลภาทวาชะ ซึ่งกำลังยืนหม่นจิ๋วอยู่ด้วยกัน เพื่อออกบิณฑบาต ให้เหาะขึ้นไปนำบาตรไม้จันทร์ลงมาได้เป็นการสำเร็จ ท่านจึงได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์เหาะไปปลดไม้แก่นจันทร์บนยอดไม้ แล้วไปรับบิณฑบาตที่บ้านราชคฤห์เศรษฐี มหาชนพากันเกรี้ยวกราดเดิมตามพระปิณ โทลภาทวาชะเถระ พระศาสดาทรงได้ยิน จึงทรงเรียกประชุมพระภิกษุสงฆ์ ทรงติเตียน และทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุแสดงฤทธิ์ใครแสดงต้องอาบัติทุกกฏ^{๔๒} และวันนั้นเป็นวันที่ ๗ ซึ่งครบกำหนดตามที่เศรษฐีเมืองราชคฤห์ขีดเส้นตายไว้

๒) ในระยะที่สองพระปิณ โทลภาทวาชะทำตามที่พระมหาโมคคัลลานะบอกได้เป็นการสำเร็จ ต่อมาท่านได้เข้าจตุตถฌานออกแล้วอธิฐานจิตให้ตัวเบาจนเหาะได้ ท่านเอานิ้วเท้าคืบหินแผ่นใหญ่เหาะเวียนรอบเหนือเมืองราชคฤห์ ๓ รอบ จากนั้นจึงทำลายก้อนหินให้แหลกละเอียด แล้วไปยืนอยู่บนยอดเรือนเศรษฐีเมืองราชคฤห์เศรษฐีเห็นแล้วศรัทธายอมรับว่าท่านเป็นพระอรหันต์จริง จึงคว่าหน้่านอนราบกับพื้นแล้วอ่อนนอนให้ท่านลงมาจากยอดเรือน ผลของการแสดงฤทธิ์ของท่านครั้งนั้น ทำให้เศรษฐีเมืองราชคฤห์ เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ประกาศตนนับถือพระรัตนตรัยตลอดชีวิต^{๔๓}

๒.๔.๒.๓ ปาฏิหาริย์ของพระวังคีสสะ ท่านได้ออกบวชเพราะต้องการที่จะเรียนศีลมนต์ เรื่องมีอยู่ว่าเมื่อท่านตัดสินใจจะอาศัยบวชครั้งนี้เลี้ยงชีวิตพวกพราหมณ์ที่จองเวร ท่านจึงพาท่านตระเวนไปแสดงความสามารถตามสถานที่ต่าง ๆ ปรากฏว่าได้รับความสนใจเป็นอย่างมากใน ๒ ระยะด้วยกัน

^{๔๒} อัง.สตุตตค. ๓๗/๒๓/๑๘๓.

^{๔๓} วิ.จ. ๘/๗/๑๔.

^{๔๔} บรรจบ บรรณรุจิ. อตีตมหาตวาก, (นันทบุรี : กองทุนศึกษาพุทธสถาน, ๒๕๓๕),

๑) ระยะเวลาที่ท่านแสดงปาฏิหาริย์คือใครก็ตามที่ต้องการทราบวาญาคของคนที่ตายไปแล้วเกิดอยู่ในที่ใดนรกสวรรค์หรือโลกมนุษย์ เมื่อมาหาท่านก็จะได้รับคำตอบหมด วิธีหาคำตอบก็คือ ท่านจะให้นำกระโหลกคนตายมาวางไว้แล้วเอานิ้วเคาะ ไม่นานก็จะได้คำตอบผ่านทางกระโหลกนั้นเกี่ยวกับสถานที่เกิดใหม่ของเจ้าของกระโหลกด้วยวิธีการอย่างนี้ท่านก็ได้รับสิ่งของ อาทิ อาหาร ของใช้เป็นเครื่องสักการะตอบแทน หลังจากพากันตระเวนไปตามเมืองต่าง ๆ แล้วพวกพราหมณ์จึงพาท่านกลับมายังเมืองสาวัตถีตามเดิมและพำนักอยู่ใกล้ประตูทางเข้าวัดพระเชตะวัน เหตุผลที่มาพำนักอยู่ที่นี่ก็เพื่อที่จะซักขวนพุทธศาสนิกชนที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าให้หันมาเลื่อมใสท่านบ้าง

“ท่านทั้งหลาย เชิญมาหาวังคีสะเถิด เขาผู้ที่เกิดของคนตายอย่างไม่มีใครรู้ได้” พวกของท่านโฆษณา“วังคีสะจะรู้พระพุทธเจ้าของเราได้หรือ” มีเสียงตอบจากพุทธศาสนิกชน

ทั้ง ๒ ฝ่ายได้ถกกันรุนแรงถึงขั้นท้ากัน วังคีสะขอตามพุทธศาสนิกชนกลุ่มนั้นไปเฝ้าพระพุทธเจ้าด้วยเพื่อจะได้ประลองวิชากันพระพุทธเจ้าทรงรับคำท้าของท่านที่จะขอแสดงความสามารถให้ดูด้วยการให้นำกระโหลกคนตายมา ๕ กระโหลกด้วยกัน คือ กระโหลกคนตายที่ไปเกิดในนรก กระโหลกคนตายที่ไปเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน กระโหลกคนตายที่ไปเกิดเป็นมนุษย์ กระโหลกคนตายที่ไปเกิดเป็นเทวดาและกระโหลกของพระอรหันต์ วังคีสะเคราะห์กระโหลกคนตายแล้วก็บอกได้ว่าเป็นกระโหลกของใครมาโดยลำดับ แต่มาถึงกระโหลกสุดท้ายอันเป็นกระโหลกของพระอรหันต์ ท่านไม่สามารถบอกได้ เคาะแล้วก็ไม่ได้รับคำตอบว่าเจ้าของกระโหลกไปเกิด ณ ที่ใด จึงรู้สึกอับอายและยืนนิ่งอยู่โดยไม่ยอมปริปากพูดอะไร พระพุทธเจ้าทรงทราบวัตถุประสงค์ของกลุ่มวังคีสะได้ดี จึงรับสั่งให้นำกระโหลกคนตายมา ๕ กระโหลก คือ

- ๑) กระโหลกคนตายที่ไปเกิดในนรก
- ๒) กระโหลกคนตายที่ไปเกิดในสวรรค์
- ๓) กระโหลกคนตายที่ไปเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน
- ๔) กระโหลกคนตายที่ไปเกิดเป็นมนุษย์
- ๕) กระโหลกคนตายที่ไปเกิดในนรก

เมื่อได้กระโหลกครบแล้ว ได้มอบให้วังคีสะตรวจสอบดูว่า เจ้าของกระโหลกเหล่านั้นไปเกิดที่ไหนวังคีสะ เคาะกระโหลกเหล่านั้นตามลำดับ และทราบสถานที่ไปเกิดถูกต้องทั้ง ๔ กระโหลก แต่พอมาถึงกระโหลกสุดท้าย ซึ่งเป็นกระโหลกของพระอรหันต์ไม่สามารถที่จะทราบได้ ไม่มีเสียงตอบจากเจ้าของกระโหลกว่าไปเกิดที่ไหน จึงนั่งครุ่นหนึ่ง พระพุทธองค์จึงตรัสถามว่า :-

“วังคีสะ เธอไม่รู้หรือ?”

“ข้าพระพุทธเจ้า ไม่รู้ พระเจ้าข้า”

“วังคีสะ ตถาคตรู้”

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค พระองค์ทรงทราบด้วยมนต์อะไร พระเจ้าข้า”

“ด้วยกำลังมนต์ของตถาคตเอง”

ผู้ใดรู้การเกิดและการตายของสัตว์ทั้งหลายได้ครบถ้วนไม่ติดขัด

เพราะดำเนินตามอริยมรรคและรู้แจ้งอริยสัจ

เราเรียกผู้นั้นว่าเป็นพราหมณ์

เทวดา คนธรรพ์ และมนุษย์ ไม่รู้ที่ไปของบุคคลใด

บุคคลนั้นสิ้นอาสวะห่างไกลกิเลสแล้ว

เราเรียกเขาว่า เป็นพราหมณ์

๒) คือระยะที่วังคีสะได้ฟังแล้วอยากเป็นพราหมณ์เช่นนั้นบ้างจึงทูลขอให้พระพุทธรเจ้าสอนวิชาให้โดยคิดว่าเมื่อเรียนวิชาจากพระพุทธรเจ้าได้แล้วก็ทำให้รู้ที่เกิดของพระอรหันต์อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเลี้ยงชีพต่อไปพระพุทธรเจ้าทรงรับที่จะสอนให้แต่ทรงวางเงื่อนไขให้ ท่านบวชก่อนจึงจะยอมสอน เมื่อวังคีสะตกลง จึงยอมบวชให้ ท่านเป็นสังฆวิหาริกของพระนิโครธกัสสปะสอนให้ท่านบำเพ็ญสมณกรรมฐานไม่นานท่านก็ได้บรรลุอรหัตผล ซึ่งเท่ากับว่าได้สำเร็จวิชาสี่สมณะแล้วพระพุทธรเจ้าทรงตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้านปฏิภาณกวี

๒.๔.๒.๔ ปาฏิหาริย์ของพระสิวลี ท่านมีสถานะเดิม เกิดในวรรณะกษัตริย์ เป็นโอรสของพระนางสุปวาสาเป็นชาวเมืองกุณฑลโกถลินนคร ซึ่งเป็นหนึ่งของกษัตริย์โกถลิวงศ์อันเป็นพระญาติข้างฝ่ายพุทธมารดา^{๔๔}

ชีวิตฆราวาสอยู่ในท้องของพระมารดานานถึง ๗ ปี ๗ เดือน และ ๗ วัน ดังนั้น ท่านจึงแปลกพิเศษกว่าเด็กอื่น ๆ กล่าวคือ เมื่อคลอดจากครรภ์มารดาแล้วสามารถทำงานได้เลย เพราะวันที่คลอดท่านนั้น บิดามารดาได้นิมนต์พระพุทธรเจ้ามาเสวยพระกระยาหารพร้อมด้วยพระสาวกรูปสำคัญเช่นพระสารีบุตร ท่านมีโอกาใช้ชีวิตฆราวาสเพียง ๗ วัน การออกบวชออกบวชในวันที่ ๗ หลังจากประสูติจากครรภ์พระมารดา โดยพระบิดาและพระมารดาได้มอบถวายให้พระสารีบุตร จะสามารถทำให้เรามองปาฏิหาริย์ของพระสิวลีได้เป็นช่วง ๆ ๒ ช่วง ดังนี้

๑) ความปาฏิหาริย์ในช่วงที่ประสูติจากครรภ์พระมารดา และประยูรญาติได้นิมนต์พระพุทธรเจ้าและพระสาวกมาฉันภัตตาหารที่พระคานันท์ เจ้าชายสิวลีโดยเหตุที่อยู่ในครรภ์พระมารดานานถึง ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน เมื่อประสูตออกมาจึงทำงานได้เลย ดังนั้นจึงได้ช่วยเหลือ

^{๔๔} พ.อ.ป. ๒๕/๒๗๕/๑๒๖.

พระพุทธรูปเจ้าพร้อมด้วยสาวก พระสารีบุตรจับตาดูเจ้าชายพระองค์น้อยมาแต่วันแรกสนทนากับเจ้าชายพระองค์น้อยมาแต่วันแรก ครั้นถึงวันที่ ๗ ซึ่งเป็นวันสุดท้ายที่รับนิมนต์ไว้จึงได้สนทนากับเจ้าชายเพื่อสร้างความคุ้นเคยขณะนั้นเองพระนางสุปวาสาทอดพระเนตรเห็นเจ้าชายน้อยสนทนาอยู่กับพระสารีบุตรจึงเสด็จเข้าไปใกล้ พระสารีบุตรได้ถวายพระพรให้ทราบว่กำลังชวนให้เจ้าชายออกบวช และเจ้าชายก็สนพระทัย พระนางสุปวาสาทรงดีพระทัยเป็นอย่างมากจึงตรัสอนุญาตให้พระเถระช่วยจัดการบวชให้ตามที่เจ้าชายประสงค์

เมื่อพระนางสุปวาสาและพระประยูรญาติรวมทั้งพระบิดาอนุญาตแล้ว พระสารีบุตรก็นำเจ้าชายน้อยไปวัดแล้วจัดการบวชให้เป็นสามเณร และนับแต่วันที่ท่านบวช ลากสักการะก็เกิดขึ้นเป็นอย่างมากแก่ภิกษุสงฆ์ที่อยู่ร่วมในวัดนั้น ได้ฟังคงปัญญากรรมฐานจากพระสารีบุตรผู้เป็นพระอุปัชฌาย์เป็นอันดับแรก โดยพระอุปัชฌาย์สอนให้ท่านกำหนดส่วนของร่างกายที่เห็นได้ง่ายก่อน ๕ ส่วนคือ เกสา (ผม) โลมา (ขน) นขา (เล็บ) ทันตา (ฟัน) ตโจ (หนัง) จากนั้นอุปัชฌาย์ได้สอนให้ท่านพิจารณา ถึงความทุกข์ทรมานขณะอยู่ในพระครรภ์พระมารดานานถึง ๗ ปี ท่านบรรลอรหันต์เวลาปลงผมเสร็จพอดี มีหลักฐานเกี่ยวกับการบรรลุธรรมของท่านไว้ว่า ท่านได้บรรลุโสดาปัตติผลเวลาปลงผมจุกที่ ๑ เสร็จบรรลุสกิทาคามีผล เวลาปลงผมจุกที่ ๒ เสร็จ บรรลุนาคามีผล เวลาปลงผมจุกที่ ๓ เสร็จและบรรลุและบรรลอรหัตผลเวลาปลงผมจุกที่ ๔ ซึ่งเป็นจุกสุดท้ายเสร็จ

๒) ความปาฏิหาริย์ช่วงที่กล่าวได้ว่าท่านเป็นพระภิกษุผู้เลิศในด้านเป็นผู้ที่มีลาภมาก เพราะเหตุที่กระทำและตั้งความปรารถนาไว้ดีแล้วตั้งแต่ภพชาติในอดีตจนมาพบชาติสุดท้ายนี้ ท่านเกิดในพระครรภ์ของพระราชธิดา ได้รับความทุกข์ทรมานอยู่ในพระครรภ์นานถึง ๗ ปี ๗ วัน ครั้นประสูติแล้วพระบิดาและพระมารดาได้ถวายทานแก่พระภิกษุหมู่ใหญ่มีพระศาสดาทรงเป็นพระประธานตลอด ๗ วัน ในวันที่ ๗ นั้นเอง “พระสารีบุตรมาสนทนากับสิวลีกุมารแล้วชวนบวช ครั้นบวชแล้วเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ระลึกถึงทุกข์ที่พระองค์ได้รับตั้งแต่ตลอด ๗ ปี ๗ วัน นที่สุกก็ทำอาสวะกิเลสให้สิ้นไป บรรลุเป็นพระอรหันต์ สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ”^{๔๖}ไม่ว่าจะอยู่ในถิ่นที่ทุรกันดารอย่างไร ก็ไม่เคยลำบากเรื่องอาหาร พระพุทธเจ้าเคยพาพระ ๕๐๐ รูปเดินทางไกลผ่านถิ่นทุรกันดาร โดยมีพระสิวลีตามเสด็จอยู่ในจำนวนนั้นด้วย ผลปรากฏว่าพระทั้งหมดนั้นไม่ลำบากด้วยอาหาร เหตุการณ์ท่านองนี้เกิดขึ้นหลายครั้ง พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นด้วยผลบุญของพระสิวลีที่ทำไว้แต่อดีตชาติเหตุการณ์ที่กล่าวมานี้ แม้จะไม่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรง แต่เป็นเหตุการณ์สนับสนุนที่พอกกล่าวอ้างได้ว่ามีส่วนส่งเสริมต่อการปฏิบัติธรรมของสาวกรูปอื่น ๆ เพราะอาหารถือเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งต่อการปฏิบัติธรรม

^{๔๖} พ.เถร. ๕๐/๒๖/๓๐๑.

๒.๔.๒.๕ ปาฏิหาริย์ของพระมหากัจจายนเถระ ท่านเกิดในวรรณพราหมณ์ ตระกูล “กัจจายนะ” บิดาเป็นปุโรหิตของพระเจ้าจันทปัชโชต ท่านมีชื่อว่า “กาญจนะ” หรือ “กัจจนะ” เพราะมีผิวพรรณงามดุจทองคำ การกล่าวถึงปาฏิหาริย์ของท่าน อาจแบ่งได้เป็น ๒ ระยะ ดังนี้

๑) ระยะที่ท่านได้เกิดในตระกูลกฤหบดี วันหนึ่ง ได้มีโอกาสมาฟังธรรมใน สำนักของพระบรมศาสดาได้เห็นภิกษุรูปหนึ่งซึ่งพระบรมศาสดาทรงสถาปนาขึ้นในตำแหน่งที่ สามารถจำแนกเนื้อ ความพุทธพจน์ที่พระศาสดาตรัสไว้โดยย่อ แม้เพียงเล็กน้อยให้พิสดารโดย ลึกซึ้งได้ ตัวท่านเองปรารถนาอยากได้ตำแหน่งนั้นบ้าง จึงหมั่นทำบุญ ให้ทานทุกอย่างจนตลอด ชีวิต พร้อมกับอธิษฐานจิตตอกย้ำให้เป็นฝั่งสำเร็จ ตัดแน่นที่ศูนย์กลางของกายตลอดเวลา เมื่อละ โลกไปแล้ว บุญนั้นได้ส่งผลให้ท่านได้ไปเสวยทิพยสมบัติในเทวโลกเป็นเวลายาวนานต่อมาใน สมัยของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่า สุเมธะท่านเกิดเป็นวิद्यากรท่องเที่ยวไปทางอากาศ เห็น พระผู้มีพระภาคเจ้าซึ่งประทับนั่งในป่าตามลำพัง จึงเกิดความเลื่อมใสเอาดอกกรรณิการมาทำ ตักการบูชาด้วยความเคารพอ่อนน้อม ด้วยผลบุญนั้น ได้ส่งผลให้ท่านได้กลับไปเสวยทิพยสมบัติ เหมือนเดิม และเวียนวนอยู่ในสุคติภูมิอย่างเดียว ตั้งแต่ในภพชาตินั้นมา ท่านไม่เคยตกไปใน อบายภูมิเลย

๒) ระยะที่ท่านได้มาบังเกิดในยุคสมัยภพในอดีต พระมหากัจจายนะทำบุญ ไว้เป็นอันมากในพระปฐมุตตรสัมพุทธเจ้า แล้วปรารถนาเป็นเลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ผู้จำแนก เนื้อความที่พระศาสดาตรัสไว้โดยย่อให้พิสดาร ในกาลแห่งพระเจ้าสุเมธสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรง วิชา เหาะไปในอากาศ มีจิตเลื่อมใส ทำการบูชาด้วยดอกกรรณิกากหลายดอก ในกาลของพระผู้มี พระภาคเจ้าพระนามว่า กัสสปะ ท่านเกิดเป็นลูกเศรษฐีในกรุงพาราณสี เมื่อพระผู้มี พระภาคเจ้า ประทับพานแล้ว ท่านได้นำเอาแผ่นอิฐทองคำมีราคาแสนหนึ่ง บูชาที่เจดีย์ทองสำหรับบำเพ็ญ งามัญฐาน ได้ตั้งความปรารถนาไว้ว่า

ด้วยผลแห่งบุญนี้ ขอให้สระระของข้าพระองค์มีวรรณะดุจทองคำในทุกภพทุก ชาติที่ได้บังเกิดแล้วด้วยเถิด” เมื่ออธิษฐานจิตมั่นอย่างนั้นแล้ว ก็ตั้งใจทำบุญ ทุ่มบารุงพุทธศาสนาไม่เคยขาดเลยตลอดชีวิต เพื่อนอีก ๗ คน ดำรงอยู่ใน อรหัตผล พร้อมด้วยปฏิบัติสัมภีทาญาณพร้อมทั้งทรงทูลว่า พระพุทธเจ้าทรง มอบหมายให้ท่านมาแทน พระเจ้าจันทปัชโชตทรงพอพระทัยมากเสด็จออกมา ด้อนรับท่านและตรัสถามถึงเรื่องพระพุทธเจ้าท่านได้ทูลเล่าเรื่องของพระพุทธเจ้า ถวาย พร้อมทั้งทูลว่าพระพุทธเจ้ามอบหมายให้ท่านมาแทนเวลาปลงศพที่ ๒ เสร็จ

บรรลุนาคามิผลเวลาปลงผมจุกที่ ๓ เสร็จ บรรลอรหัตผลเวลาปลงผมจุกที่ ๔ ซึ่ง
เป็นจุกสุดท้ายเสร็จ^{๔๓}

ในสมัยพุทธกาล ท่านเกิดในบ้านของปุโรหิตของพระเจ้าจันทรปัชโชต มีสีกายเหมือน
ทองคำ จึงได้ชื่อว่า กัญจนมาณพ เจริญวัยแล้วเรียนไตรเพท พอบิดาล่วงไปได้ตำแหน่งเป็นปุโรหิต
ชื่อว่า กัจจายนะ เมื่อพระพุทธรเจ้าทรงอุบัติขึ้น จึงส่งท่านกัจจายนะไปนำเสด็จ พระศาสดาทรงแสดง
ธรรมแก่เขา ในที่สุดแห่งพระธรรมเทศนา ก็บรรลอรหัตผลด้วยปฏิสัมภิทา พระศาสดาทรงตั้งท่าน
พระมหากัจจายนะไว้ในตำแหน่งผู้เป็นเลิศในการจำแนก “ข้อความที่พระศาสดารัสไว้โดยย่อให้
พิสดาร”^{๔๔}

๒.๔.๒.๖ ปาฏิหาริย์ของพระองค์ฤทธิมาล ตามตำนานกล่าวว่า เวลาที่ท่านคลอจาก
กรรมมารดานั้นเป็นเวลากลางคืน ก็ปรากฏเหตุการณ์ที่น่าอัศจรรย์เป็น ๒ ระยะ ดังนี้

๑) คือในระยะที่เกิดเหตุการณ์มหัศจรรย์ขึ้นคือ ศาสดาราวุชยุทธโฆปรกรณ์
มหัศจรรย์ขึ้น คือ ศาสดาราวุชยุทธโฆปรกรณ์ในบ้านของปุโรหิตก็ดี ในพระคลังแสงก็ดี เกิดเป็นเปลว
แสงสว่างโชติช่วงแผ่รังสีไปเป็นบริเวณกว้างปุโรหิตซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการดูฤกษ์ยามอยู่แล้ว จึง
วิ่งออกจากบ้านไปแหงนดูท้องฟ้า ปรากฏว่าเวลาตกฟาก (เวลาคลอ) ของบุตรชายนั้นเป็นโจรฤกษ์
คือ “ผู้ที่เกิดในฤกษ์นี้ย่อมเป็นโจรค่อนข้างแน่ จึงไม่สู้สบายใจนัก”^{๔๕} เมื่อเจริญวัยขึ้นบิดาได้ส่ง
ท่านให้ไปศึกษาศิลปวิทยาที่สำนักของอาจารย์ทิสปาโมกข์ ณ เมืองดักกสิลา การศึกษาที่เมือง ดัก
กสิลานั้นเองที่ทำให้ท่านต้องมาเป็นโจรด้วยความจำเป็น ท่านเป็นคนแข็งแรงและมีกำลังเท่าช้าง ๑
เชือก เมื่อท่านศึกษาอยู่ในสำนักทิสปาโมกข์นั้น ท่านตั้งใจศึกษาเต็มที่ เห็นปัจเจกพุทธเจ้าองค์
หนึ่ง เดินตากฝนผ่านมายังโรงนาแล้วเกิดความสงสารและเลื่อมใส จึงก่อกองไฟผิงถวายพระปัจเจกเจ้า
ปัจเจกพุทธเจ้าผิงไฟแล้วหายหนาวกลับมีกำลังแข็งแรงท่านเห็นปัจเจกพุทธเจ้ามีกำลังดี ขึ้นจึงเกิด
ปีติสมนัส บุญครั้งนั้นส่งผลให้ท่านเกิดมามีกำลังแข็งแรงเท่าช้าง ๑ เชือกในทุกชาติ ความแข็งแรง
ดังกล่าวมานี้ นอกจากจะเห็นได้ชัดในชาติที่แล้ว ในชาติที่เกิดพบศาสนาของพระพุทธรเจ้าก็ส
สปะมีเรื่องให้เห็นชัดเจนกล่าวคือ ในชาตินั้นท่านเกิดเป็นพระเจ้าพรหมทัตแห่งเมืองพาราณสี

๒) คือระยะเมื่อครั้งที่พระองค์ฤทธิมาล ไปบิณฑบาตพบหญิงมีกรรมแก่ ก็มี
ความกรุณา เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทรมานโจรองค์ฤทธิมาล จนยอมพระองค์แล้ว จึงประทาน

^{๔๓} บรรจบ บรรณรุจิ, **อธิติมหาตวาก**, อ่างแล้ว, หน้า ๑๔๖.

^{๔๔} พุ.พุทธ. ๓๒/๒๐/๒๐๒.

^{๔๕} วิรัช ธีรพันธุ์เมธี, **ประวัติพุทธบริษัท**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๐),

การบวชให้วันหนึ่งพระองค์ลีมาลาออก บิณฑบาตเห็นหญิงมีครรภ์แก่คนหนึ่งคลอดบุตรไม่ได้ ได้รับทุกขเวทนามาก เมื่อนั้นภักตอาหารจากบิณฑบาตแล้วไปเฝ้าพระศาสดาปรารภว่าจะช่วยหญิงนั้น พระศาสดาตรัสให้ไปหาหญิงมีครรภ์แก่นั้นแล้ว กล่าวว่า ตั้งแต่เราเกิดแล้วในอริยชาติ จะได้แก่ปลงสัตว์เสียจากชีวิตหาไม่ได้ ด้วยสัจจวาจานี้ขอความสวัสดิ ขอความสวัสดิจึงมีแก่ครรภ์ของน้องหญิงเถิด พระองค์ลีมาลาทำตามที่พระศาสดาตรัสสอน หญิงมีครรภ์แก่ให้คลอดบุตรโดยง่าย^{๕๐} ต่อมาจึงกลับมากราบทูลพระผู้มีพระภาคจึงตรัสสอนให้พระองค์ลีมาลาทักกล่าวสัจจวาจา พระองค์ลีมาลา ก็ไปทักกล่าวสัจจวาจา ให้พร ให้มีความสวัสดิทั้งมารดาและทารก หญิงนั้นก็คลอดทารกโดยอย่างสะดวกดี ท่านได้บรรลุโสดาปัตติผลก่อนบวชหลังจากฟังพระพุทธเจ้าแสดงธรรมเรื่องการไม่ฆ่าสัตว์ จากนั้นจึงทูลขอบวช ครั้นบวชแล้วก็เจริญวิปัสสนาจนได้บรรลุอรหัตผลในเวลาต่อมา เมื่อท่านไปบิณฑบาตก็ถูกก้อนดิน ท่อนไม้ ก้อนกรวดที่เขาขว้างไป มีศีรษะแตกมีโลหิตไหล มีสังฆาฏิวิ่งมาเฝ้าพระผู้มีพระภาคก็ตรัสว่า “กรรมที่จะให้ผลไปหมกไหม้ในนรกเป็นเวลาหลายหมื่นหลายแสนปี เป็นอันท่านได้รับผลในปัจจุบัน พระองค์ลีมาลา ก็หลีกเร้นเข้าไปอยู่ในถ้ำและเปล่งอุทานเป็นธรรมภาษิตในทางส่งเสริมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา”^{๕๑}

๒.๔.๒.๗) ปาฏิหาริย์ของพระศาสดะ ท่านได้บรรลุอรหัตผลเพราะสลัดใจในพฤติกรรมเมาสุราของท่านเองมีเรื่องเล่าว่า หลังจากบวชได้ไม่นาน ซึ่งอาจจะมองระยะที่ท่านแสดงปาฏิหาริย์ได้เป็น ๒ ระยะ ดังนี้

๑) ปาฏิหาริย์ของท่านในระยะที่ท่านได้นำเพ็ญกรรมฐานจนได้บรรลุสมาบัติ ๘ ทำให้ท่านมีความชำนาญในการเข้าสมาบัติ ๘ และมีความชำนาญเป็นพิเศษในการเข้าเตโชสมาบัติ คราวหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงพาท่านไปยังท่าเรืออัมพะซึ่งอยู่ในแคว้นเจติ ที่ท่าเรือแห่งนั้นมีอาศรมของพวกขฤลิคตั้งอยู่ขฤลิคณีนับถือพญานาค (งูใหญ่) พญานาคนั้นมีฤทธิ์มากสามารถบันดาลฝนให้ตกหรือไม่ตกก็ได้ตามใจปรารถนา ซึ่งทำให้ชาวบ้านทำเรืออัมพะเดือดร้อนมาก พระศาสดะตามเสด็จพระพุทธเจ้า ไปถึงที่นั่นทราบความเดือดร้อนของชาวบ้านจึงคิดอยู่ว่าจะทรงมานพญานาคให้ได้ ครั้นได้โอกาส ท่านไปนั่งขัดสมาธิใกล้ที่อยู่ของพญานาคนั้น เป็นเหตุให้พญานาคโกรธมาก ถึงขั้นพ่นควันพิษใส่ท่าน ท่านเข้าเตโชสมาบัติอธิฐานจิตให้บังเกิดเป็นควันพิษฟุ้งคลบกลบควันพิษของพญานาค พญานาคยิ่งโกรธมากขึ้นจึงพ่นควันพิษใส่ท่านอีก ท่านก็เข้าเตโช

^{๕๐} ม.ม. ๒๑/๑๓/๑๔๘.

^{๕๑} บรรจบ บรรณรุจิ, อติมหาตวาก, อ้างแล้ว, หน้า ๑๑๒.

สมาบัติอธิษฐานจิตให้บังเกิดเป็นควันไฟที่ร้อนแรงกว่าไฟพญานาค จนในที่สุดพญานาคต้องยอมแพ้ พระพุทธเจ้าโคดมจึงตั้งท่านไว้ตำแหน่งเอกทัตตะคันเข้าเตโชสมาบัติ^{๔๒}

๒) มีเรื่องที่ทำให้เห็นปาฏิหาริย์ของท่านดังนี้ ว่าคราวหนึ่งพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏท่านทำหน้าที่ถวายเป็นการอุปถัมภ์ มีชาวเมืองแคว้นอังคะจำนวนมากมาที่ภูเขาคิชฌกูฏนั้นเพื่อขอเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า

พระสาคะได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ด้วยการดำดินลงไปแล้วโผล่ขึ้นเบื้องพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเห็นว่าชาวเมืองแคว้นอังคะที่ยังไม่เลื่อมใสศรัทธา เริ่มน้อมใจศรัทธาในพระพุทธศาสนาแล้ว เพื่อเป็นการเพิ่มพูนศรัทธาของพวกเขา พระองค์จึงรับสั่งให้ท่านแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ต่อไปอีกด้วย การยื่น เคน นั่ง นอนในอากาศท่านแสดงตามที่พระพุทธเจ้าทรงรับสั่งอย่างครบถ้วน และจบลงด้วยการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ที่ท่านชำนาญ คือ การทำให้เกิดควันไฟออกจากกายของท่าน^{๔๓}

การแสดงปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนาเป็นเพียงการแสดงเพื่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่สามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ในขณะที่ปฏิบัติธรรมในขั้นพื้นฐานเท่านั้น ถ้าสามารถปฏิบัติธรรมได้ถึงขั้นสูงสุดก็จะสามารถทำให้เกิดความสงบสุขมากขึ้น จนกระทั่งสามารถนำชีวิตพ้นจากความทุกข์ได้อย่างแน่นอน ดังกล่าว

๒.๕ ประโยชน์ของปาฏิหาริย์ในพุทธศาสนา

ประโยชน์ของปาฏิหาริย์นั้น มีประโยชน์ในการที่ก่อให้เกิดความศรัทธา เพราะมนุษย์ มีความเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตเป็นทุนเดิมอยู่ก่อน เมื่อพระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า ปาฏิหาริย์เป็นเพียงเปลือกนอกของพระพุทธศาสนาเท่านั้นก็ยิ่งทำให้บุคคลทั่วไปมีความปรารถนาที่อยากจะศึกษา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์เพื่อปราบทิวฐิมานะของชฎิลใหม่ ความยอมรับศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่พระองค์ทรงค้นพบแทนการบูชาไฟที่เคยยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่ต้น โดยการแสดงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ให้ปรากฏแก่พวกชฎิลทั้งหลาย อย่าง เช่น

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๒.

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕.

๒.๕.๑ การทรงแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าปราบทัญฑีพญานาค

พระองค์ทรงแสดงปาฏิหาริย์บังหวนและพ่นไฟ โดยครั้งนั้นได้เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเข้าไป มีความขี้เกียจไม่พอใจ จึงบังหวนคว้นขึ้น ลำดับนั้น

๑) พระผู้มีพระภาคได้ทรงดำริว่าเราพึงครอบงำเดชของพญานาคนี้ด้วยเดชของคน ครั้นแล้วทรงแสดงอิทธิภิกษิงขาร บันดาลให้เกิดคว้นขึ้นเช่นเดียวกัน พญานาคนั้นทนความลบหลู่ไม่ได้ จึงพ่นไฟสูในทันที แม้พระผู้มีพระภาคก็ทรงเข้ากลืนสมาบัติมิได้ โขธาตุเป็นอารมณ์บันดาลไฟด้านทานไว้เมื่อทั้งสองฝ่ายทำให้ไฟโพล่งขึ้นต่อมาพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงได้ครอบงำเดชของพญานาคนั้นด้วยเดชของพระองค์ ทรงขณคพญานาคไว้ในบาตรตลอดราตรีกาลนั้นรุ่งขึ้นได้แสดงแก่ชฎิลอุรุเวลกัสสปะพร้อมด้วยครีวว่า “ดูก่อนกัสสปะ นี้พญานาคของท่าน เราครอบงำเดชของมันด้วยเดชของเราแล้ว”

๒) ทรงทำปาฏิหาริย์พ่นไฟและเปล่งรัศมีพัฒนรังสี พญานาคเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าแสวงคุณความดีเสด็จเขาไปแล้วไม่พอใจ จึงบังหวนคว้นขึ้นอีกส่วนพระพุทธเจ้าเป็นมนุษย์ประเสริฐ ทรงบังหวนคว้นขึ้นในที่นั้น พญานาคทนความลบหลู่ไม่ได้ จึงพ่นไฟสู พระองค์ก็ทรงบันดาลให้เกิดไฟด้านทานขึ้นในที่นั้น ครั้นราตรีผ่านไป ปรากฏแต่เปลวไฟสีต่าง ๆ ของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงฤทธิ์ปรากฏสถิตอยู่ “พระรัศมีมีสีต่าง ๆ คือสีเขียว สีเหลือง สีแดง สีขาว สีหงบาท สีแก้วผลึก ปรากฏที่พระกายพระอังกีรส”พระพุทธองค์ทรงขณคพญานาคไว้ในบาตรแล้วทรงแสดงแก่พราหมณ์ว่า “ดูก่อนกัสสปะ นี้พญานาคของท่าน เราครอบงำเดชของมันด้วยเดชของเราแล้ว”

๓) ท้าวมหาราชมาเฝ้า ท้าวมหาราชทั้ง ๔ เปล่งรัศมีงาม สว่างไสว ได้ยืนเฝ้าอยู่ทั้ง ๔ ทิศ ดูกองไฟใหญ่ฉะนั้น

๔) ท้าวสักกเทวราชมาเฝ้า ท้าวสักกจะจอมทวยเทพ เปล่งรัศมีดุกองไฟใหญ่งาม และประณีตกว่ารัศมีแต่ก่อน

๕) ท้าวสหัมบดีพรหมมาเฝ้ายังไพโรสณห์ทั้งสิ้นให้สว่างไสวประณีตกว่าแต่ก่อน

๖) เสด็จไปบิณฑบาตที่อุตรกฐทวีปเหตุเพราะว่าพระผู้มีพระภาคทราบความปริวิตกแห่งจิตของชฎิลอุรุเวลกัสสปด้วยจิตของพระองค์จึงได้ไปอุตรกฐทวีปนั้นแล้วเสวยที่ริมสระอโนดาต

๗) เรื่องผ้าบังสุกุล เมื่อมีผ้าบังสุกุลเกิดขึ้นแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ท้าวสักกก็จะขุดสระโบกขรณีด้วยพระหัตถ์ แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคขอโปรดชักผ้าบังสุกุลในสระนี้ เหล่าทวยเทพกสิลามาสำหรับโปรดพาดฟุ้งผ้าบังสุกุล ซึ่งเป็นศิลาซึ่งก็คือแผ่นที่มีไขมันมนุษย์นำมาจัดวางไว้ เพื่อให้พระพุทธเจ้าฝังผ้าบังสุกุลบนแผ่นศิลา

๘) เสด็จไปไหนมาไหนได้รวดเร็ว ความในตอนนี้ คือ พระพุทธเจ้าทรงส่งชฎิลอุรวลกัสสปไปแล้ว ก็เสด็จไปทรงเก็บผลหว่า จากต้นหว่าประจำชมพูทวีป ซึ่งอยู่ในป่าหิมพานต์ แล้วเสด็จมาประทับในโรงบูชาเพลิงก่อน

๙) เรื่องการฝ่าฝืน สมัยนั้นแลชฎิลเหล่านั้นปรารถนาจะทำการบูชาไฟ แต่ไม่อาจฝ่าฝืนได้ ชฎิลเหล่านั้นจึงได้ความดำริตอกันว่า ข้อที่พวกเราไม่อาจฝ่าฝืนได้คงเป็นเพราะพระมหาสมณะตักขชฎิลอุรวลกัสสป จึงไปบอกให้พวกชฎิลฝ่าฝืนเถิด ชฎิลฝ่าฝืน ๕๐๐ ท่อนคราวเดียวเท่านั้น

๑๐) การก่อไฟ ครั้งนั้นชฎิลอุรวลกัสสปต้องการจะบูชาไฟ แต่ไม่อาจจะก่อไฟให้ลุกได้ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกับชฎิลอุรวลกัสสปว่า “กัสสปะ พวกชฎิลจงก่อไฟให้ลุกขึ้นเถิด”^{๔๔}

๑๑) เรื่องการดับไฟ สมัยนั้น ชฎิลเหล่านั้นบูชาไฟกันแล้ว แต่ไม่อาจจะดับไฟได้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับอุรวลกัสสปว่า “กัสสปะ พวกชฎิลจงดับไฟเถิด” ไฟทั้ง ๕๐๐ กอง ได้ดับพร้อมกันทีเดียว

๑๒) เรื่องทรงเนรมิตกองไฟไว้ให้ผิง ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงเนรมิตกองไฟไว้ ๕๐๐ กอง ชฎิลเหล่านั้นขึ้นจากน้ำแล้วจะได้ผิง^{๔๕}

๑๓) เรื่องบันดาลมิให้น้ำท่วม สมัยนั้น ฝนใหญ่นอกฤดูกาลตกลง เกิดห้วงน้ำใหญ่ สถานที่ที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ก็ถูกน้ำท่วม ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า “ถ้ากระไร เราพึงขับน้ำออกไปโดยรอบ แล้วจงกรมบนพื้นดินที่มีฝุ่นฟุ้งขึ้นตรงกลาง” ชฎิลอุรวลกัสสปะ ได้เห็นพระผู้มีพระภาคทรงขับน้ำให้ออกไปโดยรอบ เสด็จจงกรมบนพื้นที่มีฝุ่นฟุ้งขึ้นตรงกลาง แล้วเสด็จเหาะขึ้นไปปรากฏอยู่บนเรือ^{๔๖}

อีกตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์ได้อย่างยิ่งยวด คือเรื่อง พระพุทธเจ้าเสด็จไปยังพรหมโลกเพื่อทรมานนพกะพรหม ได้กล่าวไว้ในบทสวดมนต์ว่า “พระจอมมุนี ได้ทรงชมนะพรหมผู้มีนามว่าท้าวพกะผู้มีฤทธิ์ ผู้สำคัญผิดคิดว่าตนเป็นผู้รุ่งเรืองด้วยคุณอันบริสุทธิ์

และอีกคุณสมบัติหนึ่งที่คนทั่วไปไม่มีแต่ว่าพระพุทธเจ้าสามารถทำได้อย่างแจ่มแจ้ง คือ ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้หรือโลกไหน ๆ ที่ผู้อื่นรู้แต่พระตถาคตไม่ทรงรู้ ไม่มีดังคำกล่าวที่ว่า

^{๔๔} วิ.ม. ๔/๔๗/๕๕.

^{๔๕} พร รัตนสุวรรณ. อภิญญา เต็ม ๒, อ้างแล้ว, หน้า ๓๘๗.

^{๔๖} วิ.ม. ๔/๕๐/๖๐.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พระตถาคตเป็นผู้ครอบงำ (อภิภูโต) คือเป็นใหญ่เหนือ โลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก หมู่สัตว์พร้อมสมณพราหมณ์ เทวดาและเราอื่นใคร ๆ ครอบงำไม่ได้ (อนภิภูโต) เราได้เห็นอะไรก็รู้โดยต้องแท้ เราไปผู้ยังอำนาจให้เป็นไป (วสวคฺติ) เพราะฉะนั้นเราจึงได้นามว่า ตถาคต.^{๔๓}

เมื่อพระพุทธองค์ทรงเสด็จไปดาวดึงส์โดยครั้งทรงกระทำยมกปาฏิหาริย์ปลดเปลื้องสัตว์ ประมาณ ๘๔,๐๐๐ คน ออกจากเครื่องผูกคือมีงาทิฏฐิแล้ว ก็ทรงคำนึงว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ในอดีต ก็ทรงทราบด้วยพระญาณว่า ทุกพระองค์ได้เสด็จไปที่พบชั้นดาวดึงส์ ดังนั้น ครั้งแรก พระองค์ได้ทรงเหยียบพื้นปรุพิด้วยพระบาทข้างหนึ่ง (ข้างซ้าย) แล้ววางพระบาทข้างที่สอง (ข้าง ขวา) ลงบนเขายูคันธร แล้วยกพระบาทแรก เหยียบยอดเขาสุเมรุ (เขายอดเขาหิมาลัย) อีกที ทรง จำพรรษาที่พื้นพระแท่นศิลาบัณเฑาะฏกัมพล (ของพระอินทร์) ณ ยอดเขาสิเนรุนั้น (ภพดาวดึงส์อยู่บน ยอดเขาหิมาลัย) ทรงแสดงธรรมอภิธรรมกถาตั้งแต่ต้นแก่เทวดาในแสนจักรวาลที่มาประชุมกัน หนึ่งเวลากิจจาจารย์พระผู้มีพระภาคเจ้าจะทรงเนรมิตพระกายขึ้นมาอีกองค์หนึ่ง (เรียกว่าพระพุทธ เนรมิต ซึ่งกายนี้เป็นกายทิพย์) และพระพุทธเนรมิตนี้จะแสดงธรรมทนต์ไปเรื่อยๆ โดยไม่หยุด ส่วนพระผู้มีพระภาคเจ้าตัวจริงนั้น จะเสด็จไปชำระพระโอษฐ์ด้วยการทรงเคี้ยวไม้ชำระฟันก่อน แล้วเสด็จไปบ้วนพระโอษฐ์ที่สระอโนดาต^{๔๔} พระพุทธเจ้าทรงใช้อิทธิฤทธิ์ไปพรหมโลกด้วยกาย เนื้อก็ได้อันหนึ่งที่พระอานนท์ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ สามารถที่จะใช้อิทธิฤทธิ์ไปถึงพรหมโลกด้วยกายอันเกิดแต่ใจ (คือกายทิพย์) ได้หรือไม่ พระพุทธเจ้าข้า?” พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสว่า

“อานนท์ ตถาคตสามารถใช้อิทธิฤทธิ์ไปถึงพรหมโลกด้วยกายอันเกิด มหาภูตทั้งสี่นี้ก็ได้” ครั้นแล้วพระพุทธเจ้าก็ทรงอธิบายให้พระอานนท์ฟังว่า สมัย ใด ตถาคตตั้งกายไว้ในจิต หรือตั้งจิตไว้ในกาย ก้าวลงสู่สุขสัตตัญญา และลหุสัตตัญญา ในกายอยู่ สมัยนั้น กายของตถาคตย่อมลอยจากแผ่นดินขึ้นสู่อากาศได้โดยไม่ ยากเลย เปรียบเหมือนปุยขนหรือปุยฝ้าย ซึ่งเป็นเชื้อธาตุที่เบา ย่อมลอยจาก แผ่นดินขึ้นสู่อากาศได้โดยไม่ยากเลย^{๔๕}

^{๔๓} บุ.อิติ. ๒๕/๒๕๓/๓๒๑.

^{๔๔} พร รัตนสุวรรณ, อภิญญา เต็ม ๒, อ้างแล้ว, หน้า ๒๔๘.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๕.

๒.๕.๒ ปาฏิหาริย์ทางกระแฉิก

จิตตานุภาพชนิดนี้ หมายถึงการทำตนมิให้ครั้นคร้ามหวาดกลัวต่อหน้าใคร ๆ ให้สามารถใช้สายต่าน้ำเสียง และกระแสดวงจิตประกอบคำพูด ซึ่งจะเป็นเครื่องจูงใจคนให้เชื่อฟัง ลักษณะที่ไม่หวาดหวั่นคร้ามต่อใคร ๆ ตามปกติมีอยู่ในบุคคล ๒ จำพวก จำพวกหนึ่งมีลักษณะ หัวคือบึกบึน ซึ่งไม่นับว่าเป็นจิตตานุภาพ เพราะลักษณะเช่นนี้มีแต่จะเป็นเหตุให้ได้รับความเบียดเบียน เกลียดชัง ไม่เป็นที่ชอบเนื้อพิงใจของใคร เป็นลักษณะที่มีแต่จะนำความเสื่อมเสียมาให้ หากอุปประโยชน์อันใดมิได้เลย ส่วนอีกจำนวนหนึ่งที่น่าเป็นอย่างดีนั่นคือมีลักษณะเป็นคนสุภาพ สงบเสงี่ยม เคารพบนอบต่อต่อบุคคลที่ควรเคารพ แต่ทว่าหัวใจของคนชนิดนั้นไม่หวั่นเกรงกลัวใคร และจะสามารถจะแสดงให้คนเห็นว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งในโลก และเป็นมนุษย์ที่รู้จักคิด รู้จักพูด รู้จักทำ คนรุ่นหนุ่มย่อมมีความฉลาดกลัวอยู่ไม่มากก็น้อย แต่เมื่อได้กระทำการติดต่อกับคนอื่นบ่อย ๆ เข้า ความฉลาดกลัวก็ค่อยคลาย และเป็นนายตนเองได้บ้าง แต่ก็ยังมีคนอยู่เป็นจำนวนมากที่อายุย่างเข้าป็นนี้แล้ว ยังไม่รู้จักเอาหัวใจตัวเองเป็นนายตัวเอง ปล่อยให้ตนเป็นทาสของหัวใจคนอื่นอยู่ตลอดเวลา คนชนิดนั้นไม่สามารถจะบังคับใคร ไม่สามารถจะให้ใครเชื่อ แม้ในสิ่งที่ตนคิดพูดและทำถูกต้องที่สุด ตรงกันข้าม ตนเองต้องกลับยอมแพ้คนอื่น ถึงแม้ความคิด คำพูด และการกระทำของคนอื่นนั้นจะผิดอย่างเห็นได้ชัด ๆ ก็ดี คนที่สามารถเป็นนายตนเองไม่ตกเป็นทาสของหัวใจคนอื่น และสามารถดึงดูหัวใจคนเข้ามาเชื่อเกรงกลัวนั้น ถ้าเราสังเกตให้ดีแล้วจะเห็นได้ว่า มีลักษณะสำคัญ ๔ ประการ คือ

- ๑) สายตาแข็ง มีอำนาจในตัว
- ๒) เสียงชัดเจนแจ่มใส
- ๓) ท่าทางสงบเสงี่ยมและเป็นสง่า
- ๔) รู้จักวิธีชักจูงหัวใจคน ให้หันเข้ามาในคลองความคิดของตัวเอง^{๖๐}

จากการศึกษาความหมาย ความสำคัญ ประเภท ลักษณะและประโยชน์ปาฏิหาริย์พุทธศาสนาทำให้ ทราบว่า ปาฏิหาริย์ หมายถึง การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างน่าอัศจรรย์ใจของพระพุทธเจ้าโดยอาการทรงสั่งสอนสัตว์โลกเพื่อให้สัตว์โลกได้เห็นในสิ่งที่น่าอัศจรรย์ใจที่เกิดขึ้นจากหลักธรรมคำสั่งสอนที่พระพุทธองค์ได้ทรงค้นพบ หรืออีกความหมายหนึ่ง ซึ่งหมายถึง ปาฏิหาริย์ที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มีความสำคัญในการเผยแผ่

^{๖๐} พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ, พุทธานุภาพ กับจิตตานุภาพ, อ้างแล้ว, หน้า ๔๖.

พระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงเจริญรุ่งเรือง สามารถแบ่งปาฏิหาริย์ออกเป็น ๒ ประเภท คือ ปาฏิหาริย์ที่ควรแสดงเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสและปาฏิหาริย์ที่ไม่ควรแสดงเพื่อให้เกิดความติดขัดในปาฏิหาริย์ เพราะปาฏิหาริย์ไม่ใช่หนทางที่ทำให้พ้นทุกข์ได้และประโยชน์ของปาฏิหาริย์นั้น เริ่มจากการทำให้เกิดความเลื่อมใสในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้หรือนำไปประพฤติปฏิบัติแล้วมีผลตามมาและสามารถใช้ปาฏิหาริย์ปราบทิวาของ ผู้ที่มีความเห็นผิดให้เห็นถูกต้องตามหลักความจริงตามหลักของธรรมชาติ ดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม การศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ผู้ศึกษาค้นคว้ามีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดไป จากเดิม คือ ทำให้เกิดความเชื่อเรื่องของกฎแห่งกรรมเพราะเหตุการณ์ที่ได้ทำการศึกษามานี้ เป็น เครื่องยืนยันว่าความเชื่อเหล่านี้ว่าเป็นความจริง ตามที่ได้ศึกษามานั้นเป็นความจริงอย่างแน่ชัดเราจะ สามารถนำประโยชน์จากจิตตานุภาพบังคับผู้อื่นและบังคับเคราะห์กรรมของตนเองเพื่อให้เกิด ความศรัทธา เพื่อจะได้เชื่ออย่างเป็นไปตามขั้นตอนโดยมีการฝึกให้มี จิตตานุภาพอย่างอ่อน จิตตานุภาพอย่างแรง ได้ศึกษาเครื่องมือที่ชักนำเอาเคราะห์ดีเข้ามา เครื่องมือที่ชักนำเอาเคราะห์ร้าย ออกไป อีกทั้งได้ศึกษาเปรียบเทียบ พุทธปาฏิหาริย์ กับ อัญญาเดียรถีย์ปาฏิหาริย์ เพื่อก่อให้เกิด ความศรัทธาในหลักคำสอนเพื่อการปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักคำสอน ไม่เสียที่ที่พระพุทธองค์ ได้มีประสูติการ ขึ้นในยามที่ประเทศชาติกำลังค้นหาหนทางที่จะย้อนเวลาเพื่อกลับไปแก้ไขปัญหา ด้วยการมีปัญญาในเรื่องความเชื่อ ในเรื่องปาฏิหาริย์ คือย้อนประวัติศาสตร์ไปเมื่อ ๒,๕๐๐ กว่าปี ก่อน พระบรมโพธิ์ผู้เป็นมหาราช ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา แม้ในสมัยก่อนพระพุทธเจ้าผู้มี อภิญญาสมาบัติอยู่แล้ว พวกที่ได้สำเร็จนั้น คือพวกคาบสที่พยายามแสวงหาหนทาง ทำให้ตัวเอง หลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลายพวกคาบสเหล่านี้จึงต่างกับพวกเดียรถีย์ กล่าวคือ ลัทธิใดผิดตรงกันข้ามกับ พระพุทธศาสนา พวกคาบสได้บำเพ็ญตนเพื่อบรรลุผลอันเดียวกับที่พระพุทธเจ้าต้องการบรรลุ เพราะเหตุนี้ พวกคาบสจึงมิได้เป็นศัตรูต่อพระพุทธเจ้าเลย

แม้ในทางพระพุทธศาสนาก็ต่างยอมรับว่า พวกคาบสเหล่านี้เมื่อตายไปแล้วได้ไปเกิดเป็น พรหม แต่ที่ไปนิพพานไม่ได้ ก็เพราะยังแสวงหาทางที่ถูกอย่างพระพุทธเจ้าไม่ได้เท่านั้น หรือสิ่งที่ ได้ทรงค้นพบนั้นเราจะเรียกว่าเป็นอภิญญา ๖ ซึ่งเป็นความสามารถพิเศษที่คนทั่วไปไม่สามารถทำ ได้ ดังนี้ อทิวิริยิ แสดงฤทธิ์ได้ ทิพ โสต นูทิพย เจ โดปริยญาณ รู้ใจผู้อื่นบุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติได้ ทิพยจักขุ ตาทิพยและอาสาวัคขญาณ รู้จักทำอาสวะให้สิ้น

ความสามารถในอภิญญา ๖ นี้เองที่จะมีมานานแล้ว แต่ยังไม่มียุคที่จะทำได้อย่างยิ่งวดเช่น พระพุทธเจ้า ถึงแม้บางข้อนั้นอาจจะมีผู้ทำได้บ้าง แต่ก็ไปติดกันอยู่ที่ข้อสุดท้าย คือ ฌานวิริยิที่จะทำ ให้อาสวะสิ้นไป จนเกิดมีความคิดในทางที่ผิด โดยการคิดว่าการทรมานร่างกายจนเกิดความเจ็บปวด ต่าง ต่าง ๆ นานา อย่างเช่นการย่างตัวบนไฟ อดอาหารจนดับจิตจะทำให้คนได้รับคำตอบ ที่

สามารถทำให้อาสาจะไปได้ แต่ก็ไม่เป็นไปอย่างที่คาดคิด โดยแท้ที่จริงคำตอบที่จะใช้ตอบคำถามสำคัญข้อนี้คือการบำเพ็ญเพียรทางจิตจนเป็นสมาธิขั้นสูง จนทำให้อภิญญา ๖ กลายเป็นวิชาแปลที่ทำให้วิชาแปลประการนั้นมีน้ำหนักยิ่งขึ้น

บทที่ ๓

ศึกษาปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก

ปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎกนั้น เป็นแนวทางในการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสในหลักธรรมคำสอน ถ้าบุคคลใดประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาได้ ก็จะสามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้เช่นกัน เพราะปาฏิหาริย์ในทางพระพุทธศาสนานั้นเกิดจากจิตใจ เมื่อจิตใจมีความสงบแล้วก็จะสามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ แต่ปาฏิหาริย์เป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น ไม่ใช่สาระสำคัญตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะสาระสำคัญตามหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า คือ การเข้าถึงพระนิพพาน ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมุ่งศึกษาถึงปาฏิหาริย์และการที่ไม่ควรแสดงปาฏิหาริย์

๓.๑ การแสดงปาฏิหาริย์ในพระสูตรตันตปิฎก

หลักของการแสดงปาฏิหาริย์นั้น พระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่สัตว์โลกที่มีความเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์เป็นพื้นฐานของมนุษย์อยู่เดิมแล้ว พระองค์จึงทรงให้มีหลักการในการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อเป็นการต่อเติมในสิ่งที่มนุษย์มีความเชื่อเป็นทุนเดิม เพื่อให้เห็นว่าปาฏิหาริย์ไม่ใช่หนทางแห่งความพ้นทุกข์แต่ปาฏิหาริย์เป็นเพียงพื้นฐานแห่งความเชื่อว่าหลักพระธรรมของพระพุทธเจ้าที่ปฏิบัติแล้วมีอานุภาพ มีความศักดิ์สิทธิ์ที่จะสามารถแสดงปาฏิหาริย์ เช่น พระพุทธเจ้าทรงใช้อานุภาพแห่งพระธรรมทรงปราบให้พญานาคราชที่มีฤทธิ์เดชมากนั้นขดขมวดกายลงในบาตรของพระองค์และทรงตรัสบอกกับอูเรลกัสสปว่า “นาคนี้สิ้นฤทธิ์ด้วยเดชตถาคต”^{*} พระองค์ทรงแสดงให้เห็นถึงเพียงผลพลอยได้ที่เกิดจากอานุภาพแห่งพระธรรมเท่านั้น

ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมุ่งศึกษาถึงการแสดงปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก ดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ ปาฏิหาริย์ในยมกปาฏิหาริย์

ปาฏิหาริย์ที่เป็นคู่ ๆ หรือ สองสิ่งที่เป็นคู่หักล้างกัน ซึ่งมีอยู่ในส่วนเดียวกัน คือ เมื่อมีไฟ สิ่งที่มาดับไฟ คือ น้ำ ดังนั้น ปาฏิหาริย์ แปลว่า “ปาฏิหาริย์ที่เป็นคู่กัน” หรือ “ปาฏิหาริย์สองอย่างในเวลาเดียวกัน” หมายความว่า ทรงแสดงทั้งสองประการพร้อมกัน กล่าวคือ ทรงทำให้ไฟ

^{*} วิ.ม. ๔/๓๗/๔๕.

น้ำพุ่งออกจากพระองค์ได้ ในขณะที่เดียวกันในว่าพระพุทธเจ้าทรงทำได้พระองค์เดียว แม้พระสงฆ์ที่นับได้ว่าเป็นเลิศในทางฤทธิ์ อย่างพระมหาโมคคัลลณะก็ยังทำไม่ได้ ทั้งนี้เพราะว่าพระสาวกแม้ว่านับว่าเลิศแล้วก็ยังทำกสิณสมาบัติให้เกิดพร้อมกันในคราวหนึ่งไม่ได้ กล่าวคือจะทำแต่เตโชกสิณสมาบัติ (ไฟ) หรืออาโปกสิณสมาบัติ (น้ำ) อย่างใดอย่างหนึ่งได้แค่เพียงอย่างเดียว แต่การที่จะทำกสิณสมาบัติให้เกิดขึ้นได้พร้อมกันทั้งสองอย่างสองประการในเวลาเดียวกันก็เห็นแต่จะมีแต่พระองค์ศาสดาเท่านั้นที่จะสามารถทรงกระทำได้พระมหาโมคคัลลณะกับ พระปิณโฑลภารทวาชะเข้าไปบิณฑบาตเข้าไปบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์ ได้ยินคำของพวกนักเลงทั้งหลายพูดกันว่า มีคนเป็นอันมากอวดตนว่าเป็นพระอรหันต์ แต่หากคนเหาะมาเอาบาตรลูกเดียวก็ไม่มี วันนีแผลจะเป็นอย่างอันรู้กันว่าพระอรหันต์ไม่มีอยู่จริงในโลก พระมหาโมคคัลลณะรู้สึกว่ พวกเหล่านี้ลบหลู่พระพุทธศาสนายิ่งนัก จึงได้แนะนำให้พระปิณโฑลภารทวาชะเหาะขึ้นไปเอาบาตรนั้นลงมา เศรษฐีก็เลื่อมใส จึงเอาของถวายจนเต็มบาตร แล้วประกาศตนนับถือศาสนาพร้อมทั้งบุตรและภริยามหาชนก็เอิกเกริกเกรียวกราว พวกนี้วิ่งตามพระปิณโฑลภารทวาชะจนถึงพระวิหารที่พระศาสดาประทับอยู่ และพากันร้องขอให้พระปิณโฑลภารทวาชะแสดงปาฏิหาริย์ให้ดูอีก เสียเอิกเกริกนี้ ทำให้พระพุทธเจ้าครึ่สตามขึ้นว่าเป็นเรื่องอะไร เมื่อได้ทราบเหตุการณ์ดังนี้ จึงรับสั่งให้หาพระปิณโฑลภารทวาชะมาทรงดำนิเป็นอันมาก และทรงรับสั่งให้ทำลายบาตรนั้นให้ละเอียดเป็นจุณ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามมิให้พระสาวกทำปาฏิหาริย์อีกต่อไป ต่อมาพวกเดียรถีย์ได้ข่าวว่าพระพุทธเจ้าแสดงปาฏิหาริย์จึงตามมาข้างหลัง และร้องประกาศแก่มหาชนว่าตนจะแสดงปาฏิหาริย์แข่งกับพระพุทธเจ้า แต่พระพุทธเจ้าหนีมาดังนี้ ตนจึงต้องติดตามมาภายหลัง พวกเดียรถีย์ได้ทราบว่ พระพุทธเจ้าจะทรงแสดงปาฏิหาริย์ด้นมะม่วง จึงจ้างคนไปโค่นตัดโค่นด้นมะม่วงในแถบที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่นหมด เผอิญเมื่อถึงกำหนดแสดงปาฏิหาริย์ คนรักษาสวนของพระเจ้าแผ่นดินได้เก็บผลมะม่วงผลหนึ่งที่อยู่ในพระราชอุทยาน ซึ่งใครจะเข้าไปโค่นไม่ได้นั้นมาถวายพระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าเสวยผลมะม่วงแล้ว ก็ได้ทรงเอาเมล็ดมะม่วงเพาะลงในทันทไค้กองงามเป็นมะม่วงต้นใหญ่ สูงขึ้น ๕๐ ศอก มีกิ่งทอดไป ๔ ทิศ มีผลหล่นลงมาเป็นอันมาก

คนทั้งหลายก็พากันมาเก็บกิน แล้วก็ใช้เมล็ดมะม่วงไล่ขว้างพวกเดียรถีย์จนต้องแตกหนีจากที่นั้น และในกาลนั้นก็เกิดลมพายุใหญ่ และแดดกล้าพัดฝุ่นกลบพวกเดียรถีย์จนร่างกายเปื้อนมอมจุโคบุตรณกัศสปหัวหน้าพวกเดียรถีย์ได้รับความอับอายเป็นอันมาก ในขณะที่วิ่งหนีมาจากหมู่มหาชนนั้น นายชวานาผู้หนึ่งซึ่งเคยเป็นศิษย์ของบุตรณกัศสปทราบข่าวว่า อาจารย์ของตนจะแสดงปาฏิหาริย์แข่งกับพระพุทธเจ้าจึงตั้งใจจะมาดู ได้ปล่อยให้โคกินหญ้าอยู่กลางทุ่ง ตนถือเชือกผูกโคกับหม้อข้าวเดินมาพบบุตรณกัศสปกำลังวิ่งมา จึงบอกว่าตนจะมาดูปาฏิหาริย์ และทำน

อาจารย์จะวิ่งไปไหน ฝ่ายบูรณกัศสปก็บอกว่า ถ้าเช่นนั้นจงเอาเชือกกับหม้อมาให้ก่อน ชาวนาผู้นั้นก็ส่งให้ บูรณกัศสปก็วิ่งไปถึงฝั่งแม่น้ำ เอาดินใส่หม้อจนเต็ม เอาเชือกผูกคอหม้อกับคอของคนกระโดดน้ำตาย

พระพุทธเจ้าก็ทรงเรียกพระสาวกทั้งหลายตั้งแต่น้อยขึ้นไปถึงใหญ่มารับสั่งถามว่า จะมีผู้ใครรับทำปาฏิหาริย์โดยวิธีใด ๆ บ้าง พระสาวกใหญ่น้อยทั้งหลาย ก็รับแสดงปาฏิหาริย์ตามความสามารถที่ตนทำได้ พระพุทธเจ้าทรงคร่ำห้ำหั่นเสียทั้งสิ้นในที่สุดก็ได้แสดงปาฏิหาริย์ด้วยพระองค์เอง เริ่มต้นด้วยการเสด็จขึ้นไปเดินจงกรมบนอากาศ จนกระทั่งถึงบันดาลให้ไฟและน้ำพุ่งออกจากพระองค์ได้ทั้งสองประการ^๒

การทรงปาฏิหาริย์ในยมกในพระสูตรคัมภีร์นั้น พระองค์ทรงแสดงให้เห็นในหลักธรรมทางธรรมที่พระองค์ทรงค้นพบว่า หลักธรรมตามหลักของธรรมชาตินั้นประกันเป็นคู่ ๆ คือ มีกลางวัน ก็ต้องมีกลางคืน มีบุคคลที่ประเสริฐ ย่อมมีบุคคลที่ไม่ประเสริฐ มีไฟ ก็มือน้ำคอยดับไป ดังนั้น หลักธรรมของพระองค์ทรงสอนให้รู้ว่า พระองค์อยู่กึ่งกลางระหว่างทั้งสองสิ่ง เป็นผู้รู้ ผู้เห็น ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน พระองค์เข้าใจทั้งสองสิ่งนี้ดี เมื่อเป็นเช่นนี้ พระองค์ก็ทรงสั่งสอนให้สาวกของพระองค์ตั้งอยู่ในมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นสายทางกลางหรือการดำเนินชีวิตแบบผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานเหมือนพระองค์

๓.๑.๒ ปาฏิหาริย์ในอภิญญา ๖

ปาฏิหาริย์ที่พระพุทธองค์ทรงวิเศษนาถึงบุญบารมีของพระสารีบุตร มีข้อความที่ทำให้เข้าใจว่า แม้ในสมัยก่อนก็มีผู้สำเร็จอภิญญาสมาบัติอยู่แล้ว พวกที่ได้สำเร็จนั้น คือพวกคาวสที่พยายามแสวงหาหนทาง ทำตัวให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลาย พวกคาวสติดกับพวกเดียรถีย์ กล่าวคือ ลัทธิมิได้ผิดตรงกันข้ามกับพระพุทธศาสนา พวกคาวสได้บำเพ็ญคนเพื่อบรรลุผลอันเดียวกันกับที่พระพุทธเจ้าต้องการบรรลุ เพราะเหตุนี้ พวกคาวสจึงมิได้เป็นศัตรูต่อพระพุทธเจ้า แต่ในทางพระพุทธศาสนาก็ยอมรับว่า พวกคาวสเหล่านี้เมื่อตายไปแล้วได้ไปเกิดเป็นพรหม แต่ที่ไปนิพพานไม่ได้ ก็เพราะยังแสวงหาทางที่ถูกต้องอย่างพระพุทธเจ้าไม่ได้เท่านั้น ผู้วิจัย จะมุ่งศึกษาแนวความคิดที่แสดงถึงปาฏิหาริย์ในอภิญญา ๖ ที่ปรากฏในพระสูตรคัมภีร์มีการได้บรรลุ

^๒ หลวงวิจิตรวาทการ, พุทธานุภาพกับจิตตานุภาพ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๓๖.

อภิญา ซึ่งหมายถึงการได้บรรลุความรู้ชั้นสูงเรียกว่า อภิญา มี ๖ คือ “อิทธิวิธี ทิพโศตญาณ เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ ทิพจักขุญาณ อาสวักขณญาณ”^๓ ดังนี้

- ๑) อิทธิวิธี ความรู้ที่ทำให้สามารถแสดงฤทธิ์ได้
- ๒) ทิพโศต ความรู้ทำให้เกิดหูทิพย์
- ๓) เจโตปริยญาณ ความรู้ทำให้รู้ใจผู้อื่นได้
- ๔) ปุพเพนิวาสานุสติ ความรู้ทำให้ระลึกชาติได้
- ๕) ทิพจักขุ ความรู้ทำให้เกิดตาทิพย์
- ๖) อาสวักขณญาณ ความรู้ทำอาสวะให้สิ้นไป

อภิญาทั้ง ๖ นี้ อาจเป็นหลักที่มีมาแล้ว ก่อนสมัยพระพุทธเจ้า แต่ไม่มีบุคคลใดที่จะสามารถนำมาใช้ประพฤติกรรมีเหมือนพระพุทธเจ้าได้ เพราะผู้ที่จะสามารถนำมาประพฤติกรรมีได้นั้นจะต้องเป็นผู้มีที่เขยบำเพ็ญบารมีมาอย่างเต็มจึงจะสำเร็จอภิญาทั้ง ๖ ได้และถึงแม้จะทำข้ออื่น ๆ ได้บ้าง ก็ไปติดอยู่ที่ข้อที่ ๖ คืออาสวักขณญาณ เมื่อไม่รู้จะทำประการใดแล้ว จึงเกิดมีความคิดขึ้นว่า การที่จะทำอาสวะให้สิ้นไปจริงแล้วนั้น จะต้องทรนร่างกาย อย่างตัวบนไฟ อดอาหารจนดับจิต ลัทธิอัสคตลิมถานุ โยคก็มีขึ้นมาถึงสมัยพระพุทธเจ้า ได้ทรงค้นพบวิปัสณาญาณอันเป็นกุญแจสำคัญ และได้มโนมยิทธิมาอีกอันหนึ่ง

๓.๑.๓ ปาฏิหาริย์ในอิทธิวิธี

ปาฏิหาริย์ในอิทธิวิธี เป็นการแสดงปาฏิหาริย์นี้เกิดขึ้นในขุททกนิกายปฏิสัมภิตามรรค สุดต้นตอปีฎกได้แจกฤทธิ์ออกไว้เป็น ๑๐ ประการที่เป็นการแสดงปาฏิหาริย์ที่ได้อาศัยพลังแห่งจิตเพื่อนำไปปรับเปลี่ยนจากสิ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ดังนี้

- ๑) อธิฐานาอิทธิฤทธิ์ เป็นการตั้งใจหรืออธิฐาน เช่น คนเดียวทำเป็นหลายคน ได้
- ๒) วิภพนาอิทธิฤทธิ์ ที่แสดงเป็นภาพต่าง ๆ เช่น แปลงร่างเป็นเด็ก เป็นกองทัพ
- ๓) มโนมยิทธิอิทธิฤทธิ์ ที่แสดงออกโดยการสร้างรูปอื่น ๆ เช่น เนรมิตให้เห็น

ภาพสติที่สวยงาม อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงเนรมิตภาพให้พระนางเขมา และพระนางรูปนันทาทอดพระเนตร

๔) ญาณวิปัสการาอิทธิฤทธิ์ ที่ญาณอันแก่กล้าคุ้มครองรักษาไว้มิให้เป็นอันตราย หมายถึงฤทธิ์ที่บุคคลผู้เกิดมาเป็นชาติสุดท้าย มีญาณแก่กล้าที่จะสำเร็จมรรคผลอย่างแน่นอนบุคคลดังกล่าวนี้ ถ้ายังไม่สำเร็จมรรคผลจะไม่ตาย ไม่มีอะไรทำอันตรายให้ถึงตายได้ เช่น สังกิจ

^๓ ที.ปา. ๑๑/๔๓๑/๓๐๗.

จสามเณรอยู่ในห้องมารดา มารดาตายเขานำไปเผา แต่เด็กในห้องไม่เป็นอะไร นี่คืออำนาจของ
ญาณวิปัสสรา อิทธิและสังกัจจสามเณรก็ได้สำเร็จมรรคผล ในอรรถภาพนั้น

๕) สมาริวิปัสสราอิทธิฤทธิ สามารถคุ้มครองผู้ที่กำลังเข้าสมาธิอยู่ ใครทำอะไรก็ไม่
ไม่ตาย ตัวอย่างเช่น พระสัจจชิวะเถระ เข้านิโรธสมาบัติอยู่ พวกเลี้ยงโคเข้าใจว่าท่านตายแล้ว จึง
นำเอาท่อนไม้ และหญ้าแห้งมากองสุ่มไว้ และเผาท่าน แต่ไฟไม่อาจทำอันตราย ท่านได้เลย ผล
สักนิกหนึ่งก็ไม่ได้มี เพราะฤทธิสมาริวิปัสสรา อิทธิ คุ้มครอง

๖) อริยาอิทธิฤทธิ ที่ประเสริฐคือฤทธิของท่านผู้ประเสริฐที่เรียกว่า พระอริยเจ้า
ผู้วางเฉยในอารมณ์ทั้ง ๖ (ฉฬังกูเบกขา) ท่านเช่นนี้แม้มิได้แสดงฤทธิอย่างอื่น ก็เป็นผู้มีฤทธิอยู่ใน
ตน มีอาการเป็นที่น่าเคารพเลื่อมใส และน่าเกรงขาม

๗) กัมมวิปากขาอิทธิฤทธิ ที่เกิดแต่ผลแห่งกรรม เช่น ฤทธิของนกที่สามารถบิน
ได้ในอากาศ เกิดเพราะได้เคยประกอบกรรมที่เป็นเหตุให้ต้องมาเกิดเป็นนกในชาติปัจจุบัน เป็นต้น

๘) ปุญญวโตอิทธิฤทธิของผู้มีบุญเช่น โจรสกเศรษฐีเมื่ออยู่ในวัยเด็ก บิดาเลี้ยง
พยายามฆ่าวิธีต่าง ๆ ไม่สำเร็จ ทั้งนี้เพราะบุญในชาติก่อนคุ้มครองไว้

๙) วิชฌายาอิทธิฤทธิ ที่ทำด้วยวิชา เช่น การไปในอากาศของพวกวิทยากร

๑๐) อิขณนาอิทธิฤทธิ ที่เกิดขึ้นเพราะสัมมาวายามะในกิจทุกอย่าง^๔ เช่น หมอให้
ยาคนไข้ถูกต้อง บำบัดโรคให้หายได้ การละกามฉันทะ ด้วยเนกขัมมะและองค์ฌานการละกิเลสทุก
อย่างด้วยอรหัตมรรค อย่างนี้เรียกว่าฤทธิประการหนึ่งเหมือนกัน

๓.๑.๔ ปาฏิหาริย์ในทิพโสต

ปาฏิหาริย์ในทิพโสต เป็นปาฏิหาริย์ที่เกี่ยวกับหูทิพย์ดังในพระสูตรที่ชื่อว่า
แก้วกัณฐ์สูตรที่ได้กล่าวถึงการประกอบด้วยทิพโสตญาณ ดังนี้ ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์
ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้ม
โน้มจิตไปเพื่อทิพโสตธาตุ เธอย่อม ได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่
ไกลและใกล้ด้วยทิพโสตอันบริสุทธิ์ ล่วงโสตของมนุษย์ คูกรแก้วกัณฐ์ เปรียบเหมือนบุรุษเดิน
ทางไกล เขาจะฟังได้ยินเสียงกลองบ้าง เสียงตะโพนบ้าง เสียงสังข์บ้าง เสียงบัณเฑาะว์บ้าง เสียง
เปิงมางบ้าง เขาฟังเข้าใจว่า เสียงกลองดังนี้บ้าง เสียงตะโพนดังนี้บ้าง เสียงสังข์ดังนี้บ้าง เสียง
บัณเฑาะว์ดังนี้บ้าง เสียงเปิงมางดังนี้บ้าง ฉันทใด ภิกษุก็ฉันทนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่อง
แผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้ม

^๔ ขุ.ปฎิ. ๖๘/๓๑/๖๘๐.

น้อมจิตไปเพื่อ ทิพยโศตราศุ เธอยอมได้ขึ้นเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพยและเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ ไกลและใกล้ ด้วยทิพยโศตอันบริสุทธิ์ ล่วงโศตของมนุษย์ ดุกรแก้วัญญ์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนี ปาฏิหาริย์

๓.๑.๕ ปาฏิหาริย์ในเจโตปริยญาณ

ปาฏิหาริย์ในเจโตปริยญาณ เป็นการแสดงปาฏิหาริย์ในการกำหนดรู้ใจผู้อื่น คือ คุณวิเศษรู้วาระจิตของผู้อื่น ในข้อนี้ ปุถุชนไม่สามารถทราบวาระจิตของอริยเจ้าได้ มนุษย์เป็น ปุถุชนไม่อาจทราบวาระจิตของเทวดาผู้เป็นปุถุชนได้ เทวดาผู้เป็นปุถุชน ไม่อาจทราบวาระจิตของ มนุษย์ผู้เป็นพระอริยเจ้าได้ เทวดาทั้งหลายอาจทราบวาระจิตของมนุษย์โดยทั่วไปอย่างเช่น เทว บุตรตัวแทนของเทวดาทั้งหลายในการถามมงคลปัญหาทราบวาระจิตของมนุษย์ชาวชมพูทวีป ทั้งหมดที่ต้องการมงคล แม้ไม่ได้มาในสมภาคนั้นก็ตามในอิทธิปาฏิหาริย์ข้อนี้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้กล่าวอธิบายว่า คุณวิเศษ ข้อนี้ จะเกิดมิได้ ต้องได้ทิพยจักขุก่อนจึงอาจทำได้ คือต้องทำให้มี แสงสว่างก่อนแล้ว ใช้ทิพยจักขุมองดูสีแห่งโลหิตในหัวใจของบุคคลอื่นแล้ว จึงค้นหาจิต เพราะ ในเวลาจิตใจโลหิตจะแดงเหมือนผลไทรสุก เวลาเสียใจโลหิตจะดำเหมือนผลหว้าสุก เวลาไม่ตั้งใจ ไม่เสียใจ โลหิตจะใสเหมือนน้ำมันงา เพราะฉะนั้น ควรสำรวจดูสีโลหิตในหัวใจของคนอื่นก่อน ว่า สีโลหิตในหัวใจเช่นนี้ มีความตั้งใจเป็นสมุฏฐาน เช่นนี้ มีความเสียใจเป็นสมุฏฐานเช่นนี้ มีความรู้สึกเฉย ๆ เป็นสมุฏฐานแล้ว ค่อยฝึกทำเจโตปริยญาณให้มั่นคง ย่อมรู้จิตของบุคคลอื่นได้^๕

๓.๑.๖ ปาฏิหาริย์ในปุพเพนิวาสานุสสติ

ปาฏิหาริย์ในปุพเพนิวาสานุสสติญาณ เป็นปาฏิหาริย์ในญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงการระลึกชาติว่าท่านเป็นผู้บำเพ็ญเพียรระลึกชาติในอดีตได้หลายอย่าง คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ๓ ชาติบ้าง ๔ ชาติบ้าง ๕ ชาติบ้าง ๑๐ ชาติบ้าง ๒๐ ชาติบ้าง ๓๐ ชาติ บ้าง ๔๐ ชาติบ้าง ๕๐ ชาติบ้าง ๑๐๐ ชาติบ้าง ๑,๐๐๐ ชาติบ้าง ๑๐๐,๐๐๐ ชาติบ้าง ตลอดหลาย สัณสารวิภูฏกัปปบ้างหลายวิภูฏกัปปบ้าง หลายสังวิภูฏกัปปบ้างว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนี้ มี โศทรอย่างนี้ มีผิวพรรณอย่างนี้ มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขทุกข์อย่างนี้ มีกำหนดอายุอย่างนี้ ครั้นจุติ ในภพนั้นมาเกิดในภพนี้ เธอระลึกชาติก่อนได้หลายอย่างพร้อมทั้งอาการ (มีผิวเป็นต้น) อุเทศ (มี นามแล โศทรเป็นต้น) ค้ำวยประการฉะนี้^๖ เมื่อครั้งพระผู้มีพระภาคเจ้า กำลังทรงแสดงธรรมโปรด

^๕ วิสุทธิ.มหาฎีกา. ๒/๒๕๑.

^๖ ที.ปา. ๑๑/๔๓/๓๐.

ชาวนครจำปา ที่ฝั่งสระโบกขรรัศถิศรา มีกบตัวหนึ่งกำลังถือตามทำนองพระสุระเสียงของ พระองค์อยู่ เด็กเลี้ยงวัวคนหนึ่งเอาไม้เท้ามาขึ้นกตศิระษะของมัน มันตายทันทีไปเกิดบนวิมานทอง กว้างใหญ่ ๑๒ โยชน์ ในภพดาวดึงเหมือนหลับแล้วตื่นขึ้น ฉะนั้น ณ ภพดาวดึงส์นั้น เทพบุตร นั้นได้เห็นคนมีหูยาวอัปสรหอมล่อม จึงระลึก (ชาติปางก่อน) ว่าตนมาเกิด ณ ที่นี้ได้ เพราะทำ กรรมอะไรหนอ ก็ไม่ได้เห็นกรรมอะไรอย่างอื่น นอกจากถือตามทำนองพระสุระเสียงของพระผู้มี พระภาคเจ้า ชักออกจากคราบน้ำนเองฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มจิตไป เพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือนิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปอันเกิดแต่ใจ คือนิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง ดูก่อนแก้วัญญ์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่า อนุศาสนีปาฏิหาริย์

๓.๑.๗ ปาฏิหาริย์ในทิพจักขุ

ปาฏิหาริย์ในทิพจักขุญาณ เป็นการแสดงปาฏิหาริย์ในญาณที่ทำให้มีตาทิพย์ที่ ปรากฏในคัมภีร์สมันตาสาทิกาให้ความหมายคำว่า ตาทิพย์ของพวกเทวดาว่า หมายถึงประสาท จักขุอันเป็นทิพย์ของพวกเทวดาที่เกิดจากกรรมอันสุจริต ในคัมภีร์อรรถกถาที่ฉนิกาย อธิบายถึง ทิพยจักขุของพวกเทวดาอีกแห่งหนึ่งว่า “เหล่าเทวดาสามารถมองเห็นเหล่า (มนุษย์) ปลูกชนได้ แต่ มองทะเลเหล่าจีฆาสพไม่ได้”^๑ รวมความว่า ฤทธิ์ที่แสดงออกมานี้ ไซ้ว่าจะเป็นสิ่งลึกลับจนมนุษย์ไม่ สามารถจะเข้าถึงได้ ถึงแม้ว่า ฤทธิ์เหล่านั้น จะเรียกว่า อุดตริมนุสสธรรม คือธรรมอันล่องวิสัย มนุษย์ก็ตาม ถึงอย่างนั้น มนุษย์ก็สามารถมีฤทธิ์อย่างเทวดาได้ ถ้ามนุษย์พากเพียร บำเพ็ญงาน สมบัติอภิญญาจนสำเร็จได้ และฤทธิ์อันเกิดจากญาณสมบัติอภิญญานั้น ยังมีอานุภาพสูงกว่า ฤทธิ์ของพวกเทวดาชั้นกามาวจรเสียอีก เพราะฤทธิ์ของพวกเทวดา เป็นเพียงได้มาด้วยอานุภาพ ของการให้ทาน รักษาศีล แต่ถาวรานั้นกระทำเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ยังไม่สำเร็จเป็นฌานสมบัติ อภิญญาในคัมภีร์วิสุทธิมรรคอธิบายว่า “ถ้าหากผู้ปฏิบัติไม่สามารถบรรลุลุณวิเศษขั้นสูงขึ้นไป ได้ เพียง อุปจารณาน ไม่ถึงอัปปนา ก็จะได้สุคติโลกสวรรค์ในเบื้องหน้า”^๒ เป็นหลักธรรมที่บ่งบอกถึง ความเชื่อมั่นว่าพระพุทธศาสนานั้นยังรากลึกลงเพียงใดในสังคมไทย เหตุเพราะว่าการสร้างความ เชื่อมั่นว่าจะเป็นศาสนาที่สามารถนำมาแก้ไขปัญหาแห่งความทุกข์ได้อย่างแท้จริง

^๑ วิสุทธิ.มหาฎีกา. ๑/๒๖๗.

^๒ พุ.วิ. ๒/๒๓๘.

^๓ วิสุทธิ.มหาฎีกา. ๑/๒๗๒.

๓.๑.๘ ปาฏิหาริย์ในอาสวักขยญาณ

ปาฏิหาริย์ในอาสวักขยญาณ “เป็นการแสดงปาฏิหาริย์ในเรื่องของความรู้ที่ทำให้ อาสวะให้สิ้นไป การเป็นผู้ที่รู้จักทำอาสวะให้สิ้นไปนั้นจะต้องมีสิ่งอาศัยในการที่จะกระทำเปรียบ ได้กับเป็นกรอบที่คอยควบคุมให้กระทำไปตามกฎระเบียบข้อบังคับในการดำเนินชีวิต”^{๑๑} จะเห็น ได้ว่าจากความเจริญที่มีเพิ่มมากขึ้น แต่ความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจนั้นกลับมีเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องนำหลักของความเป็นผู้รู้ที่สามารถกล่าวได้ว่า คนนั้นเมื่อมีจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่มีอณังคกิเลส ปราศจากอุปกิเลส เป็นจิตอ่อนโยนควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่ หวั่นไหวอย่างนี้แล้ว ก็สามารถน้อมจิตไปเพื่ออาสวักขยญาณ คนนั้นได้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า “สิ่งนี้คือ ทุกข์ สิ่งนี้คือเหตุให้เกิดทุกข์ นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงทางดับทุกข์ ได้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า สิ่งเหล่านี้คืออาสวะ นี้เหตุให้เกิดอาสวะ นี้ความดับอาสวะ นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับอาสวะ เมื่อรู้ เช่นนี้แล้วจะทำให้เรารู้ได้ว่าบรรลุแล้วในปัจฉิมยามแห่งราตรี เป็นผู้ที่กำจัดได้แล้ว ซึ่ง อวิชชา เรา กำจัดได้แล้ว วิชชาเกิดแก่เราแล้ว ความมืดเรากำจัดได้แล้ว แสงสว่างเกิดขึ้นแก่เราแล้ว เพราะเหตุที่ เราเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียรเผากิเลส มีจิตส่งไปแล้วคืออาสวักขยญาณ”^{๑๒}

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสว่าภิกษุผู้เป็นนาบุญของโลกหาผู้ใดเสมอมิได้นั้นต้อง ประกอบด้วย อภิญญา ๖^{๑๓} ดังตัวอย่างที่พระพุทธองค์ทรงกระทำปาฏิหาริย์ในอภิญญา ๖ เรื่องนี้ เป็นเหตุเมื่อ

มหาอำมาตย์สองคนที่ทะเลาะกัน เมื่อเจอหน้ากัน วันหนึ่งเมื่อเวลาใกล้รุ่งพระ บรมศาสดาตรวจดูสัตว์โลกที่ควรจะ โปรดที่พระพุทธองค์เสด็จไปที่กรุงสาวัตถีเพื่อ บิณฑบาตเพียงพระองค์เดียว โดยตรงไปประทับยืนอยู่ที่ประตูเรือนของอำมาตย์คน หนึ่ง พระองค์จึงทรงประกาศอริยสัจ ๔ เมื่อจบ จึงทรงประกาศอริยสัจ เมื่อจบ อริยสัจเขาก็ตั้งอยู่ในโสคาปัตติผล เป็นพระอริยบุคคลในเข้านั้นเองพระองค์จึงตรัส ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราได้ทำให้ชนทั้งสองสามัคคีกันมิใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น แม้ ในกาลก่อนเราก็ได้ทำแล้วเช่นกัน” ทรงเล่าว่า ในอดีตกาล ครั้งเมื่อพระเจ้า พรหมทัตเสวยราชสมบัติในกรุงพาราณสี ทั้งเทวดา นาค กรุข เป็นจำนวนมาก ต่างมาชมกันอย่างเปลือดเปลิว ซึ่งในครั้งนั้นพญานาคได้มาชมมหรสพด้วย พญานาค

^{๑๑} ที.ปา. ๑๑/๔๓๑/๓๐๗.

^{๑๒} ที.ม. ๑๓/๑๐/๑.

^{๑๓} อจ.ปญจก. ๓๖/๒๒/๕๑๘.

นั้นงพญาครุฑไม่ ได้ เพราะต่างฝ่ายต่างแปลงกายมา และต่างมองไม่เห็นหน้า พญานาคจึงวางมือพาดลงบนบ่าพญาครุฑ พญานาคหวาดหวั่นต่อมรณภัยจึงหนีไปที่ ทำน้ำ พญาครุฑก็ติดตามไปเพื่อจับพญานาคนั้นกินให้ได้ แต่พระพุทธองค์เมื่อสมัย เกิดเป็นคาบส ได้ทรงช่วยเหลือจนพญานาครอดพ้นจากมรณภัย จากการตกเป็น อาหารของพญาครุฑ และตามพระพุทธพจน์ที่มาในพระสูตรตันตปิฎกนี่เป็นการ กล่าวถึง ปาฏิหาริย์ในอภิญญา ๖ ในการจองเวรของพญาครุฑต่อพญานาคนั้นคง โทษที่จะเกิดขึ้นได้ เพราะความเป็นสิ่งที่ทำร้ายมิตร และทำร้ายตนเอง พระบรมครู ของเราจึงทรงแนะนำพร่ำสอนให้เจริญเมตตา โดยไม่ให้พยายามอาฆาตต่อกัน เมื่อ ไม่ประกอบด้วยความอาฆาตพยายามซึ่งกันและกันโดยที่พระองค์ได้หยิบยก อานิสงส์ที่ได้รับว่า ตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ในภพก่อนเป็นผู้ไม่มีความ โกรธ ไม่มีความคับแค้นใจ แม้คนหมู่มากจะว่าก็ไม่มีใจขุนมัว ไม่ผูกโกรธ ไม่ พยายาม ตถาคตย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เบื้องหน้าแต่ตายเมื่อกายแตก เพราะ กรรมนั้นอันได้ทำ เมื่อมาเกิดในเมืองมนุษย์ ย่อมได้มหาปริสละลักษณะ คือมีฉวีวรรณ ดั่งทองคำและที่สมบูรณ์ด้วยลักษณะมหาบุรุษ ถ้าอยู่ครองเรือนจะได้เป็นมหา จักรพรรดิ ถ้าออกผนวชจะได้บรรลุอมฤตธรรมอันเลิศ^{๓๓}

อภิญญาทั้ง ๖ นี้ อาจเป็นหลักที่มีมาแล้ว ก่อนสมัยพระพุทธเจ้า แต่ไม่มีใครทำได้ดีเท่า พระพุทธเจ้าและถึงแม้จะทำข้ออื่น ๆ ได้บ้าง ก็ไปติดอยู่ที่ข้อ ๖ คืออาสวักขยญาณ เมื่อไม่รู้จะทำ ประการใดแล้ว จึงเกิดมีความคิดขึ้นว่า การที่จะทำอาสวะให้สิ้นไปจริงแล้วนั้น จะต้องทรมาณ ร่างกาย อย่างควบนไฟ อดอาหารจนดับจิต ลัทธิอัสถกิลมถานุโยคก็มีขึ้น

๓.๒ ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในวิชา ๘

ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในวิชา ๘ คือความรู้แจ้ง ความรู้วิเศษ อันเป็นวิชาที่มนุษย์ ทั่วไปยากที่จะทำตามได้จนก่อให้เกิดสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ต่อเมื่อมาถึงสมัยพระพุทธเจ้า ได้ทรงค้นพบ วิปัสสนาญาณอันเป็นกุญแจสำคัญและได้มโนมยธรรมอีกอันหนึ่ง จึงกลายเป็นวิชาแปลประการ ขึ้นมาถึงสมัยพระพุทธเจ้า ได้ทรงค้นพบวิปัสสนาญาณอันเป็นกุญแจสำคัญและได้มโนมยธรรมอีก อันหนึ่ง จึงกลายเป็นวิชาแปลประการขึ้น กระทำให้อภิญญาข้ออื่น ๆ มีน้ำหนักค้ำขึ้น อันที่จริง พวกคาบสที่ตั้งใจล้างกิเลสของตัวนั้น ก็มีความตั้งใจจริงและปฏิบัติตามหลักวิปัสสนาญาณวิชา อยู่แล้ว จึงสำเร็จอภิญญาอื่นได้บ้าง แต่ตราบใจจับวิปัสสนาอันแท้จริงไม่ได้ ก็ไม่สามารถทำข้ออื่น

^{๓๓} บุ.เถร. ๕๓/๒๖/๒๒.

ๆ ได้คือจริงการที่จะกระทำให้อภิญญาข้ออื่นๆ มีน้ำหนักยิ่งขึ้น ต้องอาศัยความเพียรพยายามอย่างยิ่งเมื่อจิตแน่วแน่งจนประสบความสำเร็จแล้วจะได้ ความสามารถที่พิเศษจากธรรมคาสามัญทั่วไป ดังที่ได้มีการกล่าวไว้ในพระสูตรที่ชื่อว่า เกวัญสูตร สูตรว่าด้วยการแสดงธรรมแก่บุตรคฤหบดีชื่อ เกวัญ เมื่อพระผู้มีพระภาคประทับ ณ ป่ามะม่วงของปาวาริกะใกล้เมืองนาถันทา ณ ที่นั้นบุตรคฤหบดี ชื่อเกวัญเข้าไปเฝ้าขอให้ทรงชวนภิกษุผู้แสดงปาฏิหาริย์ได้ให้แสดงอันประกอบด้วย

๓.๒.๑ ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในวิปัสสนาญาณ

ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในวิปัสสนาญาณนั้นเกิดขึ้นเมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อนควรแก่การงาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มมน้อมจิตไปเพื่อญาณทัสสนะ เธอย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเรา นี้ ประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิดแต่มารคาบิดา เต็บโตด้วยข้าวสุกและขนมสด ไม่เที่ยง ต้องอบต้องนวดเฟ้น มีอันตรายและกระจัดกระจาย เป็นธรรมดา และวิญญาณนี้ก็อาศัยอยู่ในกายนี้ เนื่องจากอยู่ในกายนี้ ดูก่อนเกวัญ เปรียบเหมือนแก้วไพฑูรย์อันงาม เกิดอย่างบริสุทธิ์ แปรเปลี่ยน นายช่างที่เจียรไนดีแล้ว สุกใส แวววาว สมส่วนทุกอย่างมีด้ายเขียว เหลือง แดง ขาวหรือนวลร้อยอยู่ในแก้วไพฑูรย์นั้น ฉนั้นใด ภิกษุก็ฉนั้นนั่นแลเมื่อจิตเป็นสมาธิ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลสปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวภิกษุใดบำเพ็ญวิปัสสนาญาณแล้วย่อมมีจิตใจตั้งมั่น จะทำให้มีอำนาจจิตโน้มมน้อมไปเพื่อศึกษาผู้ที่ได้ญาณทัสสนะ เธอย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายเรา นี้แล มีรูปประกอบด้วย มหาภูต ๔ เกิด แต่มารคาบิดา เต็บโตขึ้นด้วยข้าวสุกและขนมสด ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดเฟ้น มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็นธรรมดา และวิญญาณของเรานี้ก็อาศัยอยู่ในกายนี้ ดูกรเกวัญ ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุศาสนีปาฏิหาริย์

๓.๒.๒ ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในมโนมยิทธิ

ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในมโนมยิทธิจะเกิดขึ้นเมื่อจิตใจเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ สามารถแปลงกายเป็นคนอื่นได้ ย่อมโน้มมน้อมจิตไปเพื่อนิรมิตอันเกิดแต่ใจ คือ

นิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง ดูกรเกวัญ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักไม้ส้อมออกจากหญาปล้อง อย่างหนึ่ง ไม้ส้อมอย่างหนึ่ง ก็แต่ไม้ส้อมออกจากหญาปล้องนั่นเองอีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักดาบออกจากฝัก เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี้ดาบ นี้ฝัก ดาบอย่างหนึ่ง ฝักอย่างหนึ่ง ก็แต่ดาบชักออกจากฝักนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษ จะพึงชักงูออกจากคราบ เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี้งู นี้คราบ งูอย่างหนึ่งคราบอย่างหนึ่ง ก็

แต่งูชักออกจากคราบน้ำมันเองฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่อง
แผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่าง
นี้ ย่อมโน้มจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือนิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปอันเกิด
แต่ใจ คือนิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ ครบถ้วน มี
อินทรีย์ไม่บกพร่อง คู่ก่อนแก้วัญญ์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่า อนุศาสนีปาฏิหาริย์^๔

๓.๒.๓ ความสำคัญของการปฏิบัติในอิทธิวิธี

ความสำคัญของการปฏิบัติในอิทธิวิธีวิชญาณั้นเมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว
ไม่มีกิเลส ปราศจากกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มจิตไปเพื่อ
อิทธิวิธี เพื่อบรรลุนิทธิวิธีหลายประการ คือ เนรมิตคนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคน
เดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ ไม่ติดขัดเหมือนไปที่ว่างก็ได้
ผุดขึ้นต่ำลงแม้ในแผ่นดิน เหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไป
ในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลูบลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้
อำนาจทางกาย ไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ดูกรแก้วัญญ์ เปรียบเหมือนช่างหม้อ หรือลูกมือของ
ช่างหม้อผู้ฉลาด เมื่อนวดดินดีแล้ว ต้องการเครื่องงานชนิดใดๆ พึงทำเครื่องงานชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จ
ได้ อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างงาหรือลูกมือของช่างงาผู้ฉลาด เมื่อแต่งงาคดีแล้ว ต้องการเครื่อง
งานชนิดใด ๆ พึงทำเครื่องงานชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างทองหรือลูกมือ
ช่างทองผู้ฉลาด เมื่อหลอมทองดีแล้ว ต้องการทองรูปพรรณชนิดใด ๆ พึงทำทองรูปพรรณชนิด
นั้น ๆ ให้สำเร็จได้ ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส^๕
อุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ย่อมโน้มจิตไปเพื่ออิทธิวิธี เธอบรรลุนิ
ทธิวิธีหลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้
ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงใน
แผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือน
นกก็ได้ ลูบลำพระจันทร์ พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไป
ตลอดพรหมโลกก็ได้ ดูกรแก้วัญญ์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุศาสนีปาฏิหาริย์.

^๔ ที.ที. ๘/๓๔๐/๓๒๑.

^๕ ที.ที. ๘/๓๔๐/๓๒๒.

๓.๒.๔ ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในทิพยโสต

ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในทิพยโสตญาณ เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส อ่อน ครอบการงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มมน้อมจิตไปเพื่อ ทิพยโสตธาตุ เธอย่อม ได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือเสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพยโสตอันบริสุทธิ์ ล่วงโสตของมนุษย์ ดูก่อนแก้วกู่ เปรียบเหมือนนุรุษเดินทางไกล เขาจะฟังได้ยินเสียงกลองบ้าง เสียงตะโพนบ้าง เสียงสังข์บ้าง เสียงบัณเฑาะบ้าง เสียงเปิงมางบ้าง เขาฟังเข้าใจว่า เสียงกลองดังบ้าง เสียงตะโพนดังนี่บ้าง เสียงสังข์ดังนี่บ้าง เสียงบัณเฑาะว์ดังนี่บ้าง เสียงเปิงมาง ดังนี่บ้าง ฉันทใด ภิกษุก็ฉันทนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ครอบการงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มมน้อมจิตไปเพื่อ ทิพยโสตธาตุ เธอย่อมได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ ด้วยทิพยโสตอันบริสุทธิ์ ล่วงโสตของมนุษย์ ดูก่อนแก้วกู่ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์.

๓.๒.๕ ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในเจโตปริยญาณ

ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในเจโตปริยญาณนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ครอบการงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มมน้อมจิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ เธอย่อม กำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะ ก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะ ก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหตฺถุ ก็รู้ว่าจิตหตฺถุ หรือจิตฟุ้งซ่าน ก็รู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมหรคต หรือจิตไม่เป็น^{๖๖} มหรคต ก็รู้ว่าจิตเป็นมหรคต จิตมีจิตอันยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่น ยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ ก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น ดูก่อนแก้วกู่ เปรียบเหมือนหญิงสาวชายหนุ่มที่ชอบการแต่งตัว เมื่อส่องดูเงาหน้าของตนในกระจกอันบริสุทธิ์ สะอาด หรือในภาชนะน้ำอันใส หน้ามีไฟ หรือหน้าไม่มีไฟ ก็จะพึงรู้ว่า หน้าไม่มีไฟ ฉันทใด ภิกษุก็ฉันทนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจาก อุปกิเลสอ่อน ครอบการงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ย่อมโน้มมน้อมจิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ เธอย่อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจ จิตมีราคะ ก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือว่าจิตปราศจากโทสะ จิตเป็นมหรคต ก็รู้ว่าจิตเป็นมหรคต หรือจิตไม่เป็นมหรคต ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นมหรคต จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่ง

^{๖๖} ที.ที. ๕/๓๔๐/๓๒๓.

กว่า หรือจิต ไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ ก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิ ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น ดูกร เกวัญญ์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาศนีย์ปาฏิหาริย์

๓.๒.๖ ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในบุพเพนิวาสานุสสติ

ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในบุพเพนิวาสานุสสติญาณนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อรู้จติ และอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม^{๑๑} ใต้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วง จักขุ ของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดล่วงไปตามหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตาม กรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอรียเจ้า เป็นมิจฉาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่กาย เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ใต้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอัน บริสุทธิ์ ล่วงจักขุ ของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ เปรียบ เหมือนปราสาท ตั้งอยู่ ณ ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนปราสาทนั้น จะพึงเห็นหมู่ชนกำลัง เข้าไปสู่เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน บ้าง นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร ฉนั้นใด ภิกษุก็ฉนั้นนั่นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อม โนมโน้มจิตไปเพื่อรู้จติและอุปบัติของสัตว์ ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ใต้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงรู้จักขุของ มนุษย์ ย่อมรู้ชัดหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วย กายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอรียเจ้า เป็น มิจฉาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ เบื้องหน้า แต่กาย เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติ โลก สวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่สัตว์กำลังจติ กำลัง อุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ใต้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วง จักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ ดูกร เกวัญญ์ แม้ข้อนี้ ก็เรียกว่าอนุสาศนีย์ปาฏิหาริย์

^{๑๑} ที.ที. ๕/๓๔๐/๓๒๕.

๓.๒.๗ ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในจุดอุปาทาน

ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในจุดอุปาทานนั้น “เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้ม น้อมจิตไปเพื่อรู้จิตและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจิต กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม”^{๔๔} ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วง จักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตาม กรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วาจทุจริต มโน ทุจริต คิดเทียบพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตาย เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึง อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วาจิสุจริต มโนสุจริต ไม่คิดเทียบพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตาย เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลัง จิต กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยากด้วยทิพยจักขุอัน บริสุทธิ์ ล่วงจักขุ ของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ เปรียบ เหมือนปราสาทตั้งอยู่ ณ ทางสามแพร่ง ท่ามกลางพระนคร บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนปราสาทนั้น จะพึงเห็นหมู่มนุษย์กำลังเข้าไปสู่เรือนข้าง กำลังออกจากเรือนข้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน ข้าง ตั้งอยู่บนทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนปราสาทนั้น จะพึงเห็นหมู่มนุษย์กำลังเข้าไปสู่เรือนข้าง กำลังออกจากเรือนข้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนนข้าง นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนครบ้าง เขาจะพึงรู้ว่า คนเหล่านี้ เข้าสู่เรือน เหล่านี้ออกจากเรือน เหล่านี้สัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน เหล่านี้นั่งอยู่ที่ ทาง ๓ แพร่งท่ามกลางพระนคร ฉันทใด ภิกษุก็ ฉันทนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว ย่อมโน้ม น้อมจิตไปเพื่อรู้จิตและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่สัตว์ที่ กำลังจิต กำลังถึงอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุ อันบริสุทธิ์ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไป ตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วย กายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริตคิดเทียบพระอริยเจ้า มิจฉาทิฎฐิยึดถือการกระทำด้วย อำนาจมิจฉาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึง อบาย ทุกคติ นิบาต นรก ส่วน สัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต วาจิสุจริต มโนสุจริต ไม่คิดเทียบพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยสัมมาทิฎฐิ

^{๔๔} ที.สี. ๕/๓๔๐/๓๒๕.

๓.๒.๘ ความสำคัญของปาฏิหาริย์ในอสาวิภยญาณ

ความสำคัญของอสาวิภยญาณนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิต ไปเพื่อ อสาวิภยญาณ ย่อมรู้ชัด ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์โรคา มินีปฏิบัติปฏิบัติ เหล่านี้อาสวะ เหล่านี้อาสวสมุทัย นี่อาสวนิโรธ นี่อาสวนิโรคามินีปฏิบัติ เหล่านี้ อาสวะ เหล่านี้อาสวสมุทัย นี่อาสวะนิโรธ นี่อาสวนิโรคามินีปฏิบัติ เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิต ย่อม หลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณ ว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่น เพื่อ ความเป็นอย่างนี้มีได้มี คู่ก่อน เกวัญฏ์ เปรียบเหมือนสระน้ำบนยอดเขาใสสะอาด ไม่ชุ่มมัว บุรุษผู้ มีจักขุยืนอยู่บนขอบสระนั้น จะพึงเห็น หอยโข่งและหอยกาบต่าง ๆ บ้าง ก้อนกรวดและก้อนหิน บ้าง ฝูงปลาบ้าง เหล่านี้กำลังว่ายอยู่บ้าง หุดอยู่บ้าง ในสระน้ำนั้น เขาพึงคิดเห็น อย่างนี้ว่า สระ น้ำนี้ใสสะอาด ไม่ชุ่มมัว หอยโข่งและหอยกาบต่าง ๆ บ้าง กรวดและก้อนหิน บ้าง ฝูงปลาบ้าง เหล่านี้ กำลังว่ายอยู่บ้าง หุดอยู่บ้าง ในสระนั้น ดังนี้ ฉนใด ภิกษุก็ฉนนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มไปเพื่ออสาวิภยญาณ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรคามินีปฏิบัติ เหล่านี้อาสวะ นี่อาสวะสมุทัย นี่อาสวะนิโรธ นี่อาสวะคามินีคา มินีปฏิบัติ เมื่อเธอรู้อย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชา สวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี คู่กรเกวัญฏ์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุศาสน์ปฏิบัติ หาริย์ คู่กรเกวัญฏ์ ปาฏิหาริย์ ๓ เหล่านี้แล เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้ว จึง ประกาศให้รู้

ดังนั้น ความสำคัญของปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในวิชาแปด เหล่านี้เป็นความรู้วิเศษที่ถูกต้อง ก็แปลว่า พวกคณาจารย์เจ้าลัทธิทั้งหลายที่มีอยู่ก่อนพระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั้น ต้องสามารถสำเร็จ อภิญญาบ้างไม่มากก็น้อย จึงเป็นเหตุให้คนทั้งหลายเห็นความวิเศษศักดิ์สิทธิ์อะไรบ้าง และยอม ดนเข้ามาเป็นบริวาร ก็ได้รับความยกย่องเท่าพระมหากษัตริย์ และเมื่อเป็นเช่นนี้ ความสำเร็จของ พระพุทธเจ้า ซึ่งทำให้พวกคณาจารย์ใหญ่ ๆ เช่น อุรุเวลกัสสป ยอมแพ้พระองค์นั้น ต้องเป็น ความสำเร็จในอิทธิปาฏิหาริย์ด้วย จึงทำให้ขุณฺโณมีความเลื่อมใสศรัทธาและลดละเลิกความคิดที่เป็น มิงฉาทิฏฐิได้

๓.๓ ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎก

ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎกนั้น เป็นการแสดงเพื่อให้เกิดความเลื่อมในด้านกรนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ประโยชน์ต่อผู้อื่นและต่อประโยชน์ในสังคม คือ

๓.๓.๑ ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎกเพื่อสร้างความสำเร็จ

ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อการสร้างความสำเร็จในครั้งที่พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปโดยตามลำดับถึงตำบลอุรุเวลาเสนานิคมในสมัยนั้นมี ชฎิล ๓ คน คือ อุรุเวลกัสสปะ นทิกัสสปะ คยาก็สสปะ อาศัยอยู่ที่ตำบลอุรุเวลา

๑) ชฎิลอุรุเวลกัสสปะเป็นที่ชายคนโตของบรรดาพราหมณ์ผู้ฝึกฝนเพื่อหาทางหลุดพ้น เป็นผู้ฝึก เป็นเลิศ เป็นหัวหน้า เป็นประธานของชฎิลทั้ง ๓ และมีบริวารติดตาม ๕๐๐ คน

๒) ชฎิลนทิกัสสปะเป็นผู้นำ เป็นผู้ฝึก เป็นเลิศ เป็นหัวหน้า เป็นประธานของชฎิล โดยมีบริวารติดตาม ๓๐๐ คน

๓) ชฎิลคยาก็สสปะเป็นผู้นำ เป็นผู้ฝึก เป็นเลิศ เป็นหัวหน้า เป็นประธานของชฎิล โดยมีบริวารติดตามถึง ๒๐๐ คน

พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์เพื่อปราบความถือดีของชฎิลทั้งหลายเพื่อให้ละการถือทิฐิโดยอาศัยปาฏิหาริย์เหล่านี้ คือ

๑) ปาฏิหาริย์โรงบูชาไฟ ณ ที่แม่น้ำเนรัญชราโดยที่พึงครอบงำเดชของพญานาคไม่ให้ระคายผิว หน้ งเอ็น กระดุก และเยื่อกระดูก”แล้วทรงจับพญานาคขดลงในบาตรแสดงแก่อุรุเวลกัสสปะว่า “ท่านกัสสปะนี้พญานาคของท่าน เราครอบงำเดชของมันด้วยเดชของเราได้แล้ว”^{๑๘}

๒) ปาฏิหาริย์เรื่องทำวมหาราชทั้ง ๔ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ไพรสมณแห่งหนึ่ง ไม่ไกลจากอาศรมของชฎิลอุรุเวลกัสสปะ เมื่อราตรีผ่านไปแล้วทำวมหาราชทั้ง ๔ เปล่งรัศมีงามยังไพรสมณห์ทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นถึงแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ข้าแต่มหาสมณะ ได้เวลาแล้วภัตตาหารเสร็จแล้ว พวกนั้นคือใครกันหนอ จึงสว่างไสวดุจกองไฟใหญ่ฉะนั้นพระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า “กัสสปะ พวกนั้นคือทำวมหาราชทั้ง ๔ เข้ามาหาเราเพื่อฟังธรรม”^{๑๙}

^{๑๘} วิ.ม. ๔/๕๓/๓๕.

^{๑๙} วิ.ม. ๔/๕๐/๕๐.

๓) ปาฏิหาริย์เรื่องท้าวสักกะจอมเทพเข้ามาหาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเราเพื่อฟังธรรม แปลงรัศมีดงาม ดูกองไฟใหญ่ทั้งามและ ประณีตกว่ารัศมีก่อน

๔) ปาฏิหาริย์เรื่องท้าวสัทัมบดีพรหม แปลงรัศมีดงาม ดูกองไฟใหญ่ทั้งามและ ประณีตกว่ารัศมีก่อน^{๒๐}

๕) ปาฏิหาริย์เรื่องชาวอังคะและมคธ กล่าวถึง ชฎิลอุรุเวลกัสสปะ จะเตรียมการบูชาัญอันยิ่งใหญ่ เพื่อให้ลาภสักการะของประชาชนชาวอังคะและมคธทั้งสิ้น ต่างถือของเที้ยวของบริภคเป็นอันมากมุ่งหน้าไปหาชฎิลอุรุเวลกัสสปะคิดว่า “ลาภสักการะจะเจริญยิ่งแก่พระมหาสมณะ ลาภสักการะของเราจักเสื่อม ทำไฉน วันพรุ่งนี้ พระมหาสมณะจึงจะไม่เสด็จมาฉัน” ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบใจของชฎิลอุรุเวลกัสสปะด้วยพระทัย จึงเสด็จไปยังอุตตรกุรุทวีป ทรงนำอาหารบิณฑบาตจากทวีปนั้นมาเสวยที่ริมสระอโนดาต

๖) ปาฏิหาริย์ เรื่องผ้าบังสุกุล สมัยนั้นผ้าบังสุกุลเกิดขึ้นกับพระผู้มีพระภาค ท้าวสักกะจอมเทพทรงใช้พระหัตถ์ขุดสระโบกขรณีแล้วทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์โปรดทรงชักผ้าบังสุกุลในสระนี้เถิด” ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคทรงดำริดังนี้ว่า “เราจะพึงพึงขยำผ้าบังสุกุลที่ไหนหนอ” ท้าวสักกะจอมเทพทรงทราบ จึงจึงทรงยกศิลาแผ่นใหญ่มาวางไว้ทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์โปรดทรงขยำผ้าบังสุกุลบนแผ่นศิลานี้เถิด” ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า “เราจึงพึงพาดผ้าบังสุกุลไว้ที่ไหนหนอ” ลำดับนั้น เทวดาที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นกุ่มทราบพระดำริ จึงได้น้อมกิ่งกุ่มลงมา กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์โปรดทรงพาดผ้าบังสุกุล ที่กิ่งกุ่มนี้เถิด” ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า “เราจะพึงขยำผ้าบังสุกุลไว้ที่ไหนหนอ”

ปาฏิหาริย์ เรื่องสระโบกขรณี พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “กัสสปะ ผ้าบังสุกุลเกิดขึ้นแก่เรา นี้เราคิดว่าจะพึงชักผ้าบังสุกุลที่ไหนหนอ ลำดับนั้น ขยำผ้าบังสุกุลบนแผ่นศิลา

๗) ปาฏิหาริย์เก็บผลหว่า

๘) ปาฏิหาริย์เก็บผลมะม่วง ผลมะขามป้อม ดอกปาริฉัตร

ดังที่จะได้หยิบยกพระสูตรมาเพื่ออธิบายถึงปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในอวิชาได้ออย่างเป็นบุคลาธิษฐาน คือเรื่อง สาริปุตตสูตร ว่าด้วยผู้คัดค้านหาได้ครั้งนั้น ท่านสาริปุตตเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าครั้นเข้าไปถึงแล้วถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกะท่านสาริปุตตผู้หนึ่ง ณ ที่ควรส่วนหนึ่งแล้วว่า สาริปุตต เราพึงแสดงธรรมโดยย่อบ้างโดยพิสดารบ้างทั้งโดยยอทั้งโดยพิสดารบ้าง แต่ผู้รู้ทั่วถึงธรรมหาได้ยากข้าแต่พระผู้มี

^{๒๐} วิ.ม. ๔/๔๔๒/๕๒.

พระภาคเจ้า เป็นกาละ ข้าแต่พระสุคต เป็นกาละซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าจะพึงทรงแสดงธรรมโดยย่อบ้างโดยพิสดารบ้าง ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมีเพราะเหตุนั้น สารีบุตร ท่านท่านหลายพึงสำเนียงข้อนี้ อย่างนี้ว่า อหังการ มมังการ และมานานุสัย จักมีนัยกายอันมีวิญญาณนี้ และในสรรพนิมิตภายนอก อนึ่ง เมื่อภิกษุเข้าถึงเจโตวิมุติปัญญาวิมุตติอันใดอยู่ อหังการ มมังการ และมานานุสัยย่อมไม่มี เราทั้งหลายจะเข้าถึงเจโตวิมุติปัญญาวิมุตตินั้นอยู่ สารีบุตร ท่านทั้งหลายพึงสำเนียงอยู่

๓.๔ โทษของการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎก

โทษของการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎกนั้น เป็นหลักการที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ และยังทำให้เหล่าสาวกไปไม่ถึงจุดหมายอันสูงสุดเพราะจะทำให้ติดยึดในปาฏิหาริย์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาโทษของการแสดงปาฏิหาริย์ ดังนี้

๓.๔.๑ โทษของการแสดงปาฏิหาริย์ในอวิชา ๘

โทษของการแสดงปาฏิหาริย์ในอวิชาแปด เป็นหลักของความที่ไม่รู้จริงมีความหลงอันเป็นเหตุไม่รู้จริง มี ๔ คือความไม่รู้ร้อยสี่ ๔ แต่ละอย่าง คือ

๑) การไม่รู้จักความทุกข์ทั้งปวง มีความลุ่มหลงในลาภ ยศ สรรเสริญที่เกิดในโลกธรรม ๘ ประการ คือ “มีสุขคู่กับทุกข์ มีสรรเสริญคู่กับนินทา มียศคู่กับเสื่อมยศ มีลาภคู่กับเสื่อมลาภ”^{๒๒} เพราะจะทำให้ความเข้าใจผิดของผู้พบเห็น

๒) การไม่รู้จักเหตุแห่งการเกิดทุกข์ทั้งเพราะการแสดงปาฏิหาริย์นั้นสามารถให้ทั้งประโยชน์และโทษ เช่น ขณะที่สามารถแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ได้ย่อมมีลาภยศสรรเสริญมาสู่ผู้แสดง แต่เมื่อไม่สามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ก็จะทำให้เสื่อมลาภยศสรรเสริญ ก็จะทำให้เกิดทุกข์ตามมา

๓) การไม่รู้การดับทุกข์ เพราะการไม่รู้จักการสงบสติอารมณ์หรือรู้จักการเพียงพอ ก็จะทำให้ไม่สามารถดับทุกข์ได้ตามจุดมุ่งหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา

๔) การไม่รู้หนทางในการดับทุกข์ เพราะเป็นผู้มีมิจฉาทิฐิ ไม่วางใจเป็นกลาง เข้าข้างตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นสาเหตุของการที่พระพุทธเจ้าห้ามในการแสดงปาฏิหาริย์ นอกจากนี้การไม่รู้จักกิจในอริยสัจ ๔ ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคนี้ พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงอนุญาตให้แสดงปาฏิหาริย์ที่ประกอบด้วย

๑) ไม่รู้อดีตคือไม่รู้จักสาเหตุในอดีตสิ่งที่ปรากฏในอดีตว่าสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันนี้คือเป็นเหตุแห่งผลอะไรในอดีต

^{๒๒} อัง.อภฺฐก. ๒๓/๕๖/๑๕๕.

๒) ไม่รู้อนาคต คือไม่รู้จักสาวหาเหตุในอดีตสิ่งที่ปรากฏในอดีตว่าสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันนี้คือเป็นเหตุแห่งผลอะไรในอนาคต

๓) ไม่รู้ทั้งอดีตและอนาคต คือไม่รู้จักโยงเหตุในอดีตให้เชื่อมถึงผลในอนาคต

๔) ไม่รู้ปฏิจสมุปบาท คือไม่รู้จักสภาวธรรมนั้น ๆ

การไม่รู้กิจในอริยสัจ ๔ นี้ยังมีปรากฏอยู่ใน อรรถปาฏิหาริย์ที่ตำบลอุรุเวลา เรื่องชฎิล ๓ พี่น้อง ที่กล่าวอยู่ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ในอุเวลปาฏิหาริยกถา ดังนี้ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปโดยลำดับ ตามความเป็นจริงโดยเป็นธรรมที่ว่าอาศัยกันและกันเกิดขึ้น คือเป็นเหตุและปัจจัยซึ่งกันและกัน คราบใดที่ยังไม่รู้สังขารเหล่านี้จะทำให้เกิดความหลงผิดเข้าใจผิดต่าง ๆ นานา เกิดกิเลสที่เรียกว่า “โมหะ” ขึ้นอันเป็นรากเหง้าของ อวิชชา กิเลสโมหะนี้เองที่ทำให้เกิดอารมณ์ปรุงแต่งคือสังขารขึ้น เมื่อยึดถือสังขารเป็นตัวคนเราเขาคือความหลงผิดคิดว่าร่างกายนี้เป็นของเรา สิ่งนี้เป็นของ ๆ เรา เราทุกคนนั้นมีกรรมเป็นตัวกำหนดให้เป็นผังสำเร็จ ถ้าทำดีผังที่ดีจะส่งผลให้เราได้ดี ถ้าทำไม่ดี ผังที่ไม่ดีก็ตามส่งผลให้เรา จัดได้ว่าสิ่งที่สำคัญที่สามารถกำหนดให้คนทำความดีความชั่วได้ต่างกัน คือ อวิชชาแปด อย่างเช่น ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปโดยลำดับ ถึงตำบลอุรุเวลาสมัยนั้น

๓.๔.๒ โทษของความไม่เข้าใจในวิชา ๘ ของชฎิล

โทษของการไม่เข้าใจในวิชา ๘ ของชฎิลอุรุเวลาก็สเปปะจึงมีความคิดเห็นที่เป็นมิจฉาทิฎฐิ ดังนี้

๑) พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอำนาจมากจริงถึงกับครอบงำเดชของพญานาคที่คูร้าย มีฤทธิ์เป็นอสรพิษ มีพิษร้ายได้ด้วยเดชของพระองค์ แต่ไม่เป็นอันตรายเหมือนเราแน่

๒) พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอำนาจมากจริงถึงกับทำวมหาราชทั้ง ๔ เข้ามาเฝ้าเพื่อฟังธรรมแต่ไม่เป็นอันตรายเหมือนเราแน่

๓) พระมหาสมณะมีฤทธิ์มากมีอำนาจมากจริงถึงกับทำวสัถกจะจอมเทพเข้ามาหาเพื่อฟังธรรม แต่ไม่เป็นอันตรายเหมือนเราแน่

๔) พระมหาสมณะมีฤทธิ์มากมีอำนาจมากจริงถึงกับทำวสหัมบดีพรหมเข้ามาหาเพื่อฟังธรรมแต่ไม่เป็นอันตรายเหมือนเราแน่

๕) พระมหาสมณะมีฤทธิ์มากมีอำนาจมากจริงถึงกับทรงทราบความนึกคิดแม้ด้วยใจ แต่ไม่เป็นอันตรายเหมือนเราแน่^{๒๓}

^{๒๓} วิ.ม. ๔/๔๓/๕๔.

ดังที่ได้กล่าวมานี้เป็นมิจฉาปฏิฐิของนักบวชที่ชื่อชฎิลที่มีความเชื่อว่าตนเป็นพระอรหันต์ที่ไม่มีใครเลศเหนือดน จึงทำให้เกิดมิจฉาปฏิฐิและการที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามแสดงปาฏิหาริย์ก็เนื่องด้วยพระองค์ไม่มีพระประสงค์ให้เหล่าสาวกของพระองค์มีมิจฉาปฏิฐิเหมือนชฎิล พระองค์จึงทรงห้าม ดังกล่าว

สารีบุตร เมื่อหังการ มมังการ และมานานุสัย ไม่มีในกายอันมีวิญญาณ
นี้ของภิกษุ และในสรรพนิมิตภายนอก อนึ่ง เมื่อเข้าถึงเจโตวิมุติ ปัญญาวิมุติอัน
ไคยอยู่ หังการ มมังการ และมานานุสัยย่อมไม่มี ภิกษุเข้าถึงเจโตวิมุติปัญญา
วิมุติอันนั้นอยู่ สารีบุตร เรากล่าวว่าภิกษุนี้ตัดคัมหาแล้ว รื้อสังโยชน์แล้ว กระทำ
ที่สุดทุกขได้ และละมานะได้โดยชอบแล้ว^{๒๔}

พระพุทธองค์ทรงหมายเอาข้อนี้ได้กล่าวในอุททยปัญหา ในปารายนวรรคว่า

เรากล่าวกาลละกามสังญญา ความหมายในกามและโทมนัส ความเสียใจทั้ง ๒
เสียได้ การบรรเทาถีนะ ความท้อแท้ใจ เสียได้ การสกดกั้น กุกุจะ ความรำคาญใจ
เสียได้ ว่าเป็นอัญญาวิโมกข์ ความพ้นด้วยความรู้ อันหมคจคคีด้วยอุเบกขาและสติ มี
ความตริกในธรรมนำหน้า เป็นเครื่องทำลายอวิชชา^{๒๕}

ดังนี้ข้อห้ามที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดห้ามในการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ว่าเพราะอะไรจึง
ตรัสห้ามในการแสดงปาฏิหาริย์ต่างๆ ในพระสูตรเราต้องเข้าใจว่าพระพุทธเจ้ามิได้ทรงปรารถนาจะ
เอาโลกไว้ในกำมือของพระองค์ พระองค์แผ่พระศาสนาเพื่อความสุขของสัตว์โลก ไม่ใช่แสวงหา
อย่างพระเจ้าจักรพรรดิ การทำอิทธิฤทธิ์ให้คนเห็น เป็นเหตุนำมาซึ่งความกลัว ความขอมแพ้ แต่
มิได้เป็นเหตุให้เกิดความนิยมนับถืออะไรมาความสุขของสัตว์โลกจะมีได้ ด้วยการปฏิบัติตามพระ
ธรรมของพระองค์ ไม่ใช่ด้วยการกลัวฤทธิ์เดชของพระองค์ ถ้าหากจะแสดงฤทธิ์พรา้ไปแล้ว
พระองค์ก็จะเป็นผู้สอนวิชานักบวช ไม่ใช่สอนศาสนา คนที่จะเข้ามาขอมตนเป็นพระสาวก ก็คงจะ
ด้อมมาเรียนเอาฤทธิ์เดชมากกว่าที่จะมาเรียนให้เร้าธรรมของพระองค์ ผลที่สุดก็จะไม่ได้รับความสุข
อันประเสริฐตามที่ต้องการ

แต่อย่างไรก็ดี เมื่อถึงคราวจำเป็นจริง ๆ กล่าวคือเมื่อเกิดเหตุที่จะมีผลพาดพิงไปถึงความ
เป็นความตายของพระศาสนาแล้วพระพุทธเจ้าก็ได้ทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ให้ปรากฏแก่ตาโลก

^{๒๔} วิ.ม. ๔/๔๘/๓๘.

^{๒๕} วิ.ม. ๔/๔๐/๕๐.

เช่น เมื่อตั้งต้นประกาศพระศาสนา ทรงรู้สึกว่ถ้าปราบอูรเวลกัศสปลงไม่ได้ ศาสนาของพระองค์ก็จะประกาศออกไม่ได้และอีกครั้งหนึ่งเมื่อพวกเดียรถีย์นิครนถ์มาทำทายในการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ทรงเห็นว่าถ้าไม่แสดงอิทธิปาฏิหาริย์แล้วพระศาสนา ก็อาจจะสิ้นสุดลงในครั้งกระนั้นได้ เมื่อเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงความเป็นความตายของพระพุทธศาสนาดังนี้แล้ว ก็ได้ทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ไว้ต่อไป

ตั้งที่ว่าอิทธิปาฏิหาริย์มีผลเพียงทำให้คนยอมแพ้ แต่มิได้ทำให้คนแลเห็นธรรมของพระองค์ได้ พระองค์จะทรงทำให้คนแลเห็นธรรมของพระองค์ได้ พระองค์จะทรงทำให้คนบรรลุมรรคผลของพระองค์ได้ เมื่อได้ทรงแสดงอนุศาสน์ปาฏิหาริย์อีกชั้นหนึ่ง เช่นในเรื่องพระอูรเวลกัศสปล พระองค์จะทรงอิทธิปาฏิหาริย์เพียงเพื่อให้พระอูรเวลกัศสปลยอมว่าผู้พระองค์ไม่ได้ แล้วจึงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ คืออาทิตตปริยายสูตร และในคราวนี้เอง พระอูรเวลกัศสปลจึงสำเร็จ แต่สำหรับเทวทัตนั้นเป็นคนละเรื่อง เทวทัตรู้ว่าผู้พระพุทธเจ้าไม่ได้ และยอมแพ้พระพุทธเจ้ามาแต่ไหนแต่ไร จนได้ยอมคนมาบวชเป็นพระสาวก เป็นอันว่าพื้นเขตที่จะต้องทรงใช้อิทธิปาฏิหาริย์แล้ว แต่ภายหลังเทวทัตเกิดโมหจริตคิดประทุษร้ายต่อพระพุทธเจ้า การณ์เป็นดังนี้ ถึงแม้พระพุทธเจ้าจะทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์สักเพียงใด ถึงแม้เทวทัตจะพ่ายแพ้พระองค์อีกก็ครั้ง เทวทัตก็คงจะไม่ตั้งใจฟังพระพุทธโธวาทอยู่นั่นเอง ปัญหาเรื่องทรมานเทวทัตไม่สำเร็จนั้นไม่ได้อยู่ที่ปาฏิหาริย์ ความจริงอยู่ที่ว่า เทวทัตเป็นบุคคลอันจะฟังทรมานไม่ได้ เพราะถึงแม้พระพุทธเจ้าเป็นพระพุทเจ้า ก็ยังไม่สามารถฝีกคนที่ไม่ต้องการให้ฝึก ดังที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสได้ทรงประทานอรรถาธิบายไว้ว่า

“ผู้ไม่ตั้งใจฟังธรรมเทศนาเพื่อหาความเข้าใจได้ชื่อว่า “อุปริสทโม” บุรุษที่ฝึกไม่ได้ แม้พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงอาจฝึก ดังนี้”^{๒๖}

การที่พระพุทธเจ้าจะทรงโปรดให้ใครสำเร็จมรรคผลนั้น เปรียบได้กับที่ทรงวางดวงมณีอันมีค่าลงในมือของคนนั้น ถ้าคนนั้นไม่ต้องการรับแล้ว จะให้พระองค์วิ่งตามไปปลุกปล้ำเอาใส่มือจงได้นี้ก็เกินไป เพราะถึงเขาจะรับใส่มือไว้ เขาก็คงจะโยนทิ้งเสียภายหลัง หาประโยชน์มิได้เลย

อีกประการที่ขาดไม่ได้ คือ “จะต้องเชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า ความรู้ในทางจิตวิทยาขึ้นถึงขีดสูงสุดในสมัยพระพุทธเจ้า พวกคาบสทั้งหลาย แม้มิได้นับถือพระพุทธศาสนาก็ยังไม่สำเร็จ

^{๒๖} วิ.ม. ๔/๓๔/๗๖.

อภิญาสมาบัติ”^{๒๖} พวกที่ตั้งตนเป็นคณาจารย์ มีคนยอมตนมาเป็นศิษย์มาก ๆ นั่นก็จำต้องทำ ปาฏิหาริย์อะไรได้อันหนึ่งไม่มากนักน้อย ด้วยเหตุนี้ อธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า นั้น ถึงแม้จะทรง ปรากฏว่าทรงทำได้ดีกว่าของคนอื่น ๆ ก็มีใช้ของแปลกมากมาย ถึงกับจะตื่นตื่นกันจริง ๆ สำหรับ คนในครั้งกระนั้น เมื่อไม่ใช่พระพุทธเจ้าพระองค์เดียวที่มีฤทธิ์ คนอื่น ๆ ก็มีด้วย ดังนี้ ก็เป็น ธรรมดาอยู่เองที่จะต้องมีการถือพวก ถือหมู่กัน ใสร้ายกัน อวดอ้างกันว่าของคนที่ดีกว่า คน นั้นเร็วกว่า พวกที่แพ้ไม่ยอมแพ้ก็มีอยู่บ้าง ด้วยเหตุนี้ จึงมีบางคนบางจำพวกกระด้างกระเดื่องไม่เข้า นับถือพระองค์

สิ่งที่ประเสริฐที่สุดในองค์พระพุทธเจ้า นั้น ไม่ใช่อธิปาฏิหาริย์ แท้จริงอธิปาฏิหาริย์เป็น แต่เครื่องมือที่จะทำให้คนยอมแพ้ แต่สิ่งที่ทำให้พุทธประสงค์สำเร็จได้จริง ๆ นั้นอยู่ที่อนุสาสนี ปาฏิหาริย์ เปรียบเหมือนบ้านเมืองที่จะตั้งเป็นมหาประเทศได้ ไม่ใช่เพราะกำลังกองทัพหิมาย่าง เดียว จะต้องเจริญด้วยวิทยาการเป็นเครื่องเพาะความนิยมของประเทศอื่นด้วย เพราะฉะนั้น ปาฏิหาริย์ทั้งสามประการมีนัยคังได้จำแนกไว้ข้างต้นแล้วนั้น ต้องนับว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์เป็น อัจฉรย์ยิ่งกว่าอย่างอื่น เปรียบเหมือนมหาประเทศที่แผ่อาณาจักรหาเมืองขึ้นได้โดยมิต้องใช้กำลัง อาวุธ ย่อมเป็นอัจฉรย์มากกว่าที่จะใช้กำลังไปรบตีเอามา ปัญหาที่เรากำลังพิจารณากันในบัดนี้ มุ่งหมายอย่างเดียวที่จะแสดงว่านอกจากอาเทศนาปาฏิหาริย์และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ ซึ่งเรายอมรับ ว่าพระพุทธเจ้ามีจริงแล้วนั้น เราจะต้องยอมรับอีกข้อหนึ่งว่าพระพุทธเจ้าทรงมีอธิปาฏิหาริย์ ซึ่ง เป็นฤทธิ์อันแท้จริงด้วยเหตุที่ทำให้เราเชื่อเช่นนี้ คือ ในสมัยพระพุทธเจ้ามีลัทธิต่าง ๆ มาก ดังจะเห็น ได้จาก ซึ่งขอคดมาไว้ดังนี้

เหตุที่ทรงห้ามแสดงอธิปาฏิหาริย์ เพราะผู้แสดงปาฏิหาริย์ได้ย่อมชอบใจเป็นอันมาก จึง ทำให้เกิดการยึดติดในลาภ ยศ สรรเสริญที่เกิดจากการแสดงปาฏิหาริย์ได้ เช่น ปาฏิหาริย์ที่ภิกษุบาง รูปในธรรมวินัยนี้ พุคคักใจได้ยินโดยนิมิตว่า ใจของท่านเป็นอย่างนี้บ้าง ใจของท่านเป็นเช่นนี้บ้าง จิตของท่านเป็นด้วยประการเช่นนี้บ้างก็ตาม การพุดคักใจคนเป็นอันมากก็ตาม แต่ไม่สามารถทำให้ พระภิกษุนั้นพ้นจากความทุกข์ได้ แม้พระภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ พุคคักใจโดยนิมิตไม่ได้เลย แต่ว่าพอ ได้ยินเสียงมนุษย์ อดมนุษย์หรือเทวดาเข้าแล้ว ก็พุดคักใจได้ แม้ว่าได้ยินเสียงมนุษย์ อดมนุษย์ หรือเทวดาเข้าแล้ว แต่ว่าได้ยินเสียงวิคกวิจารณ์ของบุคคลผู้ตรึงตรองเข้าแล้ว ก็พุดคักใจไม่ได้ แต่ ว่ากำหนดรู้ใจผู้อื่นที่เข้าสมาธิ อันไม่มีวิคกวิจารณ์ด้วยใจของตนว่า ท่านผู้นี้ตั้งมโนสังขารด้วยประการ ไດจะตรึงวิคกชื่อ โนนันในลำดับจิตนี้ด้วยประการนั้น ผู้นั้นย่อมชอบใจปาฏิหาริย์นั้น ปาฏิหาริย์ที่ผู้

^{๒๖} สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ พระเบงมโพธิธา ปริเฉทที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อานวยสาสน์ , พ.ศ.๒๕๓๔, หน้า ๒๒๗).

แสดงได้และเป็นของผู้ผู้นั้นนี้ ย่อมปรากฏแก่ข้าพระองค์เหมือนกับรูปดวง ปาฏิหาริย์ทั้ง ๓ อย่างนี้ ที่ พระภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ พร่ำสอนอยู่อย่างนี้ว่า จงตรีกอย่างนี้ สิ่งนี้อย่าได้ตรีกอย่างนี้ จมมนสิการอย่างนี้ อย่าได้มนสิการอย่างนี้ จงละสิ่งนี้เสีย จงเข้าถึงสิ่งนี้อยู่ เพราะพระผู้มี พระภาคเจ้า “มีบารมีมาก สามารถใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหม โลกก็ได้ จงละสิ่งนี้เสียจงเข้าถึงสิ่งนี้อยู่ ด้วย เหตุนี้ จึงเป็นสิ่งที่สามารถจะยืนยันถึงข้อห้ามในการแสดงปาฏิหาริย์”^{๒๘}

๓.๔.๓ สาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามการแสดงปาฏิหาริย์

สาเหตุที่พระพุทธองค์ทรงตรัสห้ามแสดงปาฏิหาริย์ เพราะองค์ทรงเห็นว่า ปาฏิหาริย์ไม่ใช่หนทางแห่งความพ้นทุกข์ได้ พระองค์จึงไม่ทรงสรรเสริญการแสดงปาฏิหาริย์ ใดๆก็ตาม ปาฏิหาริย์จะเกิดขึ้นได้เพราะการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นการเกิดปาฏิหาริย์ขึ้นมาเองโดยไม่ต้องแสดง ดังนั้น การแสดงปาฏิหาริย์จึงเป็น เพียงผลพลอยได้จากการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเท่านั้น

๑) ปาฏิหาริย์เป็นสิ่งที่เป็นการเชื่อมาตั้งแต่เดิมมา ซึ่งไม่ใช่หนทางแห่งความพ้นทุกข์ตามหลักธรรมคำสอน เพราะปาฏิหาริย์เกิดมาจากการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ

๒) การแสดงปาฏิหาริย์นั้นทำให้ศึคพระวินัยปิฎก เพราะอาจทำให้เกิดอาการที่ หลอกลวงเพื่อเลี้ยงชีพของคนให้ได้ยู่ดี กินดี พระพุทธเจ้าจึงทรงห้ามอวดอุตริมนุสธรรมที่ไม่มี ในตัวตนหรือการที่ตน ไม่มีคุณวิเศษอะไร แต่โกหกหลอกลวงว่ามี ก็ทำให้ต้องอาบัติปาราชิกที่ขาด จากการเป็นพระภิกษุ

๓) การแสดงปาฏิหาริย์ได้นั้น จะทำให้ฝูงชนเข้ามาขอความช่วยเหลือในด้าน ปาฏิหาริย์จนกระทั่งไม่มีเวลาในกาบำเพ็ญตนในทางสมณธรรมเพื่อความเป็นไปแห่งความหลุดพ้น ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

จากการศึกษา การแสดงปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรต้นคปิฎกนั้น เป็นหลักของการ ปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสในหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งสามารถแยกออก ได้ ๒ ประการ คือ หลักที่ควรแสดงและหลักที่ไม่ควรแสดงปาฏิหาริย์ เพราะว่า ปาฏิหาริย์นั้นมีอยู่ สองด้านเหมือนดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้แสดงปาฏิหาริย์ไว้ในยมกปาฏิหาริย์ คือ มีด้านดีและด้าน ไม่ดี ในด้านที่ดีนั้นเป็นการแสดงปาฏิหาริย์ของผู้ที่ซึ่งสิ้นกิเลสแล้วไม่ยึดติดในลาภ ยศ สรรเสริญ เป็นเพียงการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดความศรัทธาว่า หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

^{๒๘} อัง.ติ.ก. ๑/๓/๒๖๗.

ปฏิบัติได้ผลตามมาจริง สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ประโยชน์ต่อผู้อื่นและประโยชน์ส่วนรวม ส่วนหลักของการห้ามนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแสดงปาฏิหาริย์เพื่อหวังลาภ ยศ สรรเสริญ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการติดยึดในการแสดงปาฏิหาริย์ซึ่งไม่ใช่หนทางแห่งความพ้นทุกข์ตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่ทรงปรารถนาให้มนุษย์และสัตว์พ้นจากความทุกข์ด้วยกันอย่างมีความสุข

บทที่ ๔

วิเคราะห์ปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก

จากการศึกษาปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ทำให้สามารถวิเคราะห์ถึงความหมายความเป็นมาและประโยชน์ของปาฏิหาริย์จากพระสุตตันตปิฎกซึ่งเป็นการรวบรวมไว้เพื่อให้ผู้มีความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้ในเรื่องของปาฏิหาริย์ เพราะบุคคลส่วนใหญ่มีความสนใจในเรื่องของปาฏิหาริย์เป็นหลักสำคัญ เพราะจะเห็นได้ว่า การห้อยคอหรือคล้องคอด้วยเหรียญของพระพุทธเจ้า เกจิอาจารย์คั่งหรือสัญลักษณ์อื่นเหล่านี้ ก็เป็นสัญญาณในการบอกเหตุว่ามนุษย์ทุกวันนี้เริ่มมีความเชื่อและหันเข้ามาพึ่งปาฏิหาริย์มากขึ้น แต่การเชื่อและหันพึ่งปาฏิหาริย์นั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีผิด แต่สิ่งที่ผิด คือ การเข้าใจผิด ที่คิดว่าปาฏิหาริย์เป็นสิ่งลบล้างบาปให้ทุกอย่างตามที่ตนต้องการ

ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมุ่งวิเคราะห์ปาฏิหาริย์เพื่อให้เห็นรายละเอียดความหมายที่แท้จริงเป็นอย่างไร มีเหตุและผลในการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าและเหล่าสาวกเป็นอย่างไรพร้อมทั้งมีความสำคัญในการนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร โดยจะแยกประเด็นสำคัญออกเพื่อวิเคราะห์หาข้อเปรียบเทียบกับมุมมองในโลกปัจจุบันซึ่งจะทำให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎก ดังนี้

๔.๑ วิเคราะห์ถึงผลดีของการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎก

วิเคราะห์ถึงผลดีของการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎกมีผลดีอย่างไร ผลดีของการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสุตตันตปิฎกนั้นมีผลดีในด้านทำให้เกิดในด้านความเชื่อว่ามีหลักพระธรรมวินัยในทางพระพุทธศาสนามีผลต่อการปฏิบัติจริง เมื่อเป็นเช่นนี้ปาฏิหาริย์จึงมีผลดีในการทำให้เกิดผลตามมาจากการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าที่ทรงค้นพบ เช่น ถ้าไม่มีพระธรรมวินัย บุคคลธรรมดาที่ไม่สามารถที่จะกลายเป็นพระภิกษุได้ ถ้าไม่มีพระธรรมวินัย ก็ไม่สามารถทำให้พระภิกษุธรรมดากลายเป็นพระอรหันต์ได้ ถ้าไม่มีพระธรรมวินัยก็ไม่สามารถทำให้มนุษย์พ้นจากความทุกข์ได้และที่สำคัญถ้าไม่มีหลักพระธรรมวินัยให้บุคคลได้ประพฤติปฏิบัติก็ไม่มีจุดมุ่งหมายอันสูงสุด คือ พระนิพพาน ดังนั้น ปาฏิหาริย์จึงมีความสำคัญในด้านต่าง ๆ คือ ความสำคัญในด้านทำให้เกิดความสนใจในหลักธรรม ความสำคัญในด้านทำให้เกิดความศรัทธาและความสำคัญที่เป็นหลักยึดของจิตใจมนุษย์โดยอาศัยหลักของในการนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประความสำเร็จดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเพื่อการนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิด

ปาฏิหาริย์หรือความสำเร็จ ๓ ระดับ คือ อิทธิปาฏิหาริย์ เทศนาปาฏิหาริย์และอนุศาสนิปาฏิหาริย์ ดังนี้

๔.๑.๑ วิเคราะห์ถึงผลดีของการแสดงปาฏิหาริย์ระดับอิทธิปาฏิหาริย์

วิเคราะห์ถึงผลดีของการแสดงปาฏิหาริย์ระดับอิทธิปาฏิหาริย์ เพื่อให้เห็นถึงระดับภูมิปัญญาของแต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกัน ไปตามระดับของบุคคลที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแยกให้เห็นถึงความสามารถในการนำหลักพระธรรมวินัยไปปฏิบัติและในระดับอิทธิปาฏิหาริย์นี้ได้อาศัยหลักของความเชื่อทางด้านจิตใจและสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงความสงบสุขในเบื้องต้น คือ

๑) วิเคราะห์ถึงผลดีของอิทธิปาฏิหาริย์ในด้านการทำให้เกิดความสนใจ เป็นการสอนให้เห็นถึงจุดเด่นในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลตามมา เช่น พระพุทธเจ้าทรงพระธรรมเทศนาให้แก่มนุษย์ทั่วไปได้ฟัง เมื่อมนุษย์ทั่วไปได้ยินได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์แล้วเกิดความอัศจรรย์ใจขึ้นภายในจิตใจว่า พระธรรมของพระองค์เป็นปาฏิหาริย์ มีความอัศจรรย์ใจ ลึกซึ้ง ฟังเข้าใจง่าย มีความไพเราะลุ่มลึกฝังแน่น ในจิตใจเมื่อได้ยิน ได้ฟังแล้วมีความยินดีที่จะปฏิบัติตามอย่างไม่ต้องสงสัย เพราะเกิดความสนใจในหลักธรรมเหล่านี้ แต่ยังไม่ได้มุ่งหวังการเข้าถึงความสุขในขั้นสูงสุด และในระดับนี้เป็นปาฏิหาริย์หรือการแสดงปาฏิหาริย์ในเบื้องต้น คือ อิทธิปาฏิหาริย์

ดังนั้น การวิเคราะห์ถึงผลดีของอิทธิปาฏิหาริย์ในด้านการทำให้เกิดความสนใจในหลักธรรมในระดับอิทธิปาฏิหาริย์นั้น จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการที่จะสร้างความสนใจของมนุษย์ให้หันมาสนใจในหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อมีความสนใจก็จะทำให้บุคคลเหล่านั้นทดลองนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้าไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลตามมาอย่างน่าอัศจรรย์ใจ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะทำให้บุคคลทั่วไปสนใจหลักธรรมและนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์เพื่อตนเอง เพื่อผู้อื่นและเพื่อสังคมต่อไป

๒) วิเคราะห์ถึงผลดีของอิทธิปาฏิหาริย์ในด้านที่ทำให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส เป็นการทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดความศรัทธา ซึ่งเป็นการทรงแสดงพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าเพื่อให้เกิดอัศจรรย์ใจ เช่น การเสด็จไปปรหมโลกได้ด้วยกายเนื้อแล้วพระองค์ยังสามารถเสด็จจงกรมอยู่ในอากาศได้อีกด้วย ส่วนดวงจริงจะเสด็จไปชำระพระโอษฐ์ด้วยการทรงเคี้ยวไม้ชำระฟันก่อน แล้วเสด็จไปทรงรับบิณฑบาตในหมู่บ้านชาวอุตรกุรุ แล้วเสด็จกลับมาสวยที่ริมสระอโนดาต และปาฏิหาริย์ที่พระองค์ทรงกระทำได้ คือ ดิโรถาวปาฏิหาริย์ ทำที่สว่างให้มีด ทำที่ไม่กำบังให้เป็นที่กำบัง ตัวอย่างปาฏิหาริย์ข้อนี้ ยกตัวอย่างเรื่อง พระยสกุณบุตร ที่ว่าฝ่ายพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกลายอิทธิปาฏิหาริย์ที่บิดบังไม่ให้เศรษฐีเห็นยสกุณบุตรทั้งๆ ที่ยสกุณบุตรได้นั่งอยู่ใกล้กับเศรษฐีนั่นเอง หรือการแสดงปาฏิหาริย์ด้วยการเนรมิตสิ่งของให้มาจากอากาศ หรือพระพุทธเจ้าอุปสมบทให้แก่ภิกษุทั้งหลาย พระองค์ก็ทรงตรัสว่า “ท่านทั้งหลายจงเป็นภิกษุมารเกิด ท่านทั้งหลาย

จงประพาศิพรหมจรรย์ เพื่อจะทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” พอสิ้นพระดำรัส กุลบุตรเหล่านั้นก็ปรากฏว่ามีเครื่องอัฐบริวารครบหมดทุกคนและในเมื่อได้นุ่งห่มสบงจีวร พร้อมทั้งมีเครื่องบริวารอย่างอื่น ก็ปรากฏว่าเป็นเสมือนพระเถระที่มีพรรษาตั้ง ๑๐๐ ทั้งหมดหรือการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสอีกประการหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์ คือ เมื่อพระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเสร็จพระองค์ก็จะสามารถรู้ภูมิจิตใจภูมิธรรมของแต่ละบุคคลที่ได้รับฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์ ดังกล่าว

๓) วิเคราะห์ถึงผลดีของอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นหลักยึดของจิตใจมนุษย์เพราะอิทธิปาฏิหาริย์เป็นพื้นฐานของความเชื่อที่มนุษย์เคยถือเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจมาแต่ดั้งเดิม ดังนั้น หลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีปาฏิหาริย์ที่ปรากฏอยู่ในหลักพระธรรมและสามารถแสดงปาฏิหาริย์ให้มนุษย์ธรรมดากลายเป็นพระภิกษุ เป็นพระอรหันต์ เป็นพระพุทธเจ้า เข้าถึงพระนิพพาน อันเป็นจุดมุ่งหมายแห่งความพ้นทุกข์ ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงทำให้มนุษย์มีความสนใจที่จะนำหลักพระธรรมของพระพุทธเจ้าไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เป็นหลักยึดเหนี่ยวของจิตใจ ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน ชาวไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้ยึดหลักของความดี การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วยการละการทำชั่วทั้งปวง การทำความดีทั้งปวง และทำจิตใจให้ผ่องใสเพื่อให้หลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือการขอให้หลักพระธรรมมาคุ้มครองตนให้พ้นจากภัยทั้งปวง ซึ่งมีความสำคัญที่เป็นหลักยึดของจิตใจมนุษย์ ดังที่ได้วิเคราะห์มาดังกล่าว

ดังนั้น การวิเคราะห์ถึงผลดีของอิทธิปาฏิหาริย์จึงทราบว่ามีผลสำคัญต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะการแสดงพระธรรมเทศนาในแต่ละครั้ง ทำให้ผู้ฟังเกิดความอัศจรรย์ใจในหลักพระธรรมมีความลึกลับ ดึงผู้ฟังได้เข้าไปอยู่ในหลักพระธรรมที่พระองค์ทรงแสดง มีความไพเราะเข้าใจง่าย เป็นสิ่งที่ไม่ไกลจากตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกมนุษย์มองข้ามไปอย่างสิ้นเชิง เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงสรุปลงสั้น ๆ ได้ว่า การแสดงพระธรรมเทศนากับการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดอัศจรรย์ขึ้นภายในจิตใจของบุคคลที่เป็นผู้ฟังและทำให้ผู้ฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์แล้วมีความประสงค์อยากจะทำตามหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ด้วยการขออุปสมบท การแสดงตนขอเป็นอุบาสกอุบาสิกาหรือการเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งสำคัญของตน

๔.๑.๒ วิเคราะห์ถึงผลดีของการแสดงปาฏิหาริย์ระดับอาเทศนาปาฏิหาริย์

วิเคราะห์ถึงผลดีของการแสดงปาฏิหาริย์ระดับอาเทศนาปาฏิหาริย์ เป็นระดับการแสดงปาฏิหาริย์ที่มีความพิเศษเพิ่มขึ้นมาจากอิทธิปาฏิหาริย์ เพราะว่าเป็นการใช้ความสามารถทางจิตใจไปบังคับผู้อื่นให้คล้อยตามจิตใจของตนตามความปรารถนาตามต้องการ ซึ่งมีผลดีในทาง

พระพุทธศาสนาในด้านการทำให้เกิดความสนใจ ที่ทำให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส ที่เป็นหลักยึดของจิตใจดังนี้

๑) วิเคราะห์ผลดีของอาเทศนาปาฏิหาริย์ในด้านการทำให้เกิดความสนใจ เป็นการสอนให้เห็นถึงจุดเด่นในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลตามมา เช่น พระพุทธเจ้าทรงพระธรรมเทศนาให้แก่มนุษย์ทั่วไปได้ฟัง เมื่อมนุษย์ทั่วไปได้ยิน ได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์แล้วเกิดความอัศจรรย์ใจขึ้นภายในจิตใจว่า พระธรรมของพระองค์เป็นปาฏิหาริย์ มีความอัศจรรย์ใจ ลึกซึ้ง ฟังเข้าใจง่าย มีความไพเราะลุ่มลึกฝังแน่นในจิตใจเมื่อได้ยิน ได้ฟังแล้วมีความยินดีที่จะปฏิบัติตามอย่างไม่ต้องสงสัย เพราะเกิดความสนใจในหลักธรรมเหล่านี้ แต่ยังไม่ได้มุ่งหวังการเข้าถึงความสุขในขั้นสูงสุด และในระดับนี้เป็นปาฏิหาริย์หรือการแสดงปาฏิหาริย์ในเบื้องต้น คือ อิทธิปาฏิหาริย์

ดังนั้น การวิเคราะห์ถึงผลดีของอาเทศนาปาฏิหาริย์ในด้านการทำให้เกิดความสนใจในหลักธรรมในระดับอาเทศนาปาฏิหาริย์นั้น จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการที่จะสร้างความสนใจของมนุษย์ให้หันมาสนใจในหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อมีความสนใจก็จะทำให้บุคคลเหล่านั้นทดลองนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลตามมาอย่างน่าอัศจรรย์ใจ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะทำให้บุคคลทั่วไปสนใจหลักธรรมและนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์เพื่อตนเอง เพื่อผู้อื่นและเพื่อสังคมต่อไป

๒) วิเคราะห์ผลดีของอาเทศนาปาฏิหาริย์ในด้านที่ทำให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส เป็นการทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดความศรัทธา ซึ่งเป็นการทรงแสดงพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าเพื่อให้เกิดอัศจรรย์ใจ เช่น การเสด็จไปพรมโลก ได้ด้วยกายเนื้อแล้วพระองค์ยังสามารถเสด็จจงกรมอยู่ในอากาศได้อีกด้วย ส่วนดวงจิ้งจะเสด็จ ไปชำระพระโอษฐ์ด้วยการทรงเคี้ยวไม้ชำระฟันก่อน แล้วเสด็จไปทรงรับบิณฑบาตในหมู่ชนชาวอุตตรกุรุ แล้วเสด็จกลับมาเสวยที่ริมสระอนาคต และปาฏิหาริย์ที่พระองค์ทรงกระทำได้ คือ ติโรภาวปาฏิหาริย์ ทำที่สว่างให้มืด ทำที่ไม่กำบังให้เป็นที่กำบัง ตัวอย่างปาฏิหาริย์ข้อนี้ ยกตัวอย่างเรื่อง พระยสกุณบุตร ที่ว่าฝ่ายพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงคลายอิทธาภิสังขาร ที่ปักบังไม่ให้เศรษฐีเห็นยสกุณบุตรทั้งๆ ที่ยสกุณบุตรได้นั่งอยู่ใกล้กับเศรษฐีนั่นเอง หรือการแสดงปาฏิหาริย์ด้วยการเนรมิตสิ่งของให้มาจากอากาศ หรือพระพุทธเจ้าอุปสมบทให้แก่ภิกษุทั้งหลาย พระองค์ก็ทรงตรัสว่า “ท่านทั้งหลายจงเป็นภิกษุมานะเถิด ท่านทั้งหลายจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อจะทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” พอสิ้นพระคำรัส กุณบุตรเหล่านั้นก็ปรากฏว่ามีเครื่องอัฐบริวารครบหมดทุกคนและในเมื่อได้นุ่งห่มสบงจีวร พร้อมทั้งมีเครื่องบริวารอย่างอื่น ก็ปรากฏว่าเป็นเสมือนพระเถระที่มีพรรษาตั้ง ๑๐๐ ทั้งหมดหรือการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสอีกประการหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์ คือ เมื่อพระองค์ทรงแสดงพระ

ธรรมเทศนาเสร็จพระองค์ก็จะสามารถรู้ภูมิจิตใจภูมิธรรมของแต่ละบุคคลที่ได้รับฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์ ดังกล่าว

๓) วิเคราะห์ผลดีของอาเทศนาปาฏิหาริย์ที่เป็นหลักยึดของจิตใจมนุษย์เพราะอิทธิปาฏิหาริย์เป็นพื้นฐานของความเชื่อที่มนุษย์เคยถือเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจมาแต่ดั้งเดิม ดังนั้น หลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีปาฏิหาริย์ที่ปรากฏอยู่ในหลักพระธรรมและสามารถแสดงปาฏิหาริย์ให้มนุษย์ธรรมดากลายเป็นพระภิกษุ เป็นพระอรหันต์ เป็นพระพุทธเจ้า เข้าถึงพระนิพพาน อันเป็นจุดมุ่งหมายแห่งความพ้นทุกข์ ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงทำให้มนุษย์มีความสนใจที่จะนำหลักพระธรรมของพระพุทธเจ้าไปประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นหลักยึดเหนี่ยวของจิตใจ ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน ชาวไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้ยึดหลักของความคิด การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วยการละการทำชั่วทั้งปวง การทำความดีทั้งปวง และทำจิตใจให้ผ่องใสเพื่อให้หลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือการขอให้หลักพระธรรมมาคุ้มครองตนให้พ้นจากภัยทั้งปวง ซึ่งมีความสำคัญที่เป็นหลักยึดของจิตใจมนุษย์ ดังที่ได้วิเคราะห์มาดังกล่าว

ดังนั้น การวิเคราะห์ผลดีของอาเทศนาปาฏิหาริย์จึงทราบว่ามีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะการแสดงพระธรรมเทศนาในแต่ละครั้ง ทำให้ผู้ฟังเกิดความอัศจรรย์ใจในหลักพระธรรมมีความลึกลับ คุณผู้ฟังได้เข้าไปอยู่ในหลักพระธรรมที่พระองค์ทรงแสดง มีความไพเราะ เข้าใจง่าย เป็นสิ่งที่ไม่ไกลจากตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกมนุษย์มองข้ามไปอย่างสิ้นเชิง เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงสรุปลงสั้น ๆ ได้ว่า การแสดงพระธรรมเทศนาเป็นการแสดงอาเทศนาปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดอัศจรรย์ขึ้นภายในจิตใจของบุคคลที่เป็นผู้ฟังและทำให้ผู้ฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์แล้วมีความประสงค์อยากจะทำตามหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ด้วยการขออุปสมบท การแสดงตนขอเป็นอุบาสกอุบาสิกาหรือการเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึงสำคัญ

๔.๑.๓ วิเคราะห์ถึงผลดีของการแสดงปาฏิหาริย์ระดับอนุศาสนีปาฏิหาริย์

วิเคราะห์ถึงผลดีของการแสดงปาฏิหาริย์ระดับอนุศาสนีปาฏิหาริย์ เป็นปาฏิหาริย์ที่มีระดับสูงสุดในการแสดงปาฏิหาริย์ เพราะความสำเร็จของปาฏิหาริย์เกิดจากการปฏิบัติตามหลักของความเป็นจริง เช่น บุคคลมีความประสงค์จะนำชีวิตมุ่งเข้าถึงพระนิพพาน บุคคลมีความประสงค์เช่นนี้จะต้องปฏิบัติด้วยตนเองจึงจะเข้าถึงพระนิพพานได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ อนุศาสนีปาฏิหาริย์จึงมีผลดีในด้านการทำให้เกิดความสนใจในหลักธรรม ผลดีของอิทธิปาฏิหาริย์ในด้านที่ทำให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส ผลดีของอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นหลักยึดของจิตใจมนุษย์ ดังนี้

๑) วิเคราะห์ถึงผลดีของอนุศาสนีปาฏิหาริย์ในด้านการทำให้เกิดความสนใจในหลักธรรม เป็นการสอนให้เห็นถึงจุดเด่นในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลตามมา เช่น

พระพุทธเจ้าทรงพระธรรมเทศนาให้แก่มนุษย์ทั่วไปได้ฟัง เมื่อมนุษย์ทั่วไปได้ยินได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์แล้วเกิดความอัศจรรย์ใจขึ้นภายในจิตใจว่า พระธรรมของพระองค์เป็นปาฏิหาริย์ มีความอัศจรรย์ใจ ลึกซึ้งฟังเข้าใจง่าย มีความไพเราะลุ่มลึกฝังแน่นในจิตใจเมื่อได้ยินได้ฟังแล้วมีความยินดีที่จะปฏิบัติตามอย่างไม่ต้องสงสัย เพราะเกิดความสนใจในหลักธรรมเหล่านี้ แต่ยังไม่ได้มุ่งหวังการเข้าถึงความสุขในขั้นสูงสุด และในระดับนี้เป็นปาฏิหาริย์หรือการแสดงปาฏิหาริย์ในเบื้องต้น คือ อิทธิปาฏิหาริย์

ดังนั้น การวิเคราะห์ถึงผลดีของอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ในด้านการทำให้เกิดความสนใจในหลักธรรมในระดับอิทธิปาฏิหาริย์นั้น จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการที่จะสร้างความสนใจของมนุษย์ให้หันมาสนใจในหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อมีความสนใจก็จะทำให้บุคคลเหล่านั้นทดลองนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลตามมาอย่างน่าอัศจรรย์ใจ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะทำให้บุคคลทั่วไปสนใจหลักธรรมและนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์เพื่อตนเอง เพื่อผู้อื่นและเพื่อสังคมต่อไป

๒) วิเคราะห์ถึงผลดีของอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ในด้านที่ทำให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส เป็นการทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดความศรัทธา ซึ่งเป็นการทรงแสดงพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าเพื่อให้เกิดอัศจรรย์ใจ เช่น การเสด็จไปพรมโลกได้ด้วยกายเนื้อแล้วพระองค์ยังสามารถเสด็จจงกรมอยู่ในอากาศได้อีกด้วย ส่วนตัวจริงจะเสด็จไปชำระพระโอษฐ์ด้วยการทรงเคี้ยวไม้ชำระฟันก่อน แล้วเสด็จไปทรงรับวิณฑบาตในหมู่ชนชาวอุตตรกุรุ แล้วเสด็จกลับมาเสวยที่ริมสระอโนดาต และปาฏิหาริย์ที่พระองค์ทรงกระทำได้ คือ ติโรภาวปาฏิหาริย์ ทำที่สว่างให้มีดทำที่ไม่กำบังให้เป็นที่กำบัง ตัวอย่างปาฏิหาริย์ข้อนี้ ยกตัวอย่างเรื่อง พระยสกุลบุตร ที่ว่าฝ่ายพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกลายอิทธิภิกษิงขาร ที่ปิดบังไม่ให้เศรษฐีเห็นยสกุลบุตรทั้งๆ ที่ยสกุลบุตรได้นั่งอยู่ใกล้กับเศรษฐีนั่นเอง หรือการแสดงปาฏิหาริย์ด้วยการเนรมิตสิ่งของให้มาจากอากาศ หรือพระพุทธเจ้าอุปสมบทให้แก่ภิกษุทั้งหลาย พระองค์ก็ทรงตรัสว่า “ท่านทั้งหลายจงเป็นภิกษุมารเกิด ท่านทั้งหลายจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อจะทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” พอสิ้นพระคำรัสกุลบุตรเหล่านั้นก็ปรากฏว่ามีเครื่องอัฐบริขารครบหมดทุกคนและในเมื่อได้นุ่งห่มสบงจีวร พร้อมทั้งมีเครื่องบริขารอย่างอื่น ก็ปรากฏว่าเป็นเสมือนพระเถระที่มีพรรษาตั้ง ๑๐๐ ทั้งหมดหรือการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสอีกประการหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์ คือ เมื่อพระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเสร็จพระองค์ก็จะสามารถรู้ภูมิจิตใจภูมิธรรมของแต่ละบุคคลที่ได้รับฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์ ดังกล่าว

๓) วิเคราะห์ถึงผลดีของอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ที่เป็นหลักยึดของจิตใจมนุษย์เพราะอิทธิปาฏิหาริย์เป็นพื้นฐานของความเชื่อที่มนุษย์เคยถือเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจมาแต่ดั้งเดิม

ดังนั้น หลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจึงมีปาฏิหาริย์ที่ปรากฏอยู่ในหลักพระธรรมและสามารถแสดงปาฏิหาริย์ให้มนุษย์ธรรมดากลายเป็นพระภิกษุ เป็นพระอรหันต์ เป็นพระพุทธเจ้า เข้าถึงพระนิพพาน อันเป็นจุดมุ่งหมายแห่งความพ้นทุกข์ ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงทำให้มนุษย์มีความสนใจที่จะนำหลักพระธรรมของพระพุทธเจ้าไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เป็นหลักยึดเหนี่ยวของจิตใจ ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน ชาวไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้ยึดหลักของความคิด การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วยการละการทำชั่วทั้งปวง การทำความดีทั้งปวง และทำจิตใจให้ผ่องใสเพื่อให้หลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือการขอให้หลักพระธรรมมาคุ้มครองคน ให้พ้นจากภัยทั้งปวง ซึ่งมีความสำคัญที่เป็นหลักยึดของจิตใจมนุษย์ ดังที่ได้วิเคราะห์มาดังกล่าว

ดังนั้น การวิเคราะห์ถึงผลดีของอนุสาสนีปาฏิหาริย์จึงทราบว่ามีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะการแสดงพระธรรมเทศนาในแต่ละครั้ง ทำให้ผู้ฟังเกิดความอัศจรรย์ใจในหลักพระธรรมมีความลึกลับ คอผู้ฟังได้เข้าไปอยู่ในหลักพระธรรมที่พระองค์ทรงแสดง มีความไพเราะ เข้าใจง่าย เป็นสิ่งที่ไม่ไกลจากตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกมนุษย์มองข้ามไปอย่างสิ้นเชิง เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงสรุปลงสั้น ๆ ได้ว่า การแสดงพระธรรมเทศนากับการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เพื่อให้เกิดอัศจรรย์ขึ้นภายในจิตใจของบุคคลที่เป็นผู้ฟังและทำให้ผู้ฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์แล้วมีความประสงค์อยากจะทำตามหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ด้วยการขออุปสมบท การแสดงตนขอเป็นอุบาสกอุบาสิกาหรือการเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งสำคัญของตน

๔. ๒ วิเคราะห์ถึงผลเสียของการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสูตรต้นคปิฎก

วิเคราะห์ผลเสียของการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสูตรต้นคปิฎกนั้น เป็นการกล่าวถึงหลักการแสดงปาฏิหาริย์ที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์และยังทำให้เหล่าสาวกไปไม่ถึงจุดหมายอันสูงสุด เพราะจะทำให้ติดยึดในปาฏิหาริย์ ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมุ่งวิเคราะห์ผลเสียของการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสูตรต้นคปิฎกในกรณีที่ของพระมหาโมคคัลลากับพระปิณฑโฆถการทวาชะที่เข้าไปรับบิณฑบาตในเมือง ราชคฤห์ ได้ยินคำของพวกนักเลงทั้งหลายพูดกันว่า มีคนเป็นอันมากอวดคนว่าเป็นพระอรหันต์ แต่หากนเหาะมาเอาบาตรลูกเดียวก็ไม่มี เป็นการกล่าวลบหลู่พระพุทธศาสนายิ่งนัก จึงได้แนะนำให้พระปิณฑโฆถแสดงเศรษฐีก็เลื่อมใส จึงเอาของถวายจนเต็มบาตร แล้วประกาศตนนับถือศาสนาพร้อมทั้งบุตรแต่การแสดงปาฏิหาริย์ของพระมหาโมคคัลลานะและพระปิณฑโฆถการทวาชะนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าขณะนั้นยังไม่มีห้ามการแสดงปาฏิหาริย์ แต่พอพระพุทธเจ้าทรงทราบว่าพระโมคคัลลานะและพระปิณฑโฆถการทวาชะแสดงปาฏิหาริย์เพื่อหวังจะนำบาตรไม้จันทร์มาครอบครอง พระพุทธองค์ทรงคิดเคียดพระโมคคัลลานะและพระปิณฑโฆถการทวาชะว่า เป็นการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อหวังลาภ ยศ สรรเสริญ ซึ่งไม่ใช่หนทางแห่งความพ้นทุกข์ พระองค์จึงทรงสั่งให้บด

บาตรไม้จันทร์นั้นทำยาเพื่อใช้หยอดรักษาตา ดังที่ได้วิเคราะห์ในเบื้องต้นนี้พระองค์ไม่ส่งเสริมให้แสดงปาฏิหาริย์เพื่อหวังลาภ ยศ สรรเสริญ เพราะพระโมคคัลลานะและพระปิณฑโกศาจารย์ท่านเหล่านั้นแสดงปาฏิหาริย์เพื่อหวังจะได้บาตรไม้จันทร์และได้รับการยกย่องหรือการได้รับสรรเสริญ ดังนั้นผลเสียของการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสูตรคัมภีร์จึงมี ๓ ระดับ คือ ผลเสียในระดับอภิปาฏิหาริย์ เทคนาปาฏิหาริย์และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ ดังนี้

๔.๒.๑ วิเคราะห์ถึงผลเสียการแสดงปาฏิหาริย์ในระดับอภิปาฏิหาริย์

วิเคราะห์ผลถึงผลเสียในการแสดงปาฏิหาริย์ในระดับอภิปาฏิหาริย์ เป็นการสร้างความเกียจคร้านให้เกิดขึ้นกับตนเอง เพราะเมื่อสามารถแสดงอภิปาฏิหาริย์ได้แล้วก็จะไม่ยอมทำอะไร มีความต้องการสิ่งใดก็จะใช้อภิปาฏิหาริย์บันดาลให้เกิดในสิ่งที่ต้องการซึ่งเป็นหลักของความที่ไม่รู้จักมีความหลงอันเป็นเหตุไม่รู้จัก มี ๔ คือ ความไม่รู้ริยสัง ๔ คือ มีความลุ่มหลงในลาภ ยศ สรรเสริญที่เกิดใน โลกธรรม ๘ ประการ คือ มีสุขคู่กับทุกข์ มีสรรเสริญคู่กับนินทา มียศคู่กับเสื่อมยศ มีลาภคู่กับเสื่อมลาภเพราะจะทำให้ความเข้าใจผิดของผู้พบเห็นคิดว่าเป็นหลักการทำให้พ้นจากความทุกข์ได้ การไม่รู้จักเหตุแห่งการเกิดทุกข์ทั้งเพราะการแสดงปาฏิหาริย์นั้นสามารถให้ทั้งประโยชน์และโทษ เช่น ขณะที่สามารถแสดงอภิปาฏิหาริย์ได้ย่อมมีลาภยศสรรเสริญมาสู่ผู้แสดง แต่เมื่อไม่สามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ก็จะทำให้เสื่อมลาภยศสรรเสริญ ก็จะทำให้เกิดทุกข์ตามมา จึงเป็นการเพิ่มความทุกข์เป็นทวีคูณ การไม่รู้จักการดับทุกข์เพราะการไม่รู้จักการสงบสติอารมณ์หรือรู้จักการเพียงพอก็จะทำให้ไม่สามารถดับทุกข์ได้ตามจุดมุ่งหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ไม่ควรแสดงสิ่งเหล่านี้ให้ปรากฏแก่พุทธศาสนิกชนเพราะอาจทำให้เกิดความขัดแย้งในกลุ่มพุทธศาสนิกชนเอง การไม่รู้หนทางในการดับทุกข์เพราะเป็นผู้มีมิจฉาทิฐิ ไม่วางใจเป็นกลาง เข้าข้างตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นสาเหตุของการที่พระพุทธเจ้าห้ามในการแสดงปาฏิหาริย์ นอกจากนี้การไม่รู้จักถึงในอริยสัง ๔ ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคนี้พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงอนุญาตให้แสดงปาฏิหาริย์ ที่ประกอบด้วย

๑) การไม่รู้คิดนั้น เป็นเพราะไม่รู้จักสวหาเหตุในอดีตว่าสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันนี้คือเป็นเหตุแห่งผลอะไร ในอดีตหรืองานในอดีตย่อมปรากฏในปัจจุบัน ตามหลักของคำว่า “เราจะทำกรรมอันใดไว้ จะเป็นบุญหรือเป็นบาปก็ตาม ย่อมได้รับผลของกรรมนั้นๆ สืบไป”

๒) การไม่รู้อนาคตนั้น เป็นการไม่รู้จักมองถึงอนาคตที่จะเกิดขึ้นกับการที่ตนได้ก่อกรรมขึ้นในปัจจุบัน ไม่ว่ากรรมดีหรือกรรมไม่ดีก็ตามย่อมได้รับผลของกรรมในอนาคต

๓) การไม่รู้ทั้งอดีตและอนาคตนั้น เป็นการไม่รู้จักโยงระหว่างการทำกรรมไว้ในอดีตและเชื่อม โยงไปถึงผลในอนาคต

๔) การไม่รู้ปฏิจสมเด็จพระบาทนั้น เป็นการไม่รู้จักสภาวธรรมนั้น ๆ ว่าสิ่งนี้มี สิ่งนี้ก็ต้องมี หรือที่เรียกว่า “ถ้ามีต้นเหตุ ก็จะต้องมีปลายเหตุ เช่น มีคัมมะม่วง ย่อมจะมีลูกมะม่วง หรือมีลูกมะม่วง ก็ย่อมจะมีต้นมะม่วง” ดังกล่าว

ดังที่ได้วิเคราะห์ผลเสียของการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสูตรคตินปิฎกนั้น เป็นผลเสียที่เกิดจากการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดลาภ ยศ สรรเสริญตามมา ซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดทุกข์ เพราะเมื่อลาภเกิดมา ลาภก็ย่อมดับไป เมื่อมียศ ยศก็หมดไป เมื่อมีสรรเสริญ สรรเสริญก็เสื่อมไป เมื่อเป็นเช่นนี้การแสดงปาฏิหาริย์เพื่อลาภ ยศ สรรเสริญเหล่านี้ พระพุทธเจ้าไม่ทรงเสริมเพราะไม่ใช่หนทางแห่งความพ้นจากความทุกข์

๔.๒.๒ วิเคราะห์ถึงผลเสียของการแสดงปาฏิหาริย์ในระดับอาเทศนาปาฏิหาริย์

วิเคราะห์ถึงผลเสียในการแสดงปาฏิหาริย์ในระดับอาเทศนาปาฏิหาริย์ เป็นการสร้างความความหลงผิดคิดว่าตนเองเก่งให้เกิดขึ้นกับตนเอง เพราะเมื่อสามารถแสดงอาเทศนาปาฏิหาริย์ได้แล้วก็จะไม่ยอมทำอะไร มีความต้องการสิ่งใดก็จะใช้อาเทศนาปาฏิหาริย์บันดาลให้เกิดในสิ่งที่ต้องการซึ่งเป็นหลักของความที่ไม่รู้จริงมีความหลงอันเป็นเหตุไม่รู้จริงทำให้เกิดความลุ่มหลงในลาภ ยศ สรรเสริญที่เกิดในโลภธรรม ๘ ประการ คือ มีสุขคู่กับทุกข์ มีสรรเสริญคู่กับนิทานมียศคู่กับเสื่อมยศ มีลาภคู่กับเสื่อมลาภเพราะจะทำให้ความเข้าใจผิดของผู้พบเห็นคิดว่าเป็นหลักการทำให้พ้นจากความทุกข์ได้ การไม่รู้จักเหตุแห่งการเกิดทุกข์ทั้งเพราะการแสดงปาฏิหาริย์นั้นสามารถให้ทั้งประ โยชน์และโทษ เช่น ขณะที่สามารถแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ได้ย่อมมีลาภยศ สรรเสริญมาสู่ผู้แสดง แต่เมื่อไม่สามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ก็จะทำให้เสื่อมลาภยศสรรเสริญ ก็จะทำให้เกิดทุกข์ตามมา จึงเป็นการเพิ่มความทุกข์เป็นทวีคูณ การไม่รู้การดับทุกข์ เพราะการไม่รู้จักการสงบสติอารมณ์หรือรู้จักการเพียงพอก็จะทำให้ไม่สามารถดับทุกข์ได้ตามจุดมุ่งหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ไม่ควรแสดงสิ่งเหล่านี้ให้ปรากฏแก่พุทธศาสนิกชนเพราะอาจทำให้เกิดความขัดแย้งในกลุ่มพุทธศาสนิกชนเอง การไม่รู้หนทางในการดับทุกข์ เพราะเป็นผู้มีมิจฉาทิฐิ ไม่วางใจเป็นกลาง เข้าข้างตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นสาเหตุของการที่พระพุทธเจ้าห้ามในการแสดงปาฏิหาริย์ นอกจากนี้การไม่รู้จักกิจในอริยสัง ๔ ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคนี้พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงอนุญาตให้แสดงปาฏิหาริย์ ที่ประกอบด้วย การไม่รู้คิดนั้น เป็นเพราะไม่รู้จักสาเหตุเหตุในอดีตว่าสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันนี้คือเป็นเหตุแห่งผลอะไรในอดีตหรืองานในอดีตย่อมปรากฏในปัจจุบัน ตามหลักของคำว่า “เราจะทำกรรมอันใดไว้ จะเป็นบุญหรือเป็นบาปก็ตาม ย่อมได้รับผลของกรรมนั้นๆ สืบไป” การไม่รู้อนาคตนั้น เป็นการไม่รู้จักมองถึงอนาคตที่จะเกิดขึ้นกับการที่ตนได้ก่อกรรมขึ้นในปัจจุบัน ไม่ว่าจะกรรมดีหรือกรรมไม่ดีก็ตามย่อมได้รับผลของกรรมในอนาคต

อย่าง การไม่รู้ทั้งอดีตและอนาคตนั้น เป็นการไม่รู้จักโยงระหว่างการทำกรรมไว้ในอดีตและเชื่อม โยงไปถึงผลในอนาคต การไม่รู้ปฏิภงสมุปบาทนั้น เป็นการไม่รู้จักสภาวะธรรมนั้น ๆ ว่าสิ่งนี้มีสิ่งนี้ก็ต้องมี หรือที่เรียกว่า “ถ้ามีต้นเหตุ ก็จะต้องมีปลายเหตุ เช่น มีต้นมะม่วง ย่อมจะมีลูกมะม่วง หรือมีลูกมะม่วง ก็ย่อมจะมีต้นมะม่วง” ดังกล่าว

วิเคราะห์ผลเสียของการแสดงอาเทศนาปาฏิหาริย์ในพระสูตรคัมภีร์นั้น เป็นหลักการที่แสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดลาภ ยศ สรรเสริญตามมา ซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดทุกข์ เพราะเมื่อลาภเกิดมา ลาภก็ย่อมดับไป เมื่อมียศ ยศก็หมดไป เมื่อมีสรรเสริญ สรรเสริญก็เสื่อมไป เมื่อเป็นเช่นนี้ การแสดงปาฏิหาริย์เพื่อลาภ ยศ สรรเสริญเหล่านี้ พระพุทธเจ้าไม่ทรงเสริมเพราะไม่ใช่หนทางแห่งความพ้นจากความทุกข์

๔.๒.๓ วิเคราะห์ถึงผลเสียการแสดงปาฏิหาริย์ในระดับอนุศาสนีปาฏิหาริย์

วิเคราะห์ผลถึงผลเสียในการแสดงปาฏิหาริย์ในระดับอนุศาสนีปาฏิหาริย์ เพราะเมื่อสามารถแสดงอนุศาสนีปาฏิหาริย์ได้แล้วก็จะไม่ยอมทำอะไร มีความต้องการสิ่งใดก็จะใช้ อนุศาสนีปาฏิหาริย์บันดาลให้เกิดในสิ่งที่ต้องการซึ่งเป็นหลักของความที่ไม่รู้จักจริง ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบกติกามีความหลงอันเป็นเหตุไม่รู้จักจริงในอริยสัจ ๔ คือการไม่รู้จักความทุกข์ทั้งปวง มีความลุ่มหลงในลาภ ยศ สรรเสริญที่เกิดในโลกธรรม ๘ ประการ คือ มีสุขคู่กับทุกข์ มีสรรเสริญคู่กับนินทา มียศคู่กับเสื่อมยศ มีลาภคู่กับเสื่อมลาภเพราะจะทำให้ความเข้าใจผิดของผู้พบเห็นคิดว่าเป็นหลักการทำให้พ้นจากความทุกข์ได้ การไม่รู้จักเหตุแห่งการเกิดทุกข์ทั้งเพราะการแสดงปาฏิหาริย์นั้นสามารถให้ทั้งประโยชน์และโทษ เช่น ขณะที่สามารถแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ได้ย่อมมีลาภยศสรรเสริญมาสู่ผู้แสดง แต่เมื่อไม่สามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ก็จะทำให้เสื่อมลาภยศสรรเสริญก็จะทำให้เกิดทุกข์ตามมา จึงเป็นการเพิ่มความทุกข์เป็นทวีคูณ การไม่รู้การดับทุกข์ เพราะการไม่รู้จักการสงบสติอารมณ์หรือรู้จักการเพียงพอก็จะทำให้ไม่สามารถดับทุกข์ได้ตามจุดมุ่งหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา ไม่ควรแสดงสิ่งเหล่านี้ให้ปรากฏแก่พุทธศาสนิกชนเพราะอาจทำให้เกิดความขัดแย้งในกลุ่มพุทธศาสนิกชนเองและการไม่รู้หนทางในการดับทุกข์ เพราะเป็นผู้มีมิจฉาทิฐิไม่วางใจเป็นกลาง เข้าข้างตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นสาเหตุของการที่พระพุทธเจ้าห้ามในการแสดงปาฏิหาริย์ นอกจากนี้การไม่รู้จักกิจในอริยสัจ ๔ ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคนี้ พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงอนุญาตให้แสดงปาฏิหาริย์ ที่ประกอบด้วย การไม่รู้อดีตนั้น เป็นเพราะไม่รู้จักสาเหตุในอดีตว่าสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันนี้คือเป็นเหตุแห่งผลอะไรในอดีตหรืองานในอดีตย่อมปรากฏในปัจจุบัน ตามหลักของคำว่า เราจะทำกรรมอันใดไว้ จะเป็นบุญหรือเป็นบาปก็ตาม ย่อมได้รับผลของกรรมนั้นๆ สืบไป การไม่รู้อนาคตนั้น เป็นการไม่รู้จักมองถึงอนาคตที่จะเกิดขึ้นกับ

การที่ตนได้ก่อกรรมขึ้นในปัจจุบัน ไม่ว่าจะกรรมดีหรือกรรมไม่ดีก็ตามย่อมได้รับผลของกรรมในอนาคตอย่างแน่นอน การไม่รู้ทั้งอดีตและอนาคตนั้น เป็นการไม่รู้จักโยงระหว่างการทำความไว้ในอดีตและเชื่อมโยง ไปถึงผลในอนาคตการไม่รู้ปฏิจสมุขปาบทนั้น เป็นการไม่รู้จักสภาวะธรรมนั้น ๆ ว่าสิ่งนี้มี สิ่งนี้ก็ต้องมี หรือที่เรียกว่า “ถ้ามีต้นเหตุ ก็จะต้องมีปลายเหตุ เช่น มีต้นมะม่วง ย่อมจะมีลูกมะม่วง หรือมีลูกมะม่วง ก็ย่อมจะมีต้นมะม่วง

วิเคราะห์ถึงผลเสียของการแสดงปาฏิหาริย์ในพระสูตรคณปิฎกนั้น เป็นหลักการที่แสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดลาภ ยศ สรรเสริญตามมา ซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดทุกข์ เพราะเมื่อลาภเกิดมา ลาภก็ย่อมดับไป เมื่อมียศ ยศก็หมดไป เมื่อมีสรรเสริญ สรรเสริญก็เสื่อมไป เมื่อเป็นเช่นนี้การแสดงปาฏิหาริย์เพื่อลาภ ยศ สรรเสริญเหล่านี้ พระพุทธเจ้าไม่ทรงเสริมเพราะไม่ใช่หนทางแห่งความพ้นจากความทุกข์

๔.๓ วิเคราะห์ปาฏิหาริย์ในด้านอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปาฏิหาริย์ ๓

วิเคราะห์ส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปาฏิหาริย์นั้น เป็นการวิเคราะห์ที่เป็นส่วนอื่น ๆ เช่น ความหมายประเภท ความสำคัญ ลักษณะและประโยชน์ ดังผู้วิจัย จะได้วิเคราะห์ ดังนี้

๔.๓.๑ วิเคราะห์ความหมายปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา

วิเคราะห์ปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนานั้น เป็นการวิเคราะห์เพื่อจะให้ได้ว่า ปาฏิหาริย์นั้นเป็นสิ่งที่มาตั้งแต่คิกคำบรรพมาแล้วและมีการปลูกฝังกันมาตลอด เช่น การทำงานที่อาจไม่ประสบความสำเร็จหรือการทำงานที่ประสบความสำเร็จเกิดความคาดหมาย มักจะถูกมองว่า เป็นเพราะปาฏิหาริย์ช่วยจึงประสบความสำเร็จได้เพียงนี้หรือถ้าประสบความสำเร็จก็อาศัยปาฏิหาริย์ช่วย ดังที่กล่าวมานี้ เป็นการวิเคราะห์ให้เห็นว่าปาฏิหาริย์เป็นของคู่จิตใจมนุษย์มาตั้งแต่คิกคำบรรพ

ส่วนปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนานั้น วิเคราะห์ได้ว่า เป็นเพียงผลพลอยได้ที่เกิดจากการปฏิบัติศิปปฏิบัติชอบตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงสั่งสอนให้มนุษย์เห็นคุณค่าทางหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ที่ทรงค้นคว้า เป็นหลักปฏิบัติที่สามารถทำให้ทราบถึงผลของการปฏิบัติได้ บุคคลใดสามารถประพฤติปฏิบัติได้ตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ อย่างน้อยก็สามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ เช่นในเรือพระภิกษุ ๕๐๐ องค์ ซึ่งมีอุปาสิกคนหนึ่ง ฟังพระธรรมเทศนาของภิกษุที่เป็นลูกชายของคนอยู่ที่วัดและในขณะเดียวกันที่บ้านของนางก็มีโจร ๕๐๐ เข้ามาโจรกรรมทรัพย์สินที่บ้านของนาง คนใช้เห็นโจร ๕๐๐ แล้วจึงมาบอกนางว่ามีโจรเข้าบ้านเพื่อโจรกรรมทรัพย์สินของนาง ด้วยความเลื่อมใสศรัทธา

ในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่พระภิกษุบุตรชายของตนนำมาเทศนาในขณะนั้น นางจึงบอกคนรับใช้ว่า โจรเหล่านั้นมีความประสงค์สิ่งใดก็ให้เขานำไปได้ตามความพอใจ ด้วยอานาภาพแห่งความเลื่อมใสศรัทธานั้น โจรไม่สามารถนำทรัพย์ของนางได้และหันกลับมาบวชเป็นพระภิกษุ ๕๐๐ รูปอยู่ในสำนักของพระภิกษุบุตรของอุบาสิกาคนดังกล่าว

ดังนั้น จึงวิเคราะห์ความหมายปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนาได้ว่า ปาฏิหาริย์ หมายถึง การเกิดจากความศรัทธาเลื่อมใสเป็นเบื้องต้น ปาฏิหาริย์ หมายถึง การเกิดจากการนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้อง ปาฏิหาริย์ หมายถึง ผู้ปฏิบัติธรรมอย่างไร ธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติอย่างนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้จึง สรุปได้ว่า ปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา หมายถึง ความอัศจรรย์ที่มีในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่มีจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน แต่ในที่นี้ ผู้วิจัย จะมุ่งวิเคราะห์ความหมายปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรคัมภีร์และพระวินัยปิฎก ดังนี้

๔.๓.๒ วิเคราะห์ความหมายปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรคัมภีร์

ทำไมจะต้องวิเคราะห์ความหมายของปาฏิหาริย์ในพระสูตรคัมภีร์ เพราะว่าปาฏิหาริย์ในพระสูตรคัมภีร์นั้น ซึ่งมีผลมาจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า การปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลหรือปาฏิหาริย์นั้น จะต้องปฏิบัติตามหลักธรรมให้ถูกต้องจึงจะสามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้อย่างอัศจรรย์ใจ เพราะพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีปาฏิหาริย์อยู่ในตัวอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าผู้ที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติเท่านั้น ถ้าปฏิบัติถูกต้องตามหลักธรรมก็จะสามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ ถ้าไม่ถูกวิธีก็ไม่อาจแสดงปาฏิหาริย์ได้ดังกล่าว

ดังนั้น ความหมายปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรคัมภีร์ จึงวิเคราะห์ได้ว่า เป็นการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าโดยการรวมกาย วาจาและใจให้เป็นอารมณ์หนึ่งเดียวกัน คือ กายสงบ๑ วาจาสงบ๑และจิตใจสงบ๑ เมื่อทั้ง ๓ ส่วนของมนุษย์รวมกันเป็นหนึ่งแล้ว จึงทำให้เกิดเป็นปาฏิหาริย์ได้อย่างน่าอัศจรรย์ใจ คือ การทำให้เกิดความสงบสุขเกิดขึ้นภายในจิตใจ เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้วิจัย จะแยกวิเคราะห์ให้เห็นถึงปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรคัมภีร์หรือหลักธรรมที่นำมาปฏิบัติแล้วสามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ คือ อิทธิปาฏิหาริย์ ๓ อภิญญา ๖ วิชชา ๘ อิทธิบาท ๔ ซึ่งเป็นปาฏิหาริย์ตามความหมายในพระสูตรคัมภีร์ ดังนี้

๑) วิเคราะห์ปาฏิหาริย์ ๓ ประการ ทำไมปาฏิหาริย์จึงมี ๓ ประการ มากกว่านี้หรือไม่มี ปาฏิหาริย์เพียง ๓ ประการนั้น เป็นการแยกออกให้เห็นถึงระดับของการการแสดงปาฏิหาริย์ที่พระพุทธองค์ทรงเรียงลำดับความหยาบ ปานกลางและความละเอียดอ่อนจนกระทั่งไปถึงการแสดงปาฏิหาริย์ตามหลักความจริงคือ อนุศาสน์ปาฏิหาริย์ ที่เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดจากความจริง

ซึ่งเป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อให้พบกับความสำเร็จตามความเป็นจริง เช่น การปฏิบัติธรรมแล้วสามารถเข้าถึงซึ่งความสำเร็จมรรค ผล นิพพาน ได้อย่างน่าอัศจรรย์ใจตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เพราะหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีปาฏิหาริย์อยู่ในตัว ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์จะเลือกนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง นับตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนกระทั่งสูงสุดคือพระนิพพาน ดังนั้นจึงสรุปการวิเคราะห์ได้ว่า ปาฏิหาริย์ตามความหมายในพระสูตรตันตปิฎก จึงหมายถึง ปาฏิหาริย์ที่มีอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อให้ชาวโลกได้นำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลตามมาน่าอัศจรรย์ใจและจะแยกออกให้เห็นอย่างชัดเจนในแต่ละระดับตามที่พระพุทธองค์ทรงตรัสในเรื่องปาฏิหาริย์ ๓ ประการ คือ

๑) อิทธิปาฏิหาริย์ เป็นปาฏิหาริย์ระดับโลกียวิสัยหรือสมมติสังขะที่ทุกคนสามารถจะแสดงได้ ดังที่ปรากฏในขมกปาฏิหาริย์ที่สาวกของพระพุทธเจ้าที่เริ่มจากอุบาสะอุบาสิกาอาสาแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เดิยรติได้เห็นเป็นประจักษ์ว่าหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีปาฏิหาริย์อยู่ในตัว ถ้าบุคคลใดนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้องแล้ว อย่างน้อยหรือระดับขั้นพื้นฐานจริง ๆ นั้น จะสามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้และปฏิบัติได้สูงสุด คือ การเข้าถึงพระนิพพาน

อิทธิปาฏิหาริย์ ดังกล่าวนี เป็นการแสดงปาฏิหาริย์ในขั้นระดับต่ำสุดในพระพุทธศาสนา เป็นปาฏิหาริย์ที่ไม่จริง เช่น การปลุกเสกผงให้เป็นทองคำ ดังที่ปรากฏในเรื่องพระภิกษุเสกผงให้กับเด็กยากจน พอบุคคลอื่นพบเห็นว่าเด็กยากจนทำไมจึงมีทองใส่และร้องเรียนต่อทางการว่าเด็กคนนี้ไปขโมยทองที่ไหนมาใส่ เด็กคนนั้น จึงถูกลงโทษ ดังนั้น อิทธิปาฏิหาริย์ในระดับนี้จึงเป็นปาฏิหาริย์ที่เป็นของไม่จริง เพียงแต่เป็นการใช้กระแสนิจปรุงแต่งให้เป็นอย่างนั้น ให้เป็นอย่างนี้ได้ตามใจชอบ แต่ผู้ที่จะแสดงปาฏิหาริย์ในระดับนี้ได้ นั้น จะต้องเป็นผู้ปฏิบัติได้ตามหลักของศีล ๕ รักษาสังขะ มีความอดทน จิตใจเข้มแข็ง เป็นเบื้องต้น

อิทธิปาฏิหาริย์ในระดับนี้ พระพุทธเจ้าไม่ทรงสรรเสริญเพราะเป็นปาฏิหาริย์ที่ไม่มีหลักความจริงตามหลักของพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพราะการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ในระดับนี้ทำให้เกิดความสำเร็จในทางวัตถุ ซึ่งเรียกว่า อามิสฤทธิ เป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์เพื่อให้มีความสำเร็จในทางวัตถุ เท่านั้น

๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์ เป็นปาฏิหาริย์ที่สร้างความอัศจรรย์ใจในการทลายจิตใจของบุคคลอื่นได้อย่างแม่นยำ มีความรอบรู้กระบวนการของจิตใจจนสามารถกำหนดลักษณะอาการเล็กๆ รวมถึงความคิด อุปนิสัยและจิตใจของผู้อื่น ได้อย่างแม่นยำ

การทลายจิตใจของมนุษย์ด้วยกัน ตามหลักของการวิเคราะห์แล้วนั้น มนุษย์มีความปรารถนาในสิ่งที่เหมือนกัน คือ สิ่งที่ดี สิ่งที่ถูกใจสำหรับตนเอง เพราะกระบวนการของจิตใจมนุษย์ชอบสิ่งเดียวกัน คือ ความสะดวกสบาย ไม่ชอบให้ใครมาขัดขวางความคิดตน แต่กระบวนการทางจิตใจ

ในทางพระพุทธศาสนามีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างมาก ถ้าบุคคลใดที่พิจารณาปัจเจกเวทนามามาก ก็จะทำให้รู้ถึงลักษณะจิตใจของมนุษย์ด้วยกัน เช่น พิจารณา ถึงความแก่ ความเจ็บและความตาย เมื่อน้อมเข้ามาสู่ตนเองก็จะทำให้มีจิตใจที่แสดงออกทางสีหน้า ลักษณะอาการ ความคิด อุปนิสัย และจิตใจของผู้นั้นก็จะแสดงออกมาให้ผู้อื่นได้เห็นและผู้ที่คอยสังเกตอยู่ก็จะสามารถทายจิตใจของ บุคคลนั้น ได้อย่างแม่นยำ การทายจิตใจของมนุษย์ด้วยกันได้อย่างแม่นยำ ไม่ได้หมายถึง การทำให้ หลุดพ้นจากความทุกข์ได้ พระพุทธองค์จึงไม่ทรงสรรเสริญปาฏิหาริย์ในระดับนี้ เพราะไม่ใช่ของ จริงแต่เป็นการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้สำเร็จในทางวัตถุ คือ อามิสฤทธิ์ เป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์ เพื่อให้มีความสำเร็จในทางวัตถุ เท่านั้น

๓) อนุศาสนีปาฏิหาริย์ เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดจากความจริง ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่า เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดจากหลักของความจริงที่มีอยู่ในตามธรรมชาติ เช่น แร่ทองคำที่มีอยู่ในธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่ในพื้นดินหรือผสมอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของแร่ธาตุอื่น ๆ พอข่ามนำไปสกัดเพื่อให้เกิดเป็น ทองคำบริสุทธิ์ได้อย่างน่าอัศจรรย์ใจ อนุศาสนีปาฏิหาริย์ก็เช่นเดียวกัน เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิด จากการปฏิบัติตามหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า โดยการละความ โลก ความโกรธและ ความหลงทั้งปวงก็จะเกิดปาฏิหาริย์ขึ้นภายในจิตใจ คือ การทำให้จิตใจมีความสุข มีความเยือก เย็นภายในจิตใจ

ดังนั้น จึงสรุปการวิเคราะห์อนุศาสนีปาฏิหาริย์ได้ว่า เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดจากการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งเริ่ม จากการรักษาศีล ภาวนา เพื่อให้เกิดปัญญาและนำปัญญาไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างน่า อัศจรรย์ใจ สิ่งเหล่านี้ก็เป็นการแสดงปาฏิหาริย์ตามหลักของความจริงที่เรียกว่า การแสดงปาฏิหาริย์ ทางธรรมฤทธิ์ หรือปาฏิหาริย์ในทางธรรมที่เป็นเหตุแห่งความเจริญทางด้านธรรม และเป็นการ แสดงให้เห็นถึงความจริงตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในทางพระพุทธศาสนา เพราะ ปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรต้นตอปิฎกในแง่มุมหนึ่งของความหมาย ซึ่งหมายถึง การนำหลักพระ ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยแล้วก็จะทำให้ เกิดผลสำเร็จตามมาน่าอัศจรรย์ใจ ปาฏิหาริย์ในข้อนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสรรเสริญเพราะ เป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อให้เกิดผลตามมา เช่น พระอรหันต์ มิได้เพราะอาศัยหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงค้นพบ พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้น ในโลกนี้ได้เพราะหลักธรรมตาม ธรรมชาติ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีมอมมองที่ใหม่ว่า หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงค้นพบ นั้น เป็นสิ่งที่มีปาฏิหาริย์อยู่ในตัวเอง เมื่อบุคคลใดปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมแล้ว ก็ จะสามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้

การวิเคราะห์ความหมายปาฏิหาริย์ในอภิญญา ๖ วิชชา ๘ และอิทธิบาท ๔ นั้น เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นถึงหลักของการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดปาฏิหาริย์ตามมา เป็นการวิเคราะห์รวมกันไว้ในปาฏิหาริย์ ๓ ประการ ซึ่งสามารถแบ่งได้ทั้งหมด ๒ ระดับ คือ ปาฏิหาริย์ระดับสมมติสังขะหรือปาฏิหาริย์ระดับโลกียธรรมที่สามารถใช้อิทธิฤทธิ์ทางจิตใจกำหนดให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ได้ตามใจชอบ เช่น การเสกหญ้าฟางให้เป็นทองคำ เสกใบไม้ให้เป็นตัวต่อ ตัวแตนได้ อย่างนี้เป็นต้น ส่วนปาฏิหาริย์ระดับปรมาตตสังขะ เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดจากความจริง เช่น การทำแร่ทองคำให้เป็นทองคำบริสุทธิ์เพราะเกิดจากการลงมือทำแร่ให้เป็นทองคำจริงตามหลักของธรรมชาติหรือการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อให้สำเร็จถึงมรรค ผล นิพพาน ซึ่งเป็นการแสดงปาฏิหาริย์ที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักของความจริงตามธรรมชาติเพื่อให้เกิดผลตามมา คือ การเข้าถึงพระนิพพาน ดังพุทธสุภาษิตที่ว่า ผู้ใดปฏิบัติตามหลักธรรม ผู้ก็ย่อมได้รับการคุ้มครองจากหลักธรรมที่ตนปฏิบัติอยู่ เช่นกัน

๔.๓.๓ วิเคราะห์เหตุผลที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์

วิเคราะห์เหตุผลที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนานั้น ก็ทำให้ทราบว่า พระธรรมวินัยมีปาฏิหาริย์อยู่ในตัวของพระธรรมวินัยเอง เพราะพระธรรมวินัยเป็นหลักประพฤติปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ได้ราวปาฏิหาริย์ ดังนั้น การทรงแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า คือ การทรงแสดงพระธรรมวินัยเพื่อให้นุชนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ อย่่างไรก็ตาม เมื่อทราบถึงสาเหตุของการแสดงปาฏิหาริย์หรือการทรงแสดงพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าที่ทำให้เกิดความอัศจรรย์ใจแล้ว การนำหลักพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าไปประพฤติปฏิบัติก็จะมีผลตามมาอย่างน่าอัศจรรย์ใจ นอกจากนั้นยังได้แบ่งเป็นประเภทของปาฏิหาริย์ ความสำคัญของปาฏิหาริย์ ลักษณะของปาฏิหาริย์และประโยชน์ของปาฏิหาริย์ ดังจะได้วิเคราะห์เพื่อหาเหตุผลของการทรงแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า ดังนี้

๔.๓.๔ วิเคราะห์ประเภทของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา

วิเคราะห์ปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนาทำไมจึงมีประเภท เพราะว่าเป็นการแบ่งออกเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างกันระหว่างปาฏิหาริย์ระดับโลกียธรรมและโลกุตระธรรม เพราะปาฏิหาริย์ทั้ง ๒ ประการนี้ มีความสำเร็จตามความประสงค์ที่มีความแตกต่างกันตรงจุดมุ่งหมายสำคัญ คือปาฏิหาริย์ระดับโลกียธรรมนั้นเป็นประเภทการแสดงปาฏิหาริย์สำหรับผู้ที่ยังไม่สิ้นไปแห่งกิเลส

๑) วิเคราะห์อิทธิปาฏิหาริย์ เป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์ทางจิตใจที่สามารถกระทำสิ่งใดก็ได้ตามความมุ่งหมายของจิต เช่น กำบังหายตัว เหาะขึ้นไปเดินบนอากาศ ซึ่งมีการแสดงอามิสฤทธิ เพื่อให้มีความสำเร็จในทางวัตถุ ซึ่งเป็นการแสดงเพื่อให้ถึงความสำเร็จเพียงชั่วคราวเท่านั้นไม่มีความมั่นคง

๒) วิเคราะห์อาเทศนาปาฏิหาริย์ มีความอศจรรยในการทลายจิตใจของบุคคลอื่นได้อย่างแม่นยำ มีความรอบรู้กระบวนการของจิตใจจนสามารถกำหนดลักษณะอาการเล็กน้อยรวมถึงความคิด อุปนิสัยและจิตใจของผู้อื่นได้อย่างแม่นยำ

๓) วิเคราะห์อิทธิวิชานัน เป็นอิทธิวิธีหรือวิธีการสำหรับผู้ที่มีความรู้ทำให้เกิดการแสดงอิทธิฤทธิ์ในลักษณะต่าง ๆ ได้ตามความต้องการที่จิตใจปรารถนา ผู้ที่จะแสดงอิทธิฤทธิ์ได้นั้นจะต้องเป็นบุคคลที่บริสุทธิ์ทางกาย วาจาและจิตใจ เป็นผู้รักษาสัจจะ จึงจะแสดงอิทธิฤทธิ์ได้ตามต้องการ ซึ่งเป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์ระดับโลกิยะหรือระดับชาวโลกทั่วไปสามารถแสดงได้ แต่ปาฏิหาริย์ในระดับนี้เป็นปาฏิหาริย์ที่ไม่สามารถทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ได้ ผู้ยังคิดยึดในเรื่องของความดีอยู่หรือที่เรียกว่า ยังมีการแข่งขันในเรื่องของการสร้างความดี ดังที่ว่า “ข้าดีกว่าเอง” ซึ่งต่างคนก็ต่างดีเท่า

๔) วิเคราะห์วิปัสสนาญาณัน เป็นการพิจารณาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในกองสังขาร คือ นามรูปให้เห็นจริงตามกฎของไตรลักษณ์ “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เมื่อพิจารณาเห็นจริงตามกฎของไตรลักษณ์แล้วก็จะทำให้จิตใจสงบและสามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ตามความประสงค์

๕) วิเคราะห์ห่ม โนมยิทธินัน เป็นฤทธิ์ที่สำเร็จทางจิตใจ สามารถนิรมิตกายออกจากกายได้หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การเอาจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งนั้นเรื่องนั้นเพื่อให้เกิดสมาธิแล้วสิ่งนั้นเรื่องนั้นก็สำเร็จไปเอง

ดังนั้น การวิเคราะห์ประเภทปาฏิหาริย์ในระดับโลกิยะธรรมนี้ เป็นปาฏิหาริย์ที่บุคคลทั่วไปสามารถแสดงได้ ถ้าบุคคลเหล่านั้นประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในระดับขั้นพื้นฐานได้ เช่น การรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์ปฏิบัติตามหลักของเบญจธรรมหรือธรรม ๕ ประการที่มีความเมตตา การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นเหล่านี้รวมถึงหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ อุโบสถศีลก็สามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้ แต่เป็นปาฏิหาริย์ที่ยังไม่สามารถทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ได้ ยังมีทั้งสุขและทุกข์คละเคล้ากันไป ตามอัศภาพของแต่ละบุคคลที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้

๔.๓.๕ วิเคราะห์ประเภทปาฏิหาริย์ระดับโลกุตตรธรรม

วิเคราะห์ปาฏิหาริย์ระดับโลกุตตรธรรมนั้น เป็นการทรงแสดงธรรมฤทธิ์ของพระพุทธเจ้าที่เป็นการแสดงฤทธิ์ในทางธรรม ซึ่งเป็นเหตุแห่งความเจริญทางด้านธรรมเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์เป็นผู้เข้าใจในหลักของความจริง คือ อริยสัจ ๔ ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงธรรมให้สำเร็จตามความจริงที่เรียกว่า “ปาฏิหาริย์” ที่เกิดขึ้นจากหลักของความเป็นจริงตามอริยสัจ ๔ ดังนี้

๑) วิเคราะห์อนุสาสนีปาฏิหาริย์ เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดจากความจริง ซึ่งเป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อให้พบกับความสำเร็จตามความจริง เช่น การปฏิบัติธรรมแล้วสามารถเข้าถึงซึ่งความสุขตามหลักคำสอนที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า พระธรรมวินัยมีคุณประโยชน์มาก มีความอัสสรย์มาก สามารถทำให้มนุษย์เป็นได้ทุกอย่างตามที่จะปฏิบัติไปได้ถึงตามที่ต้องการและสิ่งเหล่านี้ก็เป็นการแสดงปาฏิหาริย์เช่นกัน

๒) วิเคราะห์ทิพโสตนั้น เป็นการแสดงฤทธิ์ทางหู เป็นบุคคลที่หูทิพย์สามารถที่จะรับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ในระยะไกลได้หรือการพูดคุยกันทางกระแสจิตของพระอรหันต์ ซึ่งเป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์ระดับโลกุตตรธรรม

๓) วิเคราะห์เจโตปริยญาณนั้น เป็นญาณหรือเป็นผู้มีความรู้ที่สามารถกำหนดจิตใจของบุคคลอื่นได้อย่างแม่นยำ เหมือนพระพุทธองค์ทราบวารจิตของสัตว์โลกทั้งหลายที่มีวารจิตต่างกันออกไปในลักษณะต่างตามแต่กรรมเป็นเครื่องกำหนด

๔) วิเคราะห์ปุพพนิวาสานุสสตินั้น เป็นการแสดงปาฏิหาริย์ที่เกี่ยวกับการระลึกชาติได้ของบุคคลที่สามารถทำกิเลสให้สิ้นไป เช่น พระพุทธเจ้าและเหล่าสาวกของพระองค์ที่ตัดขาดจากกิเลสแล้วจึงจะสามารถแสดงปาฏิหาริย์นี้ได้

๕) วิเคราะห์ทิพจักขุ นั้น เป็นปาฏิหาริย์ทางสายตา เป็นบุคคลที่สามารถมองเห็นอะไรต่าง ๆ ที่อยู่ไกลได้อย่างชัดเจนเห็นภาพดังกล่าวนั้นอยู่ใกล้ ๆ

๖) วิเคราะห์อาสวกขยญาณนั้น เป็นผู้ที่มีความรู้ที่สามารถทำให้อาสวะทั้งหมดสิ้นไป ซึ่งเป็นการเข้าถึงซึ่งความสุขอันสูงสุดในพระพุทธศาสนาตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

ดังนั้น การวิเคราะห์ประเภทปาฏิหาริย์ในระดับโลกุตตรธรรมของพระพุทธเจ้านั้น เป็นการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้บุคคลธรรมดาหรือริยบุคคลนำหลักธรรมหรือพระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงค้นพบไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดปาฏิหาริย์ในด้านการเข้าถึงซึ่งความหลุดพ้นจากความทุกข์

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงวิเคราะห์ได้ว่า ปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนามีอยู่ ๒ ประเภท คือ ปาฏิหาริย์ประเภทที่อยู่ในระดับโลกิยธรรม เป็นปาฏิหาริย์ที่ทำให้เกิดความเจริญในทางด้านวัตถุ

หรือเป็นประเภทอามิสฤทธิ เพื่อให้มีความสำเร็จในทางวัตถุ ซึ่งเป็นการแสดงเพื่อให้ถึงความสำเร็จเพียงชั่วคราวเท่านั้น ไม่มีความมั่นคงและธรรมฤทธิที่เป็นการแสดงฤทธิในทางธรรม ซึ่งเป็นเหตุแห่งความเจริญทางด้านธรรมเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์เป็นผู้ทรงค้นพบหลักของความจริง คือ อริยสัจ ๔

๔.๓.๖ วิเคราะห์ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า

วิเคราะห์ลักษณะของการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างไร การแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้านั้น เป็นการแสดงเพื่อให้เห็นถึงหลักพระธรรมที่พระองค์ได้แสดงไว้ เช่น การแสดงปาฏิหาริย์ในยมกปาฏิหาริย์นั้น เป็นการสอนให้ทราบว่า มนุษย์คนหนึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๒ ด้าน คือ ด้านที่ดีหรือด้านที่เป็นกุศลและด้านที่ไม่ดีหรือด้านที่เป็นอกุศล เช่น ดังที่ทรงแสดงให้เห็นว่า แขนของพระองค์ด้านหนึ่งมีไฟปรากฏขึ้นและแขนอีกข้างหนึ่งมีน้ำไหลออกมา เป็นการแสดงให้เห็นว่าน้ำกับไฟเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกันและมีพระพุทธเจ้าทรงยืนอยู่ตรงกลาง ซึ่งเป็นการแสดงธรรมให้มนุษย์ได้เห็นถึงหลักการดำเนินชีวิตตามทางสายกลางไม่ร้อนเกินไป ไม่เย็นเกินไป ดังนั้น ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าจึงเป็นลักษณะที่พระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาไปในตัว

๔.๓.๗ วิเคราะห์ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ของเหล่าสาวก

วิเคราะห์ลักษณะการแสดงปาฏิหาริย์ของบรรดาเหล่าสาวกเป็นอย่างไร การแสดงปาฏิหาริย์ของเหล่าสาวกนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าบรรดาสาวกของพระพุทธเจ้าที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักพระธรรมคำสอนของพระองค์แล้วก็จะสามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้เหมือนพระองค์ ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันว่า พระธรรมวินัยของพระองค์มีปาฏิหาริย์ มีความอัศจรรย์ใจและมีความลุ่มลึกโดยคัมภีร์ภาพอยู่ในตัว เหมาะแก่การทำให้เกิดความสนใจ ความศรัทธาสมควรแก่การนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์เพื่อตนเอง เพื่อผู้อื่นและสังคม เพราะจะทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม เช่น พระมหาโมคคัลลานะ ได้รับความยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในทางมโหทธิฤทธิ เป็นอัครสาวกเบื้องซ้าย เปรียบพระมหาโมคคัลลานะไว้เหมือนพี่เลี้ยง เป็นตัวอย่างที่พระภิกษุทั้งหลายควรให้ความสำคัญ ถึงแม้พระมหาโมคคัลลานะจะมีปาฏิหาริย์มากแต่ก็ไม่ได้ยึดติดในปาฏิหาริย์เหล่านั้น เพราะไม่ใช่หนทางแห่งความพ้นทุกข์ ดังที่ปรากฏว่าพระมหาโมคคัลลานะนั้นได้ถูกโจร ๕๐๐ ทำร้ายจนถึงขั้นมรณภาพ เพราะกรรมเก่าที่พระมหาโมคคัลลานะเคยสร้างไว้แต่ปางก่อนตามมานั่น

วิเคราะห์ลักษณะของการปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าเพื่อเป็นการแสดงพระธรรมเทศนาอีกรูปแบบหนึ่งเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาของผู้ที่ยังไม่ได้ศรัทธาให้มีศรัทธา ผู้ที่ศรัทธาอยู่แต่ก่อนแล้วให้มีความศรัทธามากขึ้น เพราะปาฏิหาริย์เป็นเพียงลักษณะของบันไดขั้นแรกที่จะก้าวขึ้นไปสู่ที่สูงกว่าเดิมต่อไปเพื่อให้ถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

ดังนั้น จากการวิเคราะห์ ความหมายปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนาดังกล่าวนี้นี้ เป็นการแยกให้เห็นเป็นส่วนที่เป็นความหมายทางปฏิบัติที่เรียกว่าพระสูตรตันตปิฎกและส่วนที่เป็นข้อละเว้นหรือข้อห้ามนำมาประพฤติปฏิบัติเพราะจะทำให้เกิดความเดือดร้อนที่เรียกว่าพระวินัยปิฎก อย่างไรก็ตาม เมื่อนำหลักประพฤติปฏิบัติมารวมเข้าด้วยกันกับข้อละเว้นหรือข้อที่ห้ามไม่ให้นำมาประพฤติปฏิบัติ ก็จะได้คำว่า “พระธรรมวินัย” เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงวิเคราะห์ออกมาได้ว่า พระธรรมวินัยหมายถึง ปาฏิหาริย์หรือปาฏิหาริย์ ก็หมายถึง พระธรรมวินัยตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เพราะพระธรรมวินัยที่สามารถทำให้มนุษย์เป็นได้ทุกอย่าง ถ้าบุคคลเหล่านั้นนำหลักของพระธรรมวินัยเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องก็จะทำให้พ้นจากความทุกข์ได้อย่างปาฏิหาริย์ เช่น พระธรรมวินัย ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะกลายเป็นพระพุทธเจ้า พระธรรมวินัย ทำให้มนุษย์ธรรมดากลายเป็นพระอรหันต์หรือกลายเป็นอริยบุคคลได้อย่างน่าอัศจรรย์ใจ หรือการเปลี่ยนให้มนุษย์ธรรมดากลายเป็นพระภิกษุได้ในทันทีและพระธรรมวินัยสามารถแสดงปาฏิหาริย์ให้บุคคลธรรมดากราบไหว้ได้ที่สำคัญ พระธรรมวินัยสามารถทำให้บุคคลหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ดังกล่าวนี้นี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ปาฏิหาริย์เกิดมาจากหลักพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้วิจัย จึงจะได้วิเคราะห์หาเหตุและผลที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์ให้ชาวโลกได้ทราบและนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ตนเอง ผู้อื่นและสังคมตามกำลังสติปัญญาของแต่ละบุคคลต่อไป

๔.๓.๘ วิเคราะห์ประโยชน์ของปาฏิหาริย์ในพุทธศาสนา

วิเคราะห์ประโยชน์ของปาฏิหาริย์ในพุทธศาสนามีอะไรบ้าง วิเคราะห์ปาฏิหาริย์เพื่อให้เห็นประโยชน์ที่เกิดจากการแสดงปาฏิหาริย์ ประโยชน์จริง ๆ ของปาฏิหาริย์นั้นไม่ได้ใช้ไปปราบใครที่ไหน พระพุทธองค์ทรงมีพระประสงค์ให้นำปาฏิหาริย์ไปปราบกิเลสที่มีอยู่ภายในจิตใจของตนเองให้หมดสิ้นไปและที่พระองค์ทรงแสดงปาฏิหาริย์เพื่อปราบชฎิลนั้น พระองค์ทรงเล็งเห็นด้วยพระปรีชาญาณว่า ชฎิลเหล่านั้นคือกลุ่มสาวกของพระองค์ที่จะทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระองค์ให้มีความเจริญรุ่งเรืองต่อไป เพราะชฎิลกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความเชื่อและศรัทธาสูงเมื่อพระองค์ทำให้ชฎิลกลุ่มนี้เชื่อได้ก็จะทำให้พระองค์มีกำลังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากขึ้น

ตามลำดับ ดังเช่นในการแสดงปาฏิหาริย์ปราบความมีทิฐิของพญานาค จนหายจากความพยศจนต้อง
ชนคชคตภายในบาตรของพระพุทธองค์

๑) วิเคราะห์การทรงแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าปราบทิฐิพญานาค เป็นการ
ทรงแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าปราบทิฐิพญานาคนั้นพระองค์ทรงแสดงปาฏิหาริย์บังหวน
และพ่นไฟ โดยครั้งนั้นได้เห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเข้าไป มีความซึ่งเคียดไม่พอใจ จึง
บังหวนคว้นขึ้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงดำริว่าเราพึงครอบงำเดชของพญานาคนี้ด้วยเดชของ
พระองค์เองแล้วก็ทรงแสดงอิทธิทธิสังขาร บันดาลให้เกิดคว้นขึ้นเช่นเดียวกัน พญานาคนั้นทน
ความลบลู่ไม่ได้ จึงพ่นไฟสูในทันที แม้พระผู้มีพระภาคก็ทรงเข้ากลีบสมายติมีเดโชธาตุเป็น
อารมณ์บันดาลไฟด้านทานไว้เมื่อทั้งสองฝ่ายทำให้ไฟโพล่งขึ้นต่อมาพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงได้
ครอบงำเดชของพญานาคนี้ด้วยเดชของพระองค์และทรงชนคชคตพญานาคไว้ในบาตรตลอดคราตรีกาล
นั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงฤทธิ์ปรากฏสถิตอยู่มีพระรัศมีสีต่าง ๆ คือ สีเขียว สีเหลือง สีแดง สี
ขาว สีหงบาท สีแก้วผลึก ปรากฏที่พระกายพระอังคิรส พอรุ่งขึ้นได้แสดงแก่ชฎิลอุรุเวลกัสสป
พร้อมกับตรัสว่า “ดูก่อนกัสสป นีพญานาคของท่าน เราครอบงำเดชของมันด้วยเดชของเราแล้ว”
ด้วยฤทธิ์และเดชของพระพุทธเจ้าทั้งข้อมเกิดขึ้นจากหลักพระธรรมที่พระองค์ทรงค้นพบและนำมา
กำจัดกิเลสตัณหาให้สิ้นไปแล้ว พระองค์จึงเป็นผู้มีโลกวิทูร เป็นผู้ทราบทั้ง ๓ โลก คือ เมืองนรก
เมืองมนุษย์และเมืองสวรรค์ จนกระทั่งทำวมหาราชมาเฝ้า ทำวมหาราชทั้ง ๔ แปลงรัศมีงาม สว่าง
ไสว ได้ยืนเฝ้าอยู่ทั้ง ๔ ทิศ ดูกองไฟใหญ่ขณะนั้น ท้าวสักกะเทวราชมาเฝ้าท้าวสักกะจอมทวยเทพ
แปลงรัศมีดุจดวงไฟใหญ่ งามและประณีตกว่ารัศมีแต่ก่อน ท้าวสหมันตีพรหมมาเฝ้ายัง ไพรสมณห์
ทั้งสิ้นให้สว่างไสวประณีตกว่าแต่ก่อนและสุดท้ายพระองค์ก็ทรงเสด็จไปนิคมบาทที่อุตรรุทวิปเห
อุเพราะว่าพระผู้มีพระภาคทราบความปริวิตกแห่งจิตของชฎิลอุรุเวลกัสสปด้วยจิตของพระองค์จึง
ได้ไปอุตรรุทวิปเหแล้วเสวยที่ริมสระอนาคต

๒) วิเคราะห์ปาฏิหาริย์ทางกระแสจิตนั้น เป็นการใช้อำนาจทางจิตเพื่อ
บังคับให้กิเลสตัณหาภายในจิตใจให้หมดสิ้นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักพระธรรมวินัยที่
พระพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้ ซึ่งวัตถุประสงค์ที่แท้จริงแล้วพระองค์ไม่มีพระประสงค์ที่จะให้ใช้
กระแสจิตข่มขวัญผู้อื่นหรือการกระทำให้อื่นเกรงกลัว แต่พระองค์มีพระประสงค์จะให้ใช้กระแส
จิตของพระองค์ให้เกิดประโยชน์กับตนเองให้ได้ผลมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ดังนั้น การวิเคราะห์ประโยชน์ของปาฏิหาริย์นั้น มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาเป็น
อย่างมาก เพราะเป็นบันไดก้าวแรกที่จะทำให้มนุษย์เกิดความสนใจที่จะนำหลักธรรมไปประพฤติ
ปฏิบัติให้เห็นผลตามมา ถึงอย่างไรก็ตาม มนุษย์ก็ยังคงเป็นผู้มีความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อได้สิ่ง
หนึ่งย่อมอยากได้อีกสิ่งหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ปาฏิหาริย์จึงมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาเป็น

อย่างมาก เพราะปาฏิหาริย์เหล่านี้เกิดมาจากการประพฤติปฏิบัติตามหลักของพระธรรมวินัยอย่างถูกต้อง หรือสิ่งที่พบเห็นและเป็นไปอย่างปาฏิหาริย์อย่างชัดเจน คือ หลักพระธรรมวินัยที่ทำให้มนุษย์ธรรมดาคนหนึ่งกลายมาเป็นพระภิกษุที่ได้รับการกราบไหว้อย่างทันทีทันใดเมื่อมีการอุปสมบทอย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย หรือพระพุทธองค์ที่ทรงตรัสว่า “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” อย่างนี้บุคคลธรรมดาที่สามารถกลายมาเป็นพระภิกษุได้อย่างปาฏิหาริย์ ดังกล่าว

จากการวิเคราะห์ปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนาทำให้ทราบรายละเอียดของปาฏิหาริย์ คือ ปาฏิหาริย์ หมายถึง หลักพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าที่มีความอัจฉริยะใจที่สามารถปรับเปลี่ยนให้มนุษย์เป็นไปได้ตามใจชอบ เช่น ทำให้มนุษย์ กลายเป็นพระภิกษุ กลายเป็นพระอรหันต์และทำให้เจ้าชายสิทธัตถะกลายเป็นพระพุทธเจ้าได้และหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้านั้น สามารถทำให้มนุษย์นำไปปฏิบัติถูกต้องแล้วทำให้มีผลตามมาอย่างน่าอัศจรรย์ใจ พระพุทธองค์ทรงส่งเสริมให้ปฏิบัติธรรมเพื่อให้เข้าถึงความหลุดพ้น ส่วนการแสดงพระธรรมเทศนานั้น เมื่อวิเคราะห์ให้เห็นประเด็นสำคัญจริง ๆ คือ การแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า ดังที่ปรากฏในยมกสูตร ที่พระองค์ทรงแสดงปาฏิหาริย์ที่เป็นคู่ ๆ เช่น มีน้ำไหลออกจากแขนหนึ่งและมีไฟลุกขึ้นในแขนอีกข้างหนึ่ง ซึ่งพระองค์ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาว่าสองสิ่งนั้นเป็นคู่ปรับกัน โดยที่พระองค์อยู่ตรงกลาง และเปรียบเสมือนพระองค์ทรงสอนให้มนุษย์เดินสายกลาง ส่วนที่พระองค์ไม่ส่งเสริมการแสดงปาฏิหาริย์นั้น เพราะไม่ใช่หนทางแห่งความพ้นทุกข์ ถ้าผู้แสดงปาฏิหาริย์มีความปรารถนาในลาภยศ สรรเสริญ

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ บทสรุป

ปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนานั้น เป็นการแสดงพระธรรมเทศนาแบบอัศจรรย์ใจ และสรุปได้ว่า ปาฏิหาริย์ หมายถึง การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างน่าอัศจรรย์ใจของพระพุทธเจ้าโดยอาการทรงสั่งสอนสัตว์โลกเพื่อให้สัตว์โลกได้เห็นในสิ่งที่เป็นอัศจรรย์ใจที่เกิดขึ้นจากหลักธรรม คำสั่งสอนที่พระพุทธองค์ได้ทรงค้นพบ หรืออีกความหมายหนึ่ง ซึ่งหมายถึง ปาฏิหาริย์ที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มีความสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงเจริญรุ่งเรือง สามารถแบ่งปาฏิหาริย์ออกเป็น ๒ ประเภท คือ ปาฏิหาริย์ที่ควรแสดง เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสและปาฏิหาริย์ที่ไม่ควรแสดงเพื่อให้เกิดความศรัทธาในปาฏิหาริย์ เพราะปาฏิหาริย์ไม่ใช่หนทางที่ทำให้พ้นทุกข์ได้และประโยชน์ของปาฏิหาริย์นั้น เริ่มจากการทำให้เกิดความเลื่อมใสในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ หรือนำไปประพฤติปฏิบัติแล้วมีผลตามมาและสามารถใช้ปาฏิหาริย์ปราบทมิฬของผู้ที่มีความเห็นผิดให้เห็นถูกต้องตามหลักความจริงตามหลักของธรรมชาติหรือที่เรียกว่า การประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดตามหลักของความเป็นตามที่ได้ประพฤติปฏิบัติมา ดังกล่าว

ปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในในพระสูตรคัมภีร์นั้น เป็นหลักปาฏิหาริย์ที่เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลตามอย่างน่าอัศจรรย์ใจ ซึ่งสามารถได้สรุปว่า การแสดงปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรคัมภีร์นั้น เป็นหลักของการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเลื่อมใสในหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งสามารถแยกออกได้ ๒ ประการ คือ หลักที่ควรแสดงและหลักที่ไม่ควรแสดงปาฏิหาริย์ เพราะว่า ปาฏิหาริย์นั้นมีอยู่สองด้าน ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าได้แสดงปาฏิหาริย์ไว้ในขมกปาฏิหาริย์ คือ มีด้านดีและด้านไม่ดี ในด้านที่ดีนั้นเป็นการแสดงปาฏิหาริย์ของผู้ที่ซึ่งสิ้นกิเลสแล้วไม่ยึดติดในลาภ ยศ สรรเสริญ เป็นเพียงการแสดงปาฏิหาริย์เพื่อให้เกิดความศรัทธาว่าหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าปฏิบัติได้ผลตามความจริง สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ประโยชน์ต่อผู้อื่นและประโยชน์ส่วนรวม ส่วนหลักของการห้ามนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงห้ามแสดงปาฏิหาริย์เพื่อหวังลาภ ยศ สรรเสริญ เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการติดขัดในการแสดงปาฏิหาริย์ ซึ่งไม่ใช่หนทางแห่งความพ้นทุกข์ตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่ทรงปรารถนาให้มนุษย์และสัตว์พ้นจากความทุกข์อยู่กันอย่างมีความสุข

จากการวิเคราะห์ปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนาทำให้ทราบรายละเอียดของปาฏิหาริย์ คือ ปาฏิหาริย์ หมายถึง หลักพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าที่มีความอัศจรรย์ใจที่สามารถปรับเปลี่ยนให้มนุษย์เป็นไปได้ตามใจชอบ เช่น ทำให้มนุษย์ กลายเป็นพระภิกษุ กลายเป็นพระอรหันต์และทำให้เจ้าชายสิทธัตถะกลายเป็นพระพุทธเจ้าได้และหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้านั้น สามารถทำให้มนุษย์นำไปปฏิบัติถูกต้องแล้วทำให้มีผลตามมาอย่างน่าอัศจรรย์ใจ พระพุทธองค์ทรงส่งเสริมให้ปฏิบัติธรรมเพื่อให้เข้าถึงความหลุดพ้น ส่วนการแสดงพระธรรมเทศนานั้น เมื่อวิเคราะห์ให้เห็นประเด็นสำคัญจริง ๆ คือ การแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า ดังที่ปรากฏในยมกสูตร ที่พระองค์ทรงแสดงปาฏิหาริย์ที่เป็นคู่ ๆ เช่น มีน้ำไหลออกจากแขนหนึ่งและมีไฟลุกขึ้นในแขนอีกข้างหนึ่ง ซึ่งพระองค์ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาว่าสองสิ่งนั้นเป็นคู่ปรับกัน โดยที่พระองค์อยู่ตรงกลาง และเปรียบเสมือนพระองค์ทรงสอนให้มนุษย์เดินสายกลาง ส่วนที่พระองค์ไม่ส่งเสริมการแสดงปาฏิหาริย์นั้น เพราะไม่ใช่หนทางแห่งความพ้นทุกข์ ถ้าผู้แสดงปาฏิหาริย์มีความปรารถนาในลาภยศ สรรเสริญ

สรุปวิเคราะห์การแสดงปาฏิหาริย์ในพระสูตรคัมภีร์นั้น ซึ่งเป็นการประพาดิปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามมา ๓ ประการ

๑) ปาฏิหาริย์ เป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์ทางจิตใจที่สามารถกระทำสิ่งใดก็ได้ ตามความมุ่งหมายของจิต เช่น กำบังหายตัว เหาะขึ้นไปในบนอากาศ ซึ่งมีการแสดงอิทธิฤทธิ์ ๒ ลักษณะ คือ อามิสฤทธิ์ เป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์เพื่อให้มีความสำเร็จในทางวัตถุและธรรมฤทธิ์ เป็นในการแสดงฤทธิ์ในทางธรรม ซึ่งเป็นเหตุแห่งความเจริญทางด้านธรรมซึ่งเป็นการแสดงเพื่อให้ถึงความสำเร็จเพียงชั่วคราวเท่านั้น ไม่มีความมั่นคง

๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์ มีความอัศจรรย์ในการทลายจิตใจของบุคคลอื่นได้อย่างแม่นยำ มีความรอบรู้กระบวนการของจิตใจจนสามารถกำหนดลักษณะอาการเล็กๆ รวมถึงความคิด อุปนิสัย และจิตใจของผู้อื่น ได้อย่างแม่นยำ

๓) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ เป็นปาฏิหาริย์ที่เกิดจากความจริง ซึ่งเป็นการลงมือพบให้พบกับความสำเร็จ เช่น การปฏิบัติธรรมแล้วสามารถเข้าถึงซึ่งความสำเร็จในหลักคำสอน สิ่งเหล่านี้ จึงเป็นการแสดงปาฏิหาริย์เช่นกัน

ปาฏิหาริย์ทั้ง ๓ ประการนี้พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญอนุสาสนีปาฏิหาริย์ เพราะว่าเป็นหลักของการประพาดิปฏิบัติเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามหลักความเป็นจริง เช่น ผู้ใดรักษาธรรมะ ผู้ นั้นย่อมได้รับการคุ้มครองจากธรรมะ ดังกล่าว

ดังนั้น จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรคัมภีร์ ทำให้ทราบถึงแนวคิดเรื่องปาฏิหาริย์ใหม่ ๆ คือ พระธรรมก็คือ ปาฏิหาริย์ เพราะพระธรรมทำให้มนุษย์ธรรมดา

กลายเป็นอะไรได้หลายอย่าง เช่น พระธรรมวินัย ทำให้มนุษย์กลายเป็นพระภิกษุได้ ดังคำที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” ซึ่งเป็นพระธรรมที่พระองค์ทรงใช้ตรัสกับอัญญาโกณฑัญญะเป็นแรก เมื่อพระองค์ทรงตรัสเสร็จ อัญญาโกณฑัญญะ ก็กลายเป็นพระภิกษุองค์แรกในพระพุทธศาสนาทันที และพระธรรมวินัยก็ทำให้พระอัญญาโกณฑัญญะกลายเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ในการทำการวิจัยครั้งนี้ ทางด้านผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เรื่องปาฏิหาริย์ในพระสูตรต้นคปิฎกโดยอาศัยหลักการสังเกตจากเนื้อหาสาระสำคัญจากพระไตรปิฎกในพระพุทธศาสนา เถรวาท และนำผลการวิเคราะห์มาจัดการเป็นขั้นตอนดังนี้ รวบรวมความหมายความสำคัญและประโยชน์ที่เกี่ยวกับการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าและเหล่าสาวกที่ปรากฏในพระสูตรต้นคปิฎกแล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาแยกประเด็นสำคัญออกเพื่อหาสาเหตุของการแสดงปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าและเหล่าสาวก แล้วจึงนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์เพื่อให้มีความสมบูรณ์ พร้อมทั้งขอเสนอในการสอบวิทยานิพนธ์ต่อไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเรื่องปาฏิหาริย์ในพระสูตรต้นคปิฎกนี้ ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและเพื่อการทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรต้นคปิฎกในโอกาสต่อไป ซึ่งมีรายละเอียด ๒ ประเด็น คือ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาเรื่องปาฏิหาริย์ที่ปรากฏในพระสูตรต้นคปิฎก ผู้ศึกษาวิจัยได้เสนอความคิดเห็นจากการศึกษา ดังนี้

๑) พุทธธรรมาภาพ คำว่า วิชชาแปด เป็นการศึกษที่ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่า การที่เราทำให้จิตใจว่างเปล่าจนถึงระดับที่เรียกว่าได้ญาณสมาบัตินั้นมีอำนาจมากจนสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ไม่สามารถเป็นไปได้ตามธรรมชาติ ให้สามารถเป็นไปได้ตามความประสงค์ของตน เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า คือความรู้แจ้ง ความรู้วิเศษอันสามารถที่จะมีความสามารถที่วิเศษจากธรรมดาสามัญ อวิชา คือความหลงไม่รู้จริง ไม่รู้วิธีสัง ๔ และไม่รู้ปฏิจกสมุปบาท

๒) ธรรมมานุภาพ เป็นบทที่มีการกล่าวถึงอันสงฆ์ต่าง ๆ ของการประพฤติธรรม อันได้แก่ การประพฤติธรรมทำให้อายุยืน ผลของบุญที่ทำให้เสี่ยงไพเราะ ผลของบุญทำให้อายุยืน ผลของบุญทำให้อายุยืน ผลของบุญหลายด้าน ผลของบุญและบาป

๓) จิตตานุภาพบังคับผู้อื่น และบังคับเคราะห์กรรมของตนเอง มีรายละเอียดอันประกอบด้วย การศึกษา จิตตานุภาพอย่างอ่อน ที่มีการฝึกหัดคือ หัดให้สายตากลับแข็งและมีอำนาจ ทำให้เสียงแจ่มใส ทำทางสงบเสงี่ยมและเป็นสง่า รู้จักครองหัวใจคนให้หันมาในครองความคิดของเรา ส่วนจิตตานุภาพบังคับเคราะห์กรรมนั้นประกอบด้วย ๒ ประการ คือ เครื่องมือที่ชักนำเอาข้อดีเข้ามา และเครื่องมือที่จะขับไล่เคราะห์ร้ายออกไป

๔) วิชาแปด เป็นความรู้วิเศษที่เกิดจากการเข้าฌานสมาบัติคือความรู้แจ้ง, ความรู้วิเศษ; คือ วิชาที่มนุษย์ทั่วไปยากที่จะทำตามได้ ต้องอาศัยความเพียรพยายามอย่างยิ่ง เมื่อจิตแน่วแน่งจนประสบความสำเร็จแล้วจะได้ ความสามารถที่พิเศษจากธรรมดาสามัญทั่วไป

๕) อวิชาแปด คือ ความไม่รู้จริง, ความหลงอันเป็นเหตุไม่รู้จริง มี ๔ คือ ความไม่รู้ร้อยสี่ ๔ แต่ละอย่าง คือ ๑. ไม่รู้ทุกข์ ๒. ไม่รู้เหตุเกิดแห่งทุกข์ ๓. ไม่รู้ความดับทุกข์ ๔. ไม่รู้ทางให้ถึงความดับทุกข์ และเพิ่ม ๕. ไม่รู้คิด ๖. ไม่รู้อนาคต ๗. ไม่รู้ทั้งอดีตทั้งอนาคต และ ๘. ไม่รู้ปฏิจสมุปบาท

๕.๒.๒ ข้อเสนอนณะเพื่อการวิจัย

จากเนื้อหาที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาทั้งหมดนั้นทางผู้จัดการศึกษาวิจัยก็หวังว่าผู้ที่มีความสนใจในเรื่องปาฏิหาริย์ ที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก นี้จะได้มีการวิจัยในส่วนที่ผู้ทำวิจัยยังมีได้ให้รายละเอียด จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงสิ่งที่ยังต้องการคำตอบ ด้วยวิธีการวิจัยหาข้อเท็จจริงอีกต่อไป ดังนี้

- ๑) ศึกษาวิธีการทำปาฏิหาริย์เพื่อให้บรรลุฌานสมาบัติในพระพุทธศาสนา
- ๒) ศึกษาการเอาชนะพญามารด้วยอาเทศนาปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า
- ๓) ศึกษาพุทธวิธีการสั่งสอนตามหลักอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า

บรรณานุกรม

เอกสารปฐมภูมิ

๑. พระไตรปิฎก

มหามหามกุฏราชวิทยาลัย, มูลนิธิ. **พระไตรปิฎกฉบับพร้อมอรรถกถาเล่ม ๕, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๓, ๒๕, ๒๕.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

เอกสารทุติยภูมิ

๒. หนังสือทั่วไป

กীরติ บุญเจือ. **แก่นปรัชญาปัจจุบัน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **สังคมทฤษฎชนยุคศาสตร์ล่มสลายของสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทซัคเซสมีเดียจำกัด, ๒๕๓๕.

จรัส พยัคฆราชศักดิ์, ดร. **พระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๖.

จรัส พยัคฆราชศักดิ์, ดร. และ กวี อิศรินวรรณ, ดร. **พุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๔๖.

จ้านงค์ ทองประเสริฐ. **ศาสนา ปรัชญาประยุกต์.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทต้นอ้อและแกรมมี จำกัด, ๒๕๓๕.

จ้านง อติวัฒนสิทธิ์. **ประวัติและแนวความคิดทางสังคม.** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔.

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. **ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

ปรมาณูชิตชินโนรส, สมเด็จพระ. **พระปฐมโพธิ์กถา ปริเฉทที่ ๑๖,** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อำนวยการ, ๒๕๓๔.

ปิ่น มุกกันต์ พ.อ. **มงคลชีวิต (ภาค ๒).** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๒.

ประหยัด นาคะนาค ศ. **พระพุทธศาสนาสำหรับชาวบ้าน.** พระนคร : ศาสนสารวัตรการพิมพ์, ๒๕๐๕.

พระเทพเวที(ประยุทธ์ ปยุตโต). **ชวนคิด-พินิจธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิติญาโน). **“คนไทยหลงทางหรือไร”** พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘.

—————. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระราชวรมุณี (ประยูร ฐุมจิตโต). **รวมปาฐกถาธรรม ชุด พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร : ศยาม, ๒๕๔๑.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). **คนไทยหลงทางหรือไร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๘.

—————. **ชาวพุทธต้องเป็นผู้ดี**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๐.

—————. **คามทางพุทธกิจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาจัดพิมพ์, ๒๕๓๕.

—————. **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, ๒๕๔๒.

พุทธทาสภิกขุ. **ทศพิธราชธรรม**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. **พระมหาชนก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ อมรินทร์พริ้นติ้งพับลิชชิ่ง, ๒๕๔๐.

มหาวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์. **พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกายชาดก, เล่ม ๔ ภาค ๒**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เฉลิมชาัญญาการพิมพ์, ๒๕๒๕.

рінฤทัย สัจจพันธุ์. **อิทธิพลวรรณกรรมต่างประเทศในวรรณกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๗๓๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม พ.ศ. ๒๕๒๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐.

วิจิตทวการ, พลตรีหลวง. **พุทธานุภาพกับจิตตานุภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๑.

สนิท ตั้งทวี. **วรรณคดีและวรรณกรรมศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๒.

สมเด็จพระญาณสังวร(เจริญ สุวฑฺฒโน). **๔๕ พรรษาของพระพุทธเจ้า**. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สุรี มีผลกิจ. **พระพุทธประวัติ**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บริษัทคอมพิวเตอร์ สุรี มีผลกิจ และคณะ. **พุทธกิจ ๔๕ พรรษา**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บริษัทคอมพิวเตอร์ จำกัด, ๒๕๔๓.

สืบพงศ์ ธรรมชาติ, ดร. **วรรณคดีชาดก**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๒๗.

สำนักนายกรัฐมนตรี. **จารึกอุโขทัยประชุมจารึก ภาคที่ ๑**, นครชุม (หลักที่๓). กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๑.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **ธรรมะนอกธรรมาสน์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

มติชน, ๒๕๔๐.

—————. **คำบรรยายพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๔๐.

—————. **วาระสุดท้ายของพระพุทธองค์**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาจัดพิมพ์, ๒๕๓๘.

—————. **บางแง่มุมเกี่ยวกับพระพุทธองค์**. กรุงเทพมหานคร : หอรัตนชัยการพิมพ์, ๒๕๔๔.

แสง จันทร์งาม. **พระพุทธศาสนาจากพระโอษฐ์**. พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๐.

—————. **ศาสนวิทยา**. พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณการ, ๒๕๑๒.

ไสว มาลาทอง. **คู่มือประกอบการเรียนการสอนวิชาพุทธประวัติสำหรับ และธรรมศึกษาชั้น ตริ-**

โท-เอก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๔.

สำนักนายกรัฐมนตรี. **จารึกอุโขทัยประชุมจารึกภาคที่๑นครชุม(หลักที่๓)**. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๑.

อมรา พงศาพิชญ์. **วัฒนธรรมศาสนาและชาติพันธุ์**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

อดุลย์ ต้นประยูร. **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖.

๓. วิทยานิพนธ์

พระมหาบุญดอม อคฺคปญฺโญ(ผาคา). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องแนวความคิดเกี่ยวกับ

พระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.**

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาทวี มหาปญฺโญ (ละลง). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธวิธีการสอนในธัมมปัทฏฐกถา”.

วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช

วิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระมหาบุญเลี้ยง เตชพโต (บุตรตะเคียน). “มโนทัศน์เรื่องดะปะในพระพุทธศาสนา”. **วิทยา**

นิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,

๒๕๔๔.

พระกัจจัน ฐานุตโตโร (สิงห์สุพรรณ), “ความสำคัญของสัมมาสังกัปปะในพุทธศาสนาฝ่าย
เถรวาท”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาสิทธิพิพัฒน์ สิริปญโญ (รินทาง), “การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยาต่ออัญญาเดียรติย์ในสมัย
พุทธกาล”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระสมร กุสโล(พรมศรี). “ปรัชญาการดำรงชีวิตตามหลักปัจจัยสี่ในพระพุทธศาสนา”.
วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ** พระศิริชัย ดิถุกวโร (บึงทอง)
- วัน เดือน ปี** วันพุธที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๕ ตำบลบางซื่อ
อำเภอบางซื่อ จังหวัด กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๔๐
- ที่อยู่ปัจจุบัน** ที่อยู่วัดบ้านเปลือยใหญ่ ตำบลรอบเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด
- การศึกษา**
- พ.ศ. ๒๕๔๔ นักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก) วัดประชาภิยม จ.กาฬสินธุ์
 - พ.ศ. ๒๕๔๕ ศาสตราจารย์บัณฑิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
เอกศาสนาและปรัชญา
 - พ.ศ. ๒๕๔๕ ศาสตราจารย์มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัยวิทยาเขต
ร้อยเอ็ด คณะศาสนาและปรัชญา วิชาเอกพุทธศาสน์
- ประสบการณ์**
- พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นอาจารย์ช่วยสอนโรงเรียนสามัคคีราษฎร์ประสิทธิ์
 - พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นครูพระสอนศีลธรรมในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
ที่โรงเรียนบ้านค้ออำเภอเมืองร้อยเอ็ด กรมการศาสนา
กระทรวงวัฒนธรรม
- สถานที่ทำงาน** วัดบ้านเปลือยใหญ่ สำนักเรียนคณะจังหวัด ร้อยเอ็ด